

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

25

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXV/ Nr. 1
IANUARIE – MARTIE 2020
NEW YORK

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

25

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXV/Nr. 1
IANUARIE – MARTIE 2020
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, vichiro7@hotmail.com

Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactori: SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURAȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXV/ Nr. 1

Ianuarie – Martie 2020

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Clipa, tren spre veșnicie 7

MARCEL MIRON

Copacii lui Cassian 11

Fluturile și lumina 12

STUDII

DR. VASILE MĂRCULEȚ

Considerații privind situația și statutul Bisericii Ortodoxe din Transilvania între ultimul sfert al secolului al XIV-lea și începutul secolului al XVI-lea

Regarding the Situation and Status of the Orthodox Church from Transylvania between the Last Quarter of the 14th Century and the Beginning of the 16th Century 13

ROXANA PAVNOTESCU (SUA)

**Considerații despre îngeri*: Coarda îngerilor, Cântarea îngerului ... 30*

Îngreunarea îngerului (dialog în dezmarginire), Lecția de zbor 31

GEORGE FILIP (Canada)

Pustnic în metropolă 32

EMINESCIANA

THEODOR DAMIAN

George Balan despre Eminescu: Interpretări îndoelnice 33

TANȚA TĂNĂSESCU	
Date inedite despre basorelieful lui Eminescu de la Cimitirul	
Bellu din București	39

EUGEN POPIN (Germania)	
5., <i>absint</i>	43
<i>refugii</i>	44

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

M. N. RUSU	
Scriitorul Ștefan J. Fay (1919-2009) revine în actualitatea	
noastră literară (I)	45

ȘTEFAN J. FAY	
Demografie hamletiană	45

DAN ÂNGHELESCU	
<i>scrisori dintr-un concert de cuvinte-n suspans</i>	47

MIHAELA ALBU	
<i>Facerea, Tu n-ai plecat</i>	50
<i>Nu întreba</i>	51

PROZĂ

FLAVIA TOPAN	
Neputința	53
Singurătatea	55

GABRIELA CĂLUȚIU SONNENBERG (Spania)	
Gheață încinsă	57

ELENA MITRU (SUA)	
Ma-bătrână muica Marița	61

LORA LEVITCHI (SUA)	
Șampania	64

DIALOG POETIC

VICTOR TEIȘANU/ LUCIA OLARU NENATI

Antract 69

CĂRȚI ÎN AGORA

HORIA ION GROZA (SUA)

Lungul drum spre Ithaca

Jurnalul lui Ulise de Dan Dănilă 73

MARIAN NENCESCU

România Mare, „norocul” și „dreptatea” lui Dumnezeu

De la Marea Unire la România Mare de Alexandru Surdu 76

LUCREȚIA ANDRONIC

Îndărătnicie, Doi 81

Roată roată 82

ANIVERSĂRI

Nichita Stănescu

(31 martie 1933, Ploiești – 13 decembrie 1983, București) 83

SAPIENȚIA

ALEXANDRA ROCERIC

Sapienția 84

PUNCTUL PE I

MIHAELA MALEA STROE

Degeaba? Da, degeaba! 85

MIHAI EMINESCU

O, Let Be Extinguished... 89

Melancholy 91

Translated from Romanian by K. V. Twain (Diana Cârligeanu)

UNIVERSALIA

MENACHEM M. FALEH (Israel)
Alone, The Ring and the Tie 92
 Translated from Romanian by Muguraș Maria Vnuck and David
 Paul Vnuck

ODILE POPESCU
 Absolutely fascinating: *The Persians* in Bremerhaven,
 directed by Heinz-Uwe Haus 94

LUMINIȚA COJOACĂ
Dumnezeu șade de-a latul, Din spatele ochiului, Mă apropii de înger 96

ISTORIE

THEODOR DAMIAN
 Mărturii ale implicării Bisericii Ortodoxe Române
 în evenimentele legate de Unirea Principatelor 97

MARINELA BELU-CAPȘA
Prietenele mele, cuvintele 102
Rugă, Magice literele 103

FOTOALBUM 104

IN MEMORIAM

THEODOR DAMIAN
 Acad. Vasile Cârdeș: „Lupta cea bună m-am luptat” (2 Tim. 4, 7) 115

M. N. RUSU
 In Memoriam: Ilie Constantin 1939-2009 116

DANA OPRÎȚĂ
 „Am făcut teatru din dragoste, nu din frică”
 Duce Darie 1959-2019 117

RAISA PLĂIEȘU
Scrisoare poetului 119
Aceste fețe triste, basarabene 120

RECENZII

ADRIAN DINU RACHIERU

Alex Amalia Călin sau „bogăția suferinței” 121

MILENA LITOIU (Canada)

Dumitru Ichim – inovator al limbii și simțirii poetice 123

RALUCA-NICOLETA UILEAN (ISCIUC)

Radu Ruba și primele sale poezii 126

REPORTAJE

MARIANA TERRA

Elena Mitru din nou în cenaclu 129

IOAN N. ROȘCA

O, ce veste minunată! 131

MARIANA TERRA

Simpozionul „Mihai Eminescu” la cea de-a XXVII-a ediție
11-12 ianuarie 2020, New York 134

ELENA MITRU

Simpozionul Unirii Principatelor la New York 137

GALERIA SPIRITUS

VIORICA COLPACCI

Profil: Ruxandra Didi Alexe 139

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ 141

ANUNȚURI 142

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Clipa, tren spre veșnicie¹

*Învăță de la pietre cât trebuie să spui
 Învăță de la soare cum trebuie s-ai [...]
 Învăță de la toate, căci toate-ți sunt surori
 Să treci frumos prin viață, cum poți frumos să mori [...]
 Ia seama fiu al jertfei, prin lumea-n care treci
 Să-nveți din tot ce piere, cum să trăiești în veci!*

(Din lirica norvegiană)

Viața noastră de fiecare zi este întemeiată pe fapte. Întotdeauna spunem că deși vorba este importantă, fapta contează și mai mult. De aceea obișnuim să spunem: fapte, nu vorbe. Ca și cum vorbele nu sunt suficiente, ca și cum atunci când vorbim cu cineva ceva și când promitem ceva, parcă nu dăm garanția necesară pentru întemeierea unei relații, sau pentru vreo împlinire oarecare. Cu toții căutăm fapte și de aceea și spunem că faptele vorbesc, ca și cum cuvintele nu ar vorbi, ca și cum cuvintele nu au puterea faptei, cu toate că știm din Sfânta Scriptură că și cuvântul și fapta au ponderea lor deosebită într-o relație, nu numai în relațiile dintre oameni, ci și în cele dintre oameni și Dumnezeu. De aceea, într-o anumită împrejurare, Mântuitorul, referindu-se nu la fapte, ci la cuvânt, pentru ca să arate importanța și greutatea cuvântului în relațiile interumane, spune ceva aproape înfricoșător: „Oamenii, pentru orice cuvânt nefolositor pe care îl vor fi rostit, vor da socoteală în ziua judecății” (Matei 12, 26). Deci dacă ne gândim la caracterul exhaustiv al expresiei „orice cuvânt nefolositor”, ne putem întreba dacă nu cumva aceasta include și orice gând nefolositor, pentru că un cuvânt este expresia unui gând, iar păcatele pot fi făcute și cu gândul, nu numai cu fapta sau cu vorba.

Există trei nivele ale păcatului, din punctul acesta de vedere. Întâi păcatul se zămisleşte interior, după aceea el se exprimă în cuvânt și apoi se materializează în faptă.

Totuși, deși cuvântul are foarte mare greutate în viața noastră și în relațiile dintre noi, ni se pare că faptele au o pondere și mai mare, de aceea întotdeauna ne bazăm pe fapte, vrem să vedem lucruri concrete, nu să auzim doar vorbe. Uneori spunem că „prietenul la nevoie se cunoaște”, prin aceasta înțelegând că avem nevoie de faptele prietenului, sau avem nevoie de

¹ Meditație la Duminica Înfricoșatei Judecăți.

prietenul care poate să-și dovedească prietenia, nu prin vorbe, ci prin fapte, căci la nevoie nu ai nevoie de vorbe, deși uneori și o singură vorbă poate să fie salutară și poate să dovedească prietenia cuiva în mod prisositor. Dar, în general vorbind, așa ne-am obișnuit să concepem lumea și viața și relațiile dintre noi, ca fiind întemeiate pe fapte. Fapta este la temelia oricărei relații.

Faptele pot să fie îndreptate atât spre oameni, cât și spre Dumnezeu. Cineva ar putea să fie șocat la auzul acestei afirmații, că faptele trebuie să fie îndreptate și spre Dumnezeu. Când are Dumnezeu nevoie de faptele noastre? Sau, în ce mod aş putea eu să fac vreo faptă către Dumnezeu, sau ce fel de faptă este aceea de care Dumnezeu ar avea nevoie? Nu este Dumnezeu ființă pur spirituală? Atunci, ce loc are fapta într-un univers pur spiritual?

La această întrebare, Sfânta Evanghelie de astăzi ne dă răspunsul, căci astăzi este duminica numită a Judecății de Apoi, sau a Înfricoșatei Judecăți, și aici se vede cum criteriul principal la această judecată este fapta făcută către aproapele nostru și implicit față de Dumnezeu. Deci, încă o dată, ce fel de fapte putem noi face către sau pentru Dumnezeu? Sfânta Evanghelie ne explică așa: „Întrucât ați făcut o faptă bună unuia dintre acești frați prea mici ai Mei, Mie mi-ați făcut,” spune Mântuitorul Hristos, Dreptul Judecător.

Deci ce este interesant și important de observat e faptul că Dumnezeu Atotputernicul se identifică aici cu omul în necaz. Nu numai că se apropie de omul în nevoie, căci este prea puțin spus față de realitatea relației, de adevărul relației dintre Dumnezeu și om. Dumnezeu este acela care, nu numai că ascultă rugăciunile, își apleacă urechea spre nevoile noastre, dar se identifică cu omul în nevoi, așa de mult încât atunci când ai făcut o faptă bună unui om în nevoie, implicit, cum spuneam, în mod direct și imediat ai făcut-o către Dumnezeu.

Nu putem înțelege taina aceasta, a identificării lui Dumnezeu cu omul, căci știm ce distanță enormă este între Dumnezeu și om și uneori chiar între om și om. Și dacă este uneori mai ușor să înțelegem că ne putem identifica cu fratele nostru sau cu sora noastră aflată în nevoi, ce să spunem despre Dumnezeu? Poate Dumnezeu să se apropie așa de mult de cineva, încât să-l doară pe El durerea omului, încât să se simtă Dumnezeu ușurat atunci când tu ușurezi pe cineva aflat în nevoie?

Textul Sfintei Evanghelii de astăzi ne dă un răspuns afirmativ la această întrebare. Deci fapta bună este criteriul mântuirii, căci am văzut, la Judecata de Apoi, lucru interesant, n-o să ne întrebe Dumnezeu, cum ne așteptăm poate, ce fel de concepții am avut, care ne-a fost filosofia, cât de mult am studiat, cât de apropiați am fost față de un lucru sau de altul, ci o să întrebe ce am făcut pentru cei din jurul nostru. Cum s-ar spune mântuirea noastră depinde în mod fundamental de felul cum îl tratăm pe aproapele nostru, care astfel, devine o trambulină, un fel de punte a noastră spre mântuire. Așadar aproapele nostru este treapta pe care ne urcăm, pentru a ajunge la Dumnezeu.

Iată ce importanță extraordinară îi dă Dumnezeu aproapelui fiecăruia dintre noi! De aceea se cuvine să dezvoltăm o întreagă morală, o întreagă etică, o etică a aproapelui, un nou mod de a fi în lume bazat pe atitudinea pe care o avem față de aproapele nostru.

Prin urmare, legătura dintre noi și aproapele este bazată pe fapte și faptele sunt răspunsul, singurul răspuns pe care îl putem da la judecata viitoare. de aceea așa de des în rugăciunea liturgică se spune: „Răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos, să cerem” și se răspunde cu cuvintele „Dă, Doamne”. Dar cum să ceri răspuns bun la înfricoșătoarea judecată, dacă nu pregătești acest răspuns cu deosebită grijă și minuțiozitate? Nu poți să dai răspuns bun pe nepregătite, pe nepusă masă. Răspunsul trebuie să vină dintr-o realitate care este realitatea ta, care este viața ta, din lucrurile trăite de tine.

Cum vedem, faptele bune implică o foarte mare răspundere. Suntem cu toții responsabili în fața lui Dumnezeu și în fața aproapelui și e bine să ne reamintim că aproapele nostru nu este numai cel de lângă noi, cel din familie, nu este numai cel de-o credință cu noi, de o rasă cu noi, ci este orice om, fără nici o discriminare, aflat în nevoie. Astfel, pentru ca fapta bună să fie temelia răspunsului nostru, care să ne poată face trecerea spre Împărăția Cerurilor, trebuie să fie nu un act ocazional în viața noastră, ci o atitudine permanentă, de aceea, și numim această faptă bună permanentizată, etica aproapelui sau morala noastră față de aproapele. Sf. Ioan Gură de Aur spunea minunat despre acest lucru: Dacă la judecata viitoare nu vei ști ce să răspunzi, faptele tale bune vor vorbi pentru tine.

De multe ori poate considerăm că nu trebuie să ajutăm, și tocmai atunci ar fi trebuit; de multe ori ajutăm dar judecăm, alteori nu ajutăm și venim cu o mulțime de justificări pentru aceasta. De aceea înțelepciunea este așa de importantă în acest context. A fi înțelept implică să fii cu discernământ, să fii atent la ce se petrece în jurul tău, să te sensibilizezi ca să poți răspunde, căci un om insensibil nu va putea răspunde la chemarea aproapelui, nu va ajunge la inima lui apelul celui de lângă el. A fi înțelept înseamnă a fi deschis sufletește pentru a putea înțelege.

Între alții, doi celebri învățați ai lumii au dat dovadă de o deosebită înțelepciune: Solomon și Socrate. Dacă Solomon ar fi fost întrebat de unde are înțelepciunea de care dădea dovadă, cum citim în Vechiul Testament, desigur, ar fi răspuns că este darul lui Dumnezeu primit în urma rugăciunii lui ca Dumnezeu să-i dea în mod special acest lucru. Socrate, pe de altă parte, întrebat fiind de unde are înțelepciunea sa proverbială, într-o zi a răspuns: „Din lucrurile care nu știu să mintă”, ceea ce înseamnă și voia el să spună, din atenția mărită pe care o dădea tuturor lucrurilor înconjurătoare: societății, oamenilor, ființelor vii, precum și lucrurilor moarte, adică naturii înconjurătoare, pe care încerca să le înțeleagă iar apoi să tragă o învățătură din fiecare lucru existent întocmai așa cum ne îndeamnă poemul din lirica norvegiană cu care am început această meditație liturgică.

Sfânta Biserică nu este altceva decât o școală de cultivare a sensibilității și responsabilității. Atunci când venim la Sfânta Liturghie, suntem în rugăciune comunitară; mulți spun uneori: „pot să mă rog și acasă căci Dumnezeu este peste tot”. Și așa este. Ne putem ruga și acasă, dar atunci când te rogi acasă este una și când te rogi în comunitate, cu alții este altceva. Dacă poți să te rogi acasă, atunci pentru orice lucru care presupune comuniune poți să dai același răspuns, că poți să lucrezi și acasă. Dar cu toate că în vremea de azi, mai ales în epoca digitală, poți lucra pentru o companie de acasă, trebuie totuși, în general, să lucrezi în comuniune; nu poți să te izolezi de semenii tăi în viața de zi cu zi și dacă nu te poți izola în viața socială, cu atât mai puțin nu te poți și nu trebuie să te izolezi în viața spirituală. Cum știm, omul este ființă socială, de comuniune, făcut după chipul comuniunii Sf. Treimi.

Biserica, prin Sfânta Liturghie și prin Sfintele Taine și prin întreaga tradiție și învățătură, cum ziceam, cultivă sensul de responsabilitate al omului; acest lucru trebuie să ne facă să apreciem odată mai mult ceea ce se întâmplă în locașul cel sfânt al lui Dumnezeu și anume, această lucrare de sensibilizare a sufletului omenesc. În urma acestui fenomen de fiecare dată mergi acasă alt om. Vii într-un fel și la plecare nu mai ești același. Ești o persoană îmbunătățită. De aceea Biserica are un rol atât de important în viața noastră de zi cu zi. Trebuie conștientizat acest lucru, mai ales că nu ne știm numărul zilelor și deci nu putem lăsa nevoia de sensibilizare și de responsabilizare pe mai târziu. Este așadar necesar ca întotdeauna să acordăm vieții noastre șansa care i se pune la îndemână în fiecare moment.

„Trăiește-ți clipa”, *carpe diem*, spune proverbul latin. Trăiește clipa, nu lăsa clipa să treacă pe lângă tine, căci ea, pe lângă frumusețea ei, poate să-ți fie scara de urcare în trenul veșniciei. Trăiește-ți clipa în Biserică pentru că trenul Bisericii nu te duce decât la Dumnezeu.

Așadar să-l rugăm pe milostivul Dumnezeu să ne ajute ca prin fiecare participare la Sfintele Slujbe și la Sfânta Liturghie să ne apropiem tot mai mult de El prin semenii noștri, să ne fertilizăm sufletul, viața și mintea în așa fel încât să înțelegem tot mai bine ceea ce se petrece în jurul nostru, să ne uităm la aproapele nostru ca și cum l-am vedea pentru întâia oară, să ne uităm la lucrurile de acasă, dimprejurul nostru, ca și cum le-am vedea pentru întâia oară, și să învățăm din toate, întocmai așa cum ne îndeamnă poetul din lirica norvegiană, care spune așa de frumos „Învață de la pietre cât trebuie să spui/ Învață de la soare cum trebuie s-apui [...] / Învață de la toate, căci toate-ți sunt surori/ Să treci frumos prin viață, cum poți frumos să mori [...] / Ia seama fiu al jertfei, prin lumea-n care treci/ Să-nveți din tot ce piere, cum să trăiești în veci!”

Copacii lui Cassian

*Pe sprânceana dealului Galatei
în bătătură domnească
ochiul poetului
înconjurat de pădure
privește izvoarele asfințitului
și firele de lumină
care mor de frunzele
foșnind a înserare.*

*Ca niște hieroglife
copacii
reînvie în fantasmale nopții
povești antice
cu regi și preoți
zeițe și semizei
ori despre stejarul lui Avraam din Mambre
și caii de aramă ai lui Lisip
călători din Asia
prin Bizanți și Veneția
unde Marco Polo își deapănă amintirile.*

*Căutam prin pădure mănătărci
și fructele pomilor sălbatici
printre florile micuțe și albe
aduse de poet din poiana
lui Athanasie Athonitul
într-o batistă în care
și-a înfășurat inima
dornică de sihăstrie.*

*Rătăcind
frica m-a cuprins
în locul acela singuratic
în care inorogul încă mai bănuie
în căutarea pajiștei
cu praf stelar.*

*Spre ieșire
am luat acul de cristal
din ochiul dormind al poetului.*

*Măine
va fi mai sărac
în suferințe.*

Fluturile și lumina

*Înflorește lumina
în lampadarul din mijlocul grădinii
iar fluturile se trezește
din floarea de crini.*

*Deschide aripile și zboară
spre aprinsa
floare de foc.*

*Cuprins de iubire
plutește și pâlpâie
spre proaspăta cucerire
singura vizibilă în noapte.*

*Doar pofa de nectar de foc
nestinsă dorință
îl mistuie.*

DR. VASILE MĂRCULEȚ

Considerații privind situația și statutul Bisericii Ortodoxe din Transilvania între ultimul sfert al secolului al XIV-lea și începutul secolului al XVI-lea

Regarding the Situation and Status of the Orthodox Church from Transylvania between the Last Quarter of the 14th Century and the Beginning of the 16th Century

At the end of the eighth decade of the 14th century the Orthodox Church from Transylvania was organized as an archiepiscopate. Its only known high priest is Archbishop Ghelasie from Râmeț (1377). In the first half of the following decade, probably between July 1381 and September 1st 1386, the Orthodox Church from Transylvania was placed under the jurisdiction of the metropolitan of Hungro-Wallachia, the one with his residence at Argeș. He became 'exarch of all Hungarian part and of all regions'. The exercise of jurisdiction by the metropolitan of Hungro-Wallachia upon the Orthodox Church of Transylvania is documentary attested until May 1401.

During the second half of the 15th century the historical sources register the following high priests of the Orthodox Church from Transylvania: metropolitan Ioannes de Caffa (1456), archbishop Iovanychik/Ioanicius de Nandoralbensis (1479), most likely, the one and the same with Ioannes de Caffa, and archbishop Daniil (approx. 1481/1482 - approx. 1503/1505). In the first half of the following century are mentioned bishops Markos / Marcus / Marcu (approx. 1503/1505 - approx. 1516), Danciu (1516 - 1533), Anastasie (approx. 1534 - approx. 1537), „bishop of Vad and Feleac”, and Petru (approx. 1537 - approx. 1550), invested at Bucharest.

At the beginning of the 16th century the Orthodox diocese from Transylvania was downgraded to the rank of bishopric. In 1512, in the title of the Metropolitan Macarius of Hungro-Wallachia reappears the phrase metropolitan „of the Land” („al Plaiului”). This phrase allows us to draw the conclusion that his religious jurisdiction was also exercised over the Orthodox Church of Transylvania.

Key words: Ghelasie, Râmeț, Feleac, Transylvania, Anthimos, Macarius, Hungro-Wallachia, Marcus, Daniil, Ioannes, Ivonychik, Danciu.

Sfârșitul secolului al XIV-lea consacră o însemnată schimbare a statutului Bisericii Ortodoxe din Transilvania. În deceniul al nouălea al secolului, aceasta intră sub jurisdicția și în administrarea mitropolitului Ungrovlahiei, cel cu sediul la Argeș. Situația instituită acum se va perpetua până la începutul secolului următor, pentru a se reveni la ea în primii ani ai secolului al XVI-lea.

Biserica Ortodoxă din Transilvania și Patriarhia Ecumenică de Constantinopol

Situația Bisericii Ortodoxe din Transilvania din secolul al XIV-lea și din prima jumătate a secolului următor stă sub incidența hotărârilor antiortodoxe ale Sinodului General de la Buda din anul 1279¹ și a deciziilor împotriva confesiunii răsăritene adoptate de autoritățile politice și ecleziastice ale Regatului Ungariei. Se adăugau acestora măsurile inițiate de unii înalți reprezentanți ai Scaunului Apostolic al Romei, care, la începutul secolului al XIV-lea, au funcționat ca legați pe lângă regii Ungariei, precum și cele solicitate de unii suverani pontifi, care au înaintat, în repetate rânduri, regilor Ungariei, precum și altor înalți demnitari ai regatului și ierarhi ai Bisericii Catolice din Ungaria și Transilvania de îndrumări privitoare la acțiunile antiortodoxe pe care trebuiau să le întreprindă². În același scop, pontifii romani au susținut activ prozelitismul practicat de cele două ordine călugărești care au acționat în Transilvania: minorii (franciscanii) și predicatorii (dominicanii)³.

În a doua jumătate al XIV-lea, Ortodoxia din Transilvania și implicit Biserica Ortodoxă de aici au fost grav afectate de legislația ostilă, promovată de Ludovic I de Anjou (1342-1382). În anul 1366, suveranul angevin al Ungariei a emis trei decrete în acest sens⁴. Măsurile împotriva românilor și

¹ Șerban Turcuș, *Sinodul General de la Buda (1279)*, Cluj-Napoca, 2001.

² Vasile Mărculeț, „Organizare ecleziastică și implicații bizantine în Transilvania în secolul al XIV-lea și la începutul secolului al XV-lea”, în *Sargetia. Acta Musei Devensis*, s.n., V (XLI), 2014, p. 135 (în continuare: „Organizare ecleziastică”).

³ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București 1991, p. 287 (în continuare: *Istoria*, I).

⁴ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București 1991, p. 287 (în continuare: *Istoria*, I).

⁵ *Documenta Romaniae Historica*, C. *Transilvania*, vol. XIII (1366-1370), întocmit de I. Dani et alii, București, 1994, pp. 2, 161-152, 226-227, nr. 5, 92, 121; *Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki*, vol. I, partea 2: 1345-1450, culese, adnotate și publicate de Nic. Densușianu, București, 1890, p. 120, 132, nr. LXXXIV, XC (în continuare: Hurmuzaki, I/2); *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, Zweiter Band: 1342 bis 1390, Nummer 585 bis 1259, von Franz Zimmermann, Carol Werner und Georg Müller, Hermannstadt, 1897, pp. 256-257, nr. 862.

a Bisericii Ortodoxe din Transilvania, inițiate de Ludovic I, au fost reactivate de Sigismund de Luxembourg (1387-1437) la sfârșitul deceniului al treilea al secolului al XV-lea. Asemenea măsuri au fost luate la insistențele călugărilor franciscani⁵.

Supusă presiunilor unui astfel de cadru ostil, evoluția Bisericii Ortodoxe din Transilvania nu a putut fi decât una extrem de dificilă. Precarele informații pe care le deținem referitoare la situația acesteia au păstrat, totuși, numele unor preoți și protopopi din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Între acestea se numără cele ale unui Petru, protopopul (archidiaconus) din Ostrov de lângă Hunedoara (1360) sau Dobrotă, din Râul-Bărbat, „preot al românilor și protopop (presbiter Valachorum ac Archydiaconus)”⁶.

Funcționarea unor preoți și protopopi de rit răsăritean, demonstrează, fără putință de tăgadă, existența unei ierarhii bisericești de rang inferior. Asemenea constatare permite formularea concluziei potrivit căreia și în Transilvania, în pofida condițiilor extrem de dificile în care se desfășura viața religioasă a credincioșilor aparținători acestei confesiuni, funcționa o organizare bisericească de rit ortodox. Existența unei organizări bisericești de rang inferior în cadrul Bisericii Ortodoxe din Transilvania conduce în mod logic la concluzia, și aici funcționa și o ierarhie bisericească superioară, formată din episcopi, care aveau misiunea să hirotonisească preoți, să sfințească lăcașurile de închinare și să administreze eparhia⁷.

Absența informațiilor face ca arhieriei Bisericii Ortodoxe din Transilvania din secolul al XIV-lea și până în a doua jumătate a secolului al XV-lea să rămână necunoscuți, cu o singură excepție reprezentată de arhiepiscopul Ghelasie de la Râmeț, de la sfârșitul deceniului al optulea al secolului al XIV-lea. Singura informație despre el o reprezintă inscripția pe cel de-al doilea strat de pictură din vechea biserică a Mănăstirii Râmeț, descoperită în timpul campaniei de cercetare din anii 1977-1978. Inscripția, redactată în limba slavonă, are următorul conținut: „Am scris eu preapăcătosul rob al lui Dumnezeu, Mihul, adică zugravul de la Crișul Alb, cu încuviințarea arhiepiscopului Ghelasie, în zilele regelui Ludovic în anul 6885, luna iulie 2”, respectiv în 2 iulie 1377⁸.

Nu insistăm acum și aici asupra identificării arhiepiscopului Ghelasie și a activității sale. Acest lucru a fost făcut de alți istorici cu diverse prilejuri⁹.

⁵ Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, pp. 287-288; Ioan Vicovan, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Iași, 2002, p. 129.

⁶ Ioan Lupaș, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Cluj-Napoca, 1995, p. 40 și n. 1-2.

⁷ Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 290; Ioan Vicovan, *op. cit.*, p. 132.

⁸ Lucian Ionescu, „Descifrarea inscripțiilor murale medievale. Contribuții criminalistice”, în *Revista de Criminologie, Criminalistică și Penologie*, 2, 2008, p. 259.

⁹ Ioanichie Bălan, *Patericul românesc ce cuprinde viața și cuvintele unor sfinți și cuvioși părinți ce s-au nevoit în mănăstirile românești (secolele III-XX)*, ediția a V-a, Vânători:

Demersul nostru se va axa îndeosebi pe identificarea raporturilor Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol.

În acest punct al studiului nostru, considerăm util să facem o succintă precizare cu privire la statutul arhiepiscopului ardelean. Istoricii care studiat aspectele păstoririi arhiepiscopului Ghelasie sunt de părere că acesta a fost întâistătătorul Bisericii Ortodoxe din Transilvania¹⁰. Inscripția care-l amintește, conferă acestei opinii un grad ridicat de veridicitate. Reședința scaunului său arhieresc nu o cunoaștem, dar nu putem exclude faptul ca, cel mai probabil, aceasta să se fi aflat chiar la Mănăstirea Râmeț.

În absența altor informații, în afara celor cuprinse în inscripția de la Mănăstirea Râmeț, nu putem decât să conchidem că arhiepiscopul Ghelasie a păstorit Biserica Ortodoxă din Transilvania, fie încă din timpul adoptării măsurilor antiortodoxe și antiromânești inițiate de regele Ludovic I, fie în perioada imediat următoare. Durata păstoririi sale nu se cunoaște. Ea a debutat cu siguranță înainte de 2 iulie 1377 și s-a încheiat cândva după această dată. Cu certitudine, ea era încheiată anterior datei de 1 septembrie 1386, când actele patriarhale confirmă faptul că Biserica Ortodoxă din Transilvania nu mai avea propriul ei arhieru¹¹. Care sunt exact cele două date, de început și, respectiv, de sfârșit a păstoririi arhiepiscopului Ghelasie, este însă imposibil de precizat¹².

Pe baza inscripției de la Mănăstirea Râmeț, istoricul Mircea Păcurariu conchidea, cu privire la organizarea Bisericii Ortodoxe din Transilvania, că aceasta confirmă faptul că „exista și aici o organizare bisericească la fel ca cea din teritoriile românești extracarpate, în frunte cu un mitropolit”¹³. O asemenea opinie a fost înșușită și de expertul criminolog Lucian Ionescu,

Mănăstirea Strehăia, 2005, pp. 158-159; Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani și români*, ediția a treia, Iași, 2007, p. 66 (în continuare: *Sfinți*); Ioan Vicovan, *op. cit.*, p. 132; Dumitru Henegar, „Sfântul Ghelasie de la Râmeț”, în *Dacoromânia*, 75, 2015, p. 11.

¹⁰ *Ibidem*, p. 159; Mircea Păcurariu, *Sfinți*, p. 68-69; Ioan Vicovan, *op. cit.*, p. 132; Dumitru Henegar, *op. cit.*, p. 12.

¹¹ *Hieroclis Synecdemus et Notitiae Graecae Episcopatum accedunt Nili Doxapatii Notitia Patriarchatum et Locorum Nomina Immutata*, ex recognitione, G. Parthey, Berolini, 1866, p. 137, not. 4; Heinrich Gelzer, „Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitiae episcopatum, ein Beitrag zur byzantinischen Kirchen- und Verwaltungsgeschichte”, în *Abhandlungen der Philosophisch-philologischen Classe der königlich bayerischen Akademie der Wissenschaften*, XXI, 1901, III, p. 611; Jean Darrouzès, „Ekthésis Néa. Manuël des pitakkia du XIVe siècle”, în *Revue des Études Byzantines*, XXVII, 1969, pp. 46-47 (în continuare: „Ekthésis Néa”); Idem, *Notitiae episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Paris, 1981, p. 418, not. 20 (în continuare: *Notitiae episcopatum*); *Fontes Histoariae Daco-Romanae*, vol. IV, edit. H. Mihăescu et alii, București, 1982, pp. 312-313, nr. XLIX, 1 (în continuare: *Fontes*, IV).

¹² Vasile Mărculeț, *Organizare ecleziastică și implicații bizantine în spațiul românesc (secolele X-XV)*, Brăila, 2014, p. 149.

¹³ Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 291.

unul dintre membrii colectivului de cercetători care a făcut descoperirea de la Mănăstirea Râmeț, care admite, la rândul lui, că „inscripția ne mai dovedește și existența în secolul al XIV-lea a unei vieți ecleziastice ortodoxe bine organizate, în care se integra și arhiepiscopul Ghelasie”¹⁴.

Un alt aspect de o mare însemnătate, cu privire la care lipsesc știrile directe, îl reprezintă cel cu referitor la dependența canonică a arhierelui ardelean și a eparhiei păstorite de el. În condițiile acestei perurii de informații, istoricul Mircea Păcurariu susține că „desigur el nu avea recunoașterea Patriarhiei Ecumenice așa cum au obținut-o cei din Țara Românească și Moldova”¹⁵.

În opinia noastră, afirmația potrivit căreia Ghelasie nu avea recunoașterea Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol și, respectiv încercarea acreditării, prin concluzia formulată, a faptului între aceasta și Biserica Ortodoxă din Transilvania nu existau legături este una, oarecum, hazardată; temeiul său exclusiv îl reprezintă absența știrilor referitoare la acest aspect. Niciuna din informațiile de care dispunem nu permite însă o asemenea concluzie tranșantă. Dimpotrivă, posibile legături de subordonare ale Bisericii Ortodoxe din regiunile intracarpătice și Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol sunt semnalate încă de la începutul secolului al XIII-lea. O scrisoare, din 3 mai 1205, adresată de papa Innocentius III arhiepiscopului de Kalocsa, prin care pontiful roman răspundea sesizărilor înaltului prelat maghiar, cu privire la funcționarea unei episcopii ortodoxe în aria sa jurisdicție, consemna că „am fost înștiințat din partea ta că pe pământul fiilor cneazului Bela (probabil un Bălea, n.n.) se află un oarecare episcopat pe care, cum nu e supus niciunei mitropolii, vrei să-l aduci la ascultarea Scaunului Apostolic și să-l așezi sub jurisdicția Bisericii din Kalocsa”¹⁶.

Innocentius III, care a avizat favorabil solicitarea arhiepiscopului de Kalocsa, nu a exclus însă o posibilă dependență canonică a episcopiei ardeleni față de Biserica constantinopolitană, intrată sub obediența Romei, după cucerirea latină din 1204. Ca urmare, sublinia el în răspunsul transmis prelatului maghiar, acesta trebuia să fie „cu multă băgare de seamă ca acel episcopat să nu fie cumva supus Bisericii din Constantinopol, deoarece întrucât această biserică din Constantinopol s-a reîntors de curând la unitatea Scaunului Apostolic, nu vrem să o lipsim de dreptul ei”¹⁷.

Referitor la episcopatul ortodox transilvănean de la începutul secolului al XIII-lea, precursor al arhiepiscopiei din veacul următor, localizarea lui a fost făcută diferit de istorici. Unii dintre aceștia l-au situat

¹⁴ Lucian Ionescu, *op. cit.*, p. 260.

¹⁵ Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 291.

¹⁶ *Documente privitoare la istoria României. Veacul XI, XII și XIII, C. Transilvania*, vol. I (1075-1250), București, 1951, p. 29, nr. 47.

¹⁷ *Ibidem*.

prin regiunea Bihorului, alții în Bihor și în Banatul de nord-vest, iar unii în Banat și în părțile Hunedoarei¹⁸.

În ceea ce privește legăturile eparhiei ortodoxe din Transilvania cu Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, unii istoricii admit existența lor ca fiind una foarte posibilă¹⁹. Date certe asupra acestui aspect nu avem însă, dar constatăm din scrisoarea papală că însuși pontiful roman le presupune.

În altă ordine de idei, așa cum se știe, singura instituție care avea dreptul de a constitui și consacra canonic diocenze ecleziastice în Biserica Ortodoxă era Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol. În afara acestei recunoașteri nicio eparhie ortodoxă nu putea funcționa canonic. Așa cum derularea evenimentelor a va demonstra nu a fost cazul celei ortodoxe din Transilvania. Nu susținem că arhiepiscopul Ghelasie a fost hirotonisit chiar la Constantinopol. Arhiepiscopul ardelean a putut fi însă foarte bine consacrat de unul dintre mitropolii vecini, care dispuneau de asemenea prerogative, acordate de Patriarhia Ecumenică. Exemple elocvente în acest sens îl reprezintă, în epoca respectivă, mitropolitul Ungrovlahiei și cel al Haliciului²⁰.

Biserica Ortodoxă din Transilvania la sfârșitul secolului al XIV-lea și în secolul al XV-lea

Dacă în epoca atestării arhiepiscopului Ghelasie, dependența Bisericii Ortodoxe din Transilvania de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol o putem doar presupune, un deceniu mai târziu, infomații provenite chiar din documente emise de cancelaria patriarhală o arată ca fiind certă. În baza jurisdicției sale ecleziastice, Patriarhia Ecumenică o extindea pe cea a mitropolitului Ungrovlahiei, respectiv a arhiepiscopului cu reședința la Argeș, asupra Bisericii Ortodoxe din Transilvania, căruia îi încredința administrarea acesteia. La mijlocul deceniului al nouălea al secolului al XIV-lea, acest lucru era un fapt împlinit.

Măsura a fost un act unilateral al Patriarhiei Ecumenice, care confirmă, odată în plus, legăturile existente între cele două instituții. Când,

¹⁸ Cf. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. 1: *Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor medievale românești*, București, 1975, p. 228; Cf. Ioan Râmureanu, „Rolul elementului românesc în creștinarea ungarilor”, în *Biserica Ortodoxă Română*, XCVIII (1-2), 1980, p. 188; Cf. Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 225.

¹⁹ Cf. Viorel Achim, „Structuri ecleziastice și politici confesionale în spațiul carpatobalcanic în secolul al XIII-lea, *Studii și Materiale de Istorie Medie*, XX, 2002, p. 117. Cf. Viorel Achim, „Structuri ecleziastice și politici confesionale în spațiul carpatobalcanic în secolul al XIII-lea, *Studii și Materiale de Istorie Medie*, XX, 2002, p. 117.

²⁰ Franz Miklosich, Ios. Müller, *Acta Patriarchatus Constantinopolitani, MCCCXV-MCCCCII*, vol. II, Vindobonae, 1862, p. 579, nr. CCCXIX; *Fontes* IV, pp. 210-211, nr. XLV, 14.

cum și în ce condiții s-a produs acest lucru vom încerca să arătam în continuare.

Prima menționare certă a exercitării jurisdicției mitropolitului muntean de la Argeș asupra Bisericii Ortodoxe din Transilvania apare consemnată în manualul de diplomatie bizantin, *Ekthesis Néa*, realizat în timpul păstoririi patriarhului ecumenic de la Constantinopol, Nilos Kerameos (1379-1388)²¹. O însemnare de la începutul textului lucrării, înregistrează data de „1 septembrie 6895 indictionul X”, corespunzătoare celei de 1 septembrie 1386, care a fost acceptată de cei mai mulți specialiști drept momentul de debut al redactării manualului de diplomatie bizantin²².

Pentru demersul nostru, alături de știrea din *Ekthesis Néa*, o importanță covârșitoare revine unei informații consemnate într-o *Notitia Episcopatum*, care înregistrează eparhiile aflate sub jurisdicția ecleziastică a Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol în a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Conținutul respectivei însemnări, identic cu cel din manualul bizantin, este următorul: „Mai pe urmă au fost creați în Ungrovlahia doi mitropoliți, dintre care, unul are locul celui de Nicomedia și se cheamă exarh a toată partea ungurească și al Plaiurilor”²³.

Actele patriarhale de care dispunem permit identificarea, fără dubii, a arhierelui Ungrovlahiei, care a fost investit și ca „exarh a toată partea ungurească și al Plaiurilor”. Acesta a fost mitropolitul Anthimos, de la Argeș. Fost întâistătător al scaunului mitropolitan al Severinului din 1370, Anthimos a fost transferat în scaunul arhieresc de la Argeș în urma morții titularului acestuia, mitropolitul Chariton, survenită prin 1380-1381. Aproape sigur, cu prilejul numirii în noul scaun mitropolitan, Anthimos a fost investit și ca locum tenens al arhierelui Nicomediei. Prima lui menționare în această calitate apare într-un act sinodal din 23 noiembrie 1381, prin care sinodul patriarhal pronunța excomunicarea mitropolitului de Peritheorion. În actul respectiv, noul mitropolit de la Argeș este înregistrat cu titlul de „cel al Ungrovlahiei, care ocupă și locul celui al Nicomediei”²⁴. Informațiile transmise de actele patriarhale permit concluzia potrivit căreia

²¹ Jean Darrouzès, „Ekthesis Néa”, p. 38.

²² Heinrich Gelzer, *op. cit.*, p. 611; Michel Lascaris, „Le patriarchat de Peć a-t-il été reconnu par l'Église de Constantinople en 1375?”, *Mélanges Charles Diehl. Études sur l'histoire et sur l'art de Byzance*, vol. I, Paris, 1930, pp. 171-175; Vitalien Laurent, „L'archevêque de Peć et le titre de patriarche après l'union de 1375”, în *Balkanica*, VII, 1944, p. 306-307; Idem, „A origines de l'Église moldave: Le métropolit Jérémié et l'évêque Joseph”, în *Revue des Études Byzantines*, V, 1947, p. 163; Jean Darrouzès, „Ekthesis Néa”, p. 38.

²³ *Hieroclis Synecdemus*, p. 137, not. 4; Heinrich Gelzer, *op. cit.*, p. 611; Jean Darrouzès, „Ekthesis Néa”, p. 46-47; Idem, *Notitiae episcopatum*, p. 418, not. 20; *Fontes*, IV, pp. 312-313, nr. XLIX, 1.

²⁴ Franz Miklosich, Ios. Müller, *op. cit.*, pp. 37-38, nr. CCCLIII; *Fontes*, IV, pp. 218-219, nr. XLV, 22.

mitropolitul Anthimos al Ungrovlahiei fusese învestit *locum tenens* al celui de Nicomedia anterior datei de 23 noiembrie 1381. De altfel, încă din iulie 1381, el semnează actul sinodal de numire a ieromonahului Kassianos în calitate de mitropolit al Vidinului, ca al doilea între participanții la sinod, după mitropolitul de Kyzikos, loc care revenea arhierelui Nicomediei, și înaintea omologilor săi de la Niceea, Amaseia, Adrianopolis, Mesembria, Herakleea Pontica, Anchialos, Varna și Lemnos²⁵. Pe baza acestor informații, suntem în măsură să conchidem că în iulie 1381, Anthimos fusese deja învestit, atât în scaunul mitropolitan al Ungrovlahiei, cel de la Argeș, cât și ca locțiitor al celui al Nicomediei, ceea ce înseamnă că numirea lui în cele două funcții este anterioară lunii iulie 1381.

Știrile cuprinse în *Notitia Episcopatum* și în *Ekthesis Néa* permit constatarea, potrivit căreia la 1 septembrie 1386, mitropolitul Ungrovlahiei fusese învestit deja și în calitatea de „exarh a toată partea ungurească și al Plaiurilor”. Când anume s-a produs această numire nu putem preciza cu exactitate, pe baza informațiilor pe care le deținem. Coroborarea informațiilor transmise de actele patriarhale cu cele din *Notitia Episcopatum* și *Ekthesis Néa* permite inclusiv interpretarea potrivit căreia respectiva investire a putut avea loc încă din momentul transferului lui Anthimos din scaunul arhieresc al Severinului în cel de a Argeș și a numirii lui ca *locum tenens* al celui de Nicomedia, adică anterior lunii iulie 1381. Credem însă că, dată fiind absența informațiilor certe, referitoare la acest aspect, nu greșim considerând că cea mai obiectivă opțiune este datarea momentului numirii lui Anthimos ca „exarh a toată partea ungurească și al Plaiurilor”, *la o dată cuprinsă în intervalul 1381 - ante 1 septembrie 1386*. Prin această numire el devenea administratorul Bisericii Ortodoxe din Transilvania, care trecea sub directa lui jurisdicție ecleziastică.

În acest punct al demersului nostru, considerăm necesar să precizăm că numirea mitropolitului muntean ca exarh patriarhal pentru Biserica Ortodoxă din Transilvania nu ar fi fost canonică dacă aceasta nu s-ar fi aflat sub jurisdicția ecleziastică a Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol. Cu certitudine, autoritățile patriarhale, pentru care respectarea principiilor dreptului canonic era mai presus decât orice, nu ar fi comis un asemenea abuz intervenind în problemele interne ale unei provincii ecleziastice aflată în afara ariei sale de jurisdicție bisericească. Tocmai atenția acordată de autoritățile patriarhale Bisericii Ortodoxe din Transilvania, silită prin natura împrejurărilor să funcționeze într-un mediu catolic ostil, reprezintă o confirmare a dependenței sale ecleziastice de Patriarhia Ecumenică.

Potrivit opiniei lui Niculae Șerbănescu, „această lărgire a jurisdicției mitropolitului Țării Românești, care a adus cu sine îmbogățirea titulaturii sale, se datorește, desigur, însemnătății pe care statul muntean o atinsese în

²⁵ *Ibidem*, p. 28, nr. CCCXLV; *Ibidem*, pp. 218-219, nr. XLV, 21.

timpul domniei lui Mircea cel Bătrân”²⁶. O părere asemănătoare formulează și istoricul Emilian Popescu, care susține că acordarea exarhatului lui Anthimos, care era „o cinste deosebită”, se datora faptului că el „reprezenta o țară puternică”, care atinsese cea mai mare întindere teritorială, care stăpânea „spre est până la Marea ce Mare, cuprinzând Dobrogea și Basarabia de sud, spre nord și vest, ținuturile de dincolo de munți în Transilvania și Banat (feudele Făgărașul, Amlașul și Banatul de Severin)”²⁷. Ca urmare, conchide istoricul amintit, întrucât în teritoriile transalpine se aflau români ortodocși, dar aflați din punct de vedere politic sub autoritatea regelui Ungariei, „Mircea și Patriarhia Ecumenică făcuseră înțelegeri cu acesta, pentru ca mitropolitul Țării Românești să poată purta de grijă de îndrumarea lor spirituală. Plaiurile din titulatura mitropolitului și Ungaria reprezintă deci aceste teritorii locuite de români ortodocși”²⁸.

Fără îndoială, teza formulată este una interesantă, dar invocarea statutului internațional al Țării Românești în timpul lui Mircea cel Bătrân (1386-1418), pentru susținerea ei nu poate fi acceptată. Fără a contesta însă opiniile specialiștilor menționați cu privire la rolul lui Mircea cel Bătrân și la importanța poziției sale internaționale, considerăm necesar să precizăm că actul învestirii arhiereului Ungrovlahiei ca „exarh al întregii părți ungurești și al Plaiurilor” s-a consumat înaintea urcării pe tronul Țării Românești a marelui domn (p. 23 septembrie 1386), fie în timpul domniei lui Radu I (c. 1377-c. 1385), fie în timpul celei a lui Dan I (c. 1385-23 septembrie 1386).

Din punctul nostru de vedere, în calitate de exarh patriarhal, Anthimos își exercita jurisdicția ecleziastică asupra tuturor credincioșilor de rit ortodox aflați sub autoritatea regelui Ungariei, în cazul în speță cei din Transilvania, respectiv din „toată partea ungurească”. Formula „exarh a toată partea ungurească și al Plaiurilor”, apare în titlul arhiereului Ungrovlahiei până la începutul secolului al XV-lea.

Un alt aspect, la fel de dificil de elucidat, îl reprezintă identificarea contextului în care s-a produs numirea mitropolitului Ungrovlahiei în calitate de „exarh a toată partea ungurească și al Plaiurilor” și, implicit, trecerea Bisericii Ortodoxe din Transilvania sub jurisdicția și administrația sa. Ne vedem obligați să precizăm însă că absența cvasitotală a informațiilor cu privire la acest aspect, plasează orice opinie exprimată exclusiv în domeniul ipotezelor.

O constatare interesantă pe care ne-o permit sumarele informații pe care le deținem este intervalul de timp extrem de scurt între data atestării

²⁶ Nicolae Șerbănescu, „Titulatura mitropoliților, jurisdicția, hotarele și reședințele Mitropoliei Ungrovlahiei”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVII, (7-10), 1959, p. 699.

²⁷ Emilian Popescu, *Titulatura și distincțiile onorifice acordate de Patriarhia Constantinopolului mitropoliților Țării Românești (secolele XIV-XVIII)*, București, 2010, p. 33.

²⁸ *Ibidem*, p. 33-34.

arhiepiscopului Ghelasie de la Râmneț și cea a investiției mitropolitului Anthimos ca „exarh al întregii părți ungurești și al Plaiurilor”. În baza acestei constatări, ne punem întrebarea dacă nu cumva investirea ultimului coincide cu dispariția primului? Un răspuns afirmativ categoric nu poate fi formulat, dar nici exclus.

În ceea ce privește motivele care au stat la baza punerii Bisericii Ortodoxe din Transilvania sub jurisdicția ecleziastică a mitropolitului Ungrovlahiei, acestea le putem doar presupune. Informațiile precare pe care le deținem fac ca opiniile exprimate referitoare la acest aspect să nu aibă caracterul unor concluzii certe, ci doar al unor ipoteze.

Unul din aceste motive ar putea consta în faptul că măsura trecerii Bisericii Ortodoxe din Transilvania în administrarea mitropolitului Ungrovlahiei a constituit o ripostă a Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol la puternica ofensivă a catolicismului, susținut de Ungaria. În consecință, considerăm că nu este exclusă posibilitatea ca la moartea arhiepiscopului Ghelasie, survenită probabil tocmai în această perioadă și în împrejurările ostile arătate, pentru a-i proteja pe credincioșii ortodocși din Transilvania, lipsiți de conducătorul lor spiritual și expuși ofensivei catolicismului, Patriarhia Ecumenică să fi procedat la punerea lor sub jurisdicția ecleziastică a mitropolitului Ungrovlahiei.

Așa cum se cunoaște, la cumpăna deceniilor al optulea și al nouălea ale secolului al XIV-lea asistăm la o intensificare a ofensivei catolice în spațiul românesc sud-carpatic. În iunie 1379, papa Urban VI (1378-1389) acorda călugărilor din Ordinul Fraților Minoariți din Vicariatul Bosniei dreptul de a înființa mănăstiri „în părțile Serbiei și ale Țării Românești (in partibus Rassiae et Basarat)”²⁹. La 9 mai 1381, din inițiativa regelui Ludovic I, era înființată Episcopia Catolică a Argeșului, în dependență de ierarhia ecleziastică superioară a Regatului Ungariei³⁰. Constituirea eparhiei catolice s-a făcut, fără îndoială, cu acordul și concursul autorităților politice de la Argeș, a domnului Radu I, în primul rând.

Raportată la această evoluție, trecerea Bisericii Ortodoxe din Transilvania sub administrarea mitropolitului de la Argeș ar putea primi două explicații posibile. Prima dintre ele ar fi aceea că o astfel de măsură a constituit răspunsul dat de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol ofensivei catolice, al cărei vârf de lance era, în aceste regiuni, Ungaria. Trecerea Bisericii Ortodoxe din Transilvania sub jurisdicția mitropolitului Anthimos al Ungrovlahiei, unul din arhieriei de încredere ai autorităților patriarhale, putea fi garanția rămânării acesteia în sfera Ortodoxiei.

²⁹ Hurmuzaki, I/2, p. 268-269, nr. CCVI.

³⁰ Șerban Papacostea, „Triumful luptei pentru neatârnamare: întemeierea Moldovei și consolidarea statelor feudale românești”, Idem, *Constituirea statelor feudale românești*, București, 1980, pp. 190-192.

O a doua posibilitate, determinată de interpretarea măsurii Patriarhiei Ecumenice dintr-o altă perspectivă, ar fi ceea ce trecerea Bisericii Ortodoxe din Transilvania sub jurisdicția mitropolitului Ungrovlahiei a putut fi răspunsul dat de regele Ungariei toleranței arătate de domnul Țării Românești, Radu I, prozelitismului catolic care se manifesta în teritoriile aflate în aria sa de jurisdicție politică. Nu este exclus, deci, ca răspunzând favorabil atitudinii domnului muntean, care a permis, nu numai desfășurarea propagandei catolice, ci și înființarea unei episcopii aparținând acestei confesiuni pe teritoriul statului său, regele Ungariei să fi admis, la rândul lui, punerea credincioșilor ortodocși din aria lui de stăpânire, îndeosebi a celor din Transilvania, sub jurisdicția mitropolitului de la Argeș.

În opinia noastră, indiferent de contextul în care Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol a decis trecerea Bisericii Ortodoxe din Transilvania sub jurisdicția și în administrarea mitropolitului Ungrovlahiei, faptul s-a consumat, cel mai probabil, în condițiile dispariției arhierelui acesteia, care, nu credem că a putu fi altul decât arhiepiscopului Ghelasie de la Râmneț. În caz contrar ne-am afla într-o situație unică, inadmisibilă și nepracticată în epoca analizată de noi, aceea ca un arhiepiscop să fie subordonat unui mitropolit.

Timp de două circa decenii, Biserica Ortodoxă din Transilvania a rămas, cu certitudine, sub jurisdicția și în administrarea mitropolitului Ungrovlahiei, în calitate a lui de exarh patriarhal. În mai 1401, formula „exarh al întregii părți ungurești și al plaiurilor” se regăsește încă în titlul său³¹. Acest lucru este dovada certă că a faptului el administra încă Biserica Ortodoxă din Transilvania din însărcinarea Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol. În tot acest timp ea a fost lipsită de un arhieru propriu.

Absența informațiilor face ca, în prima jumătate a secolului al XV-lea, situația Bisericii Ortodoxe din Transilvania să fie cvasi-necunoscută. Ultimii arhieru cunoscuți ai Ungrovlahiei de la începutul secolului al XV-lea, grecii Ieremias (c. 1403-a. 1412) și Euthymios (1412) nu mai au formula de „exarh al întregii părți ungurești și al plaiurilor” în titlurile lor. Primul se intitulează doar „mitropolit al Ungrovlahiei”³², iar cel de-al doilea „arhiepiscop și mitropolit a toată Ungrovlahia”³³. Aceste informații pot

³¹ Franz Miklosich, Ios. Müller, *op. cit.*, p. 494, nr. DCXLVII; *Fontes*, IV, pp. 266-267, nr. XLV, 63.

³² Nicolas Oikonomides, *Actes de Dionisiou. Texte*, Paris, 1968, p. 50, nr. 3; Cf. Vasile Mărculeț, „Ieremias – un mitropolit ignorat al Ungrovlahiei de la începutul secolului al XV-lea”, în *Tyragetia. Istorie, Muzeologie*, serie nouă, VIII [XXIII] (2), 2014, pp. 51-54; Idem, „Organizare ecleziastică”, p. 138.

³³ Vitalien Laurent, „Contributions à l’histoire des relations de l’Église byzantine avec l’Église roumaine au début du XV-e siècle”, în *Académie Roumaine. Bulletin de la Section Historique*, XXVI (2), 1945, p. 170; Niculae Șerbănescu, „Titulatura mitropoliților”, p. 699; Idem, „Mitropoliții Ungrovlahiei”, *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVII (7-10), 1959, p. 740, n. 91.

constitui o dovadă solidă a faptului că încă din această epocă, Biserica Ortodoxă din Transilvania a ieșit de sub jurisdicția ecleziastică și administrația mitropoliților munteni.

În a doua jumătate a secolului, situația Bisericii Ortodoxe din Transilvania este mult mai bine cunoscută. În 1456 o serie de informații îl menționează pe mitropolitul Ioannes (Ioan) de Caffa, avându-și reședința în Hunedoara³⁴, Foarte probabil, Ioannes de Caffa a fost una și aceeași persoană cu „Iovanychik Metropolitan Nandor albensis”, menționat într-un document din 20 martie 1479³⁵.

La sfârșitul secolului al XV-lea și la începutul celui următor, reședința Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei s-a aflat la Feleac, lângă Cluj. Cu certitudine, încă din această perioadă Mitropolia Ortodoxă de la Feleac se bucura de patronajul domnului Moldovei, Ștefan cel Mare.

Primul arhiepiscop cunoscut cu reședința la Feleac a fost arhiepiscopul Daniil, unul și același cu acel „mitropolit Daniil al Severinului și Ardealului”, care semnează o scrisoare către autoritățile Brașovului³⁶. Păstoria lui a debutat prin 1481/1482 și s-a prelungit până prin 1503-1505³⁷.

Succesorii lui Daniil în scunul arhieresc din Transilvania nu au mai purtat titlul de mitropolit sau arhiepiscop, ci doar pe cel de episcop. Aceștia au fost grecul Markos (1503/1505-1516), provenit din mediile athonite și trimis, probabil, în Transilvania de domnul Țării Românești, Radu cel Mare și de fostul patriarh ecumenic Niphon II, Danciu (1516-1533), Anastasie (c. 1534-c. 1537), „episcop de Vad și Feleac”, moldovean de origine, care și-a

³⁴ Lucas Waddingus Hibernus, *Annales Minorum seu Trium Ordinum A.S. Francisco Institutorum*, t. XII, Romae, MDCCXXXV, pp. 315-317, 341.

³⁵ Petru Maior, *Istoria Bisericei românilor, atât a celor de dincoace, precum și a celor de dincolo de Dunăre*, vol. I, Buda, 1813, p. 142; Nicolae Popea, *Vechea Mitropolie Ortodoxă Română a Transilvaniei, suprimarea și restaurarea ei*, Sabiniu (Sibiu), 1870, p. 22; Ioan Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV*, Sziget (Sighet), 1900, p. 536, nr. 313; Teodor V. Păcățian, *Istoriografi vechi. Istoriografi noi. Studiu critic în chestia vechii metropolii ortodoxe române*, Sibiu, 1904, p. 53, 55; Iulian Mihai Damian, „Iancu de Hunedoara, Ioan de Capestrano și Biserica transilvană de rit răsăritean: noi mărturii despre mitropolitul Ioan „de Caffa”, în *Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»*, XLIII-XLIV, 2006-2007, p. 11, 13; Idem, „The Greek Rite Transylvanian Church in the 1450”: Archbishop John of Caffa and the Crusade in East-Central Europe”, în *Extinta est lucerna orbis: John Hunyadi and his Time*, edited by Ana Dumitran, L. Madly Al. Simon, Cluj-Napoca, 2009, p. 152.

³⁶ Timotei Cipariu, „Documente istorice bisericesci”, în *Archivu pentru filologie și istoria*, 39, 1870-1871, p. 777; Ioan Bogdan, *Acte și regeste privitoare la relațiile Țării Rumânești cu Brașovul și Ungaria în secolul XV și XVI*, București, 1902, p. 308, nr. 182.

³⁷ Cf. Ioan-Aurel Pop, „Tradiția istorică a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului”, în *Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului la 90 de ani (1921-2011)*, Cluj-Napoca, 2012, pp. 41-42.

avut reședința la Vad, și Petru (c. 1537-c. 1550), hirotonisit la București, cărora li s-ar putea adăuga un incert „chir Ștefan”³⁸.

Calitatea de episcopi cu care sunt menționați arhieriei ortodocși din Transilvania din prima jumătate a secolului al XVI-lea se datorează faptului că Biserica Ortodoxă din Transilvania a fost coborâtă de la rangul de arhiepiscopie sau mitropolie la cel de episcopie. Coborârea în rang a Bisericii Ortodoxe din Transilvania s-a petrecut, foarte probabil, prin 1503-1505, odată cu debutul păstoririi episcopului grec Markos.

Biserica Ortodoxă din Transilvania la începutul secolului al XVI-lea

La începutul secolului al XVI-lea, în titlul arhieriei muntene re apare formula de mitropolit „al Plaiului”. Aceasta se regăsește în lucrarea hagiografică *Viața Sfântului Nifon*. Relatând evenimentele legate de târnosirea Mănăstirii de la Curtea de Argeș, ctitorită de Neagoe Basarab (1512-1521), protos-ul Gavriil îi acordă arhierelui muntean, Macarie, titlul de „mitropolit a toată Țara Rumânească, Plaiului și Severinului”³⁹. Mitropolitul Macarie este menționat cu același titlu și în lucrarea *Istoria Țării Rumânești de când au descălecat pravoslavnicii creștini* sau *Letopisețul Cantacuzinesc*, în care este inclusă și *Viața Sfântului Nifon*⁴⁰. Credem că deloc întâmplător, din aceeași perioadă arhieriei ortodocși din Transilvania nu mai poartă titlul de arhiepiscop sau mitropolit, ci pe cel de episcop.

Constatarea care se desprinde din aceste informații este că față de vechea formulă, acesta este doar una parțială. Din din titlul arhierelui Ungrovlahiei lipsește formula „exarh al întregii părți ungurești”.

Asemenea constatare l-a detrmnat pe istoricul Niculae Șerbănescu să conchidă că absența respectivei părți din formulă „arată, poate, că el acum nu o mai avea”⁴¹. Concluzia formulată este una cât se poate de logică și de veridică.

În ceea ce ne privește, în temeiul informațiilor deținute, constatăm că formula în discuție se regăsește în două lucrări de literatură istorică. Prima

³⁸ Timotei Cipariu, „Documente istorice bisericesci”, p. 778; Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 298-299; Ioan-Aurel Pop, *op. cit.*, p. 42; Daniela Marcu Istrate, „Contribuții arheologice la istoria românilor din Transilvania: Biserica Sfânta Paraschiva din Feleac”, în *Ars Transsilvaniae*, XXIII, 2013, p. 192.

³⁹ „Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon”, p. 85; Cf. Dumitru Mazilu, *Contribuțiuni la studiul vieții Sf. Nifon, patriarhul Constantinopolului*, București, 1928, p. 36; Cf. Niculae Șerbănescu, „Titlatura mitropoliților”, p. 699.

⁴⁰ „Istoria Țării Rumânești de când au descălecat pravoslavnicii creștini [Letopisețul Cantacuzinesc]”, în *Cronicari muntene*, vol. 1, ediție îngrijită de M. Gregorian, București, 1984, p. 94.

⁴¹ Niculae Șerbănescu, „Titlatura mitropoliților”, p. 700.

este o lucrarea hagiografică, dedicată vieții Sfântului Nifon, realizată de Gavriil, protosul Sfetagorei, în 1517. Cea de-a doua, *Letopiseșul Cantacuzinesc*, care include și ea o varietate a lucrării hagiografice amintite, este o cronică de familie, o compilație din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, care a preluat informații inclusiv din precedentă.

Analiza celor două formule ale titlului arhiereului Ungrovlahiei, care se referă la Biserica Ortodoxă din Transilvania, ne evidențiază, însă, o diferență majoră între ele cu privire la statutul acestuia în raport cu Biserica Ortodoxă din Transilvania. Potrivit formulei de la începutul secolului al XVI-lea, întâistătătorul Bisericii muntene nu mai este doar „exarh al Plaiului”, asemenea omologului său de la sfârșitul secolului al XIV-lea și de la începutul secolului al XV-lea, ci este „mitropolit al Plaiului”.

Și de această dată, identificarea „Plaiurilor” din titlul arhiereului Ungrovlahiei rămâne o problemă dificilă. Foarte probabil, așa cum remarcă cu decenii în urmă Aurelian Sacerdoțeanu, toponimul „Plaiuri” se referă la regiunile meridionale ale Transilvaniei, cel mai posibil la teritoriile fostelor posesiuni muntene din această zonă, Amlașul și Făgărașul⁴².

Din titulatura arhiereului muntean se poate deduce concluzia potrivit căreia la mijlocul celui de-al doilea deceniu al secolului al XVI-lea, acesta își exercita jurisdicția religioasă, cel puțin, și asupra unei părți a credincioșilor ortodocși din Transilvania. Fără îndoială, această jurisdicție funcționa dintr-o perioadă anterioară, pe care sumarele informații pe care le deținem în acest moment nu ne permit să o precizăm. Cu titlu de ipoteză, considerăm ca foarte plauzibilă posibilitatea ca în această epocă, toponimul *Plaiuri* să nu desemneze o anumită regiune, ci întregul teritoriu al Transilvaniei.

Foarte probabil, primul arhiereu muntean, din această perioadă, care și-a exercitat jurisdicția ecleziastică asupra Bisericii ardeleni a fost mitropolitul Maxim Brancović (c.1505-1512). Ne bazăm această afirmație pe o informație din *Viața Sfântului Nifon*, unde se afirmă că Neagoe Basarab (1512-1521) „puse pre Macarie mitropolit a toată Țara Rumânească, Plaiului și Severinului, cu blagoslovenia lui Pahomie patriarhul, de la Țarigrad”⁴³. Putem deduce că Macarie moștenise formula titlului mitropolitan, ca și aria de jurisdicție desemnată de aceasta de la predecesorul său.

Absența cvasi-totală a informațiilor conduce la imposibilitatea cunoașterii contextului politic și religios în care s-a produs revenirea Bisericii Ortodoxe din Transilvania, sau, cel puțin, a unei părți a ei, sub jurisdicția Mitropoliei Ungrovlahiei. O asemenea situație ne obligă să recurgem la o serie de informații indirecte.

⁴² Aurelian Sacerdoțeanu, „Legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Transilvania și Moldova”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVII (7-10), 1959, p. 890.

⁴³ „Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon”, p. 85.

Potrivit unor informații transmise de o serie de surse istorice, precum *Ecthesis Chronica* și *Historia Patriarchica*, debutul domniei lui Bogdan III (1504-1517) în Moldova deschidea un acerb conflict între statul românesc est-carpatic și Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol. Potrivit relatării făcute de *Ecthesis Chronica*, după ce patriarhul Joachim I „a ocupat din nou scaunul patriarhal și nu după mult timp s-a dus în Moldovlahia, la Bogdan, însă acesta nici n-a vrut să-l vadă. Patriarhul a trecut în Vlahia (Țara Românească, n.n.), la Drogobiston (Târgoviște, n.n.), dar a murit acolo de supărare și trecere cu vederea”⁴⁴.

La rândul ei, *Historia Patriarchica* consemnează că „Joachim luă din nou scaunul patriarhicesc. Trecând puțină vreme, el vru a doua oară să se ducă la Bugdan. Și așa s-a pregătit și luă câțiva clerici și sosi acolo în apropiere. Află însă Bugdan de întoarcerea ce făcuse patriarhul, dat fiind că avea de dat cinci sute de florini ca să scoată pe patriarhul [Pahomie] din scaunul său și să se așeze el. Și [Bogdan] n-a vrut să-l primească, nici să-l vadă. Numai a trimis dintre slujitorii săi și l-au alungat din toată țara ca pe un călcător și un nelegiuit. Auzind acele cuvinte patriarhul s-a mâhnit mult și a fost cuprins de rușine. Și el s-a întors la Doloviston (Târgoviște, n.n.) și din amărăciune a murit totodată, întrucât se îmbolnăvise neputând îndura disprețuirea. Și aflând clericii moartea patriarhului, niște arhieriei s-au adunat ca să vadă cine-i potrivit ca să-l facă patriarh și, șezând în sinod, au cerut într-un singur glas pe acela care fusese [patriarh] mai înainte [Pahomie]”⁴⁵.

Informațiile transmise de sursele amintite, conduc spre concluzia potrivit căreia, în 1505, la sfârșitul celui de-al doilea patriarhat al său (1503-1505), patriarhul Joachim I a întreprins o vizită canonică în Țările Române. Noul domn al Moldovei, Bogdan III a refuzat să-l primească și, considerându-l ilegal, l-a alungat.

Ostilitatea arătată de domnul Moldovei patriarhului Joachim I, consideră Dan Ioan Mureșan, este legată de criza de succesiune din Moldova de la sfârșitul domniei lui Ștefan cel Mare (1504). Cu acest prilej, susține autorul amintit, patriarhul l-a susținut la tron, împotriva lui Bogdan III, pe prințul Alexandru, un alt fiu al lui Ștefan cel Mare, aflat la Constantinopol din 1486⁴⁶.

⁴⁴ Spiros P. Lambros, *Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum*, London, 1902, p. 57. Traducerea textului în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, vol. IV. *Scriptores et Acta Imperii Byzantini Saeculorum IV-XV / Izvoarele istoriei României*, vol. IV. *Scriptori și acte bizantine secolele IV-XV*, publicate de H. Mihăescu et alii, București, 1982, p. 547, 549; Cf. Petre Ș. Năsturel, „Radu Vodă cel Mare și patriarhul de Constantinopol Ioachim I-ul”, în *Studii și Materiale de Istorie Medie*, XX, 2002, p. 24.

⁴⁵ *Historia Politica et Patriarchica Constantinopoleos. Epirotica*, recognovit Imm. Bekkerus, Bonnae, MDCCCXLIX, pp. 140-141; Apud, Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 24.

⁴⁶ Dan Ioan Mureșan, „La visite canonique du patriarche Pacôme Ier dans les Principautés roumaines (1513) et le modèle davidique du sacre”, în *Sfântul Voievod Neagoe Basarab – ctitor de biserici și cultură românească*, București, 2012, p. 53.

Întâmplător, izbucnirea conflictului Patriarhiei Ecumenice cu domnul Moldovei, Bogdan II, coincide tocmai cu nu moment de întărire a legăturilor acesteia cu Țara Românească. Faptul s-a datorat chemării aici a fostului patriarh ecumenic Niphonos II, de către Radu cel Mare, în scopul reorganizării Bisericii Ungrovlahiei (1503-1505)⁴⁷. În temeiul constatării făcute cu privire la tensiunile survenite între Moldova și Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol la începutul domniei lui Bogdan III, pe de-o parte, a întăririi legăturilor cu Țara Românească, pe de altă parte, considerăm, cu titlul de ipoteză, că nu putem exclude posibilitatea ca patriarhul ecumenic să fi acordat întâistătorului Bisericii Ungrovlahiei și jurisdicția ecleziastică asupra Bisericii Ortodoxe din Transilvania.

Credem, de asemenea, că nu putem exclude dintre factorii care au putut contribui într-un mod semnificativ la strângerea legăturilor dintre Biserica Ungrovlahiei și cea din Transilvania, bunele raporturile stabilite între domnii Țării Românești din această epocă cu regii Ungariei. În august 1497 Radu cel Mare accepta suzeranitatea regelui Ungariei, Wladislaw II⁴⁸. Faptul este confirmat de o scrisoare a domnului muntean către sibieni, din 12 septembrie 1498, în care sublinia: „quemadmodum Regie Maiestati iuravimus, sic inviolabilitate observare volumus cum omni fidelitate”⁴⁹. Un deceniu mai târziu, în 8 ianuarie 1508, regele Ungariei, Wladislaw II, îi acorda domnului Țării Românești, stăpânirea asupra domeniului Geoagiu de Jos cu 19 sate, din Comitatul Hunedoarei⁵⁰. La fel proceda, fiul și succesorul lui Wladislaw II, regele Ludovic II, care, la 9 iunie 1517, avea să-i doneze lui Neagoe Basarab și fiului său Theodosie același domeniu⁵¹. În condițiile unei asemenea evoluții ascendente a relațiilor munteano-maghiare, suntem de părere că, în contrapartidă, pentru recunoașterea suzeranității lor, regii Ungariei au acceptat și recunoscut trecerea Bisericii Ortodoxe din

⁴⁷ „Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon”, pp. 73-74.

⁴⁸ *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt un der Sächsischen Nation*, I. Band von c. 1380-1516, Hermannstadt, 1880, p. 245, 249; Cf. Alexandru Lăpedatu, „Politica lui Radul cel Mare 1495-1508”, *Lui Ion Bianu. Amintire. Din partea foștilor și actualilor funcționari ai Academiei Române la împlinirea a șasezeci de ani*, București, 1916, p. 203.

⁴⁹ Ioan Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I. 1413-1508, București, 1905, p. 344, nr. CCXCVII; *Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki*, vol. XV. *Acte și scrisori din arhivele orașelor ardeleni (Bistrița, Brașov, Sibiu)*, partea I. 1358-1600, publicate de N. Iorga, București, 1911, p. 149, nr. CCLXXII.

⁵⁰ Andreas Veress, *Acta et Epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia*, vol. I. 1468-1540, Kolozsvár, 1914, p. 85-86, nr. 68; Cf. Radu Ștefan Vergatti, „Radu le Grand – un voievode valaque méconnu”, în *Annales of the Academy of Scientists. Series on History and Archaeology*, 2 (1), 2010, p. 12.

⁵¹ *Ibidem*, pp. 112-113, nr. 88.

Transilvania, coborâtă la rangul de episcopie, sub jurisdicția mitropolitului Ungrovlahiei.

Considerații finale

Finalizarea prezentului demers ne permite formularea următoarelor concluzii cu privire la statutul Bisericii Ortodoxe din Transilvania în ultimul sfert al secolului al XIV-lea:

1. La sfârșitul deceniului al optulea al secolului al XIV-lea, Biserica Ortodoxă din Transilvania era organizată ca o arhiepiscopie. Singurul său arhieru cunoscut din această epocă este arhiepiscopul Ghelasie de la Râmpeț, atestat la 2 iulie 1377.

2. În prima jumătate a deceniului al nouălea al secolului al XIV-lea, probabil între iulie 1381 și 1 sept. 1386, Biserica Ortodoxă din Transilvania a fost pusă sub jurisdicția mitropolitului Ungrovlahiei, cel cu reședința la Argeș. Acesta a devenit „exarh al întregii părți ungurești și al Plaiurilor”. Exercitarea jurisdicției mitropolitului Ungrovlahiei asupra Bisericii Ortodoxe din Transilvania este atestată documentar până în mai 1401.

3. În a doua jumătate a secolului al XV-lea, izvoarele istorice înregistrează următorii întâistătători ai Bisericii Ortodoxe din Transilvania: mitropolitul Ioannes de Caffa (1456), arhiepiscopul Iovanychik / Ioanicius de Nandorlbensis (1479), foarte probabil, unul și același cu Ioannes de Caffa, și arhiepiscopul Daniil (c. 1481/1482-c. 1503/1505). În prima jumătate a secolului al XVI-lea sunt menționați episcopii Markos / Marcus / Marcu (c. 1503/1505-a. 1516), grec din mediile athonite, Danciu (1516-1533), Anastasie (c. 1534-c. 1537), „episcop de Vad și Feleac”, și Petru (c. 1537-c. 1550). Statutul lor arată că la începutul secolului al XVI-lea, eparhia ortodoxă din Transilvania a fost coborâtă la rangul de episcopie.

4. La începutul secolului al XVI-lea, mai exact în 1512, în titulatura mitropolitului muntean re apare formula de mitropolit „al Plaiului”, toponim care, foarte posibil, desemna în această epocă întreaga Transilvanie. Revenirea diocesei ardelenne sub jurisdicția mitropoliților Ungrovlahiei coincide cu coborârea ei de la rangul de arhiepiscopie sau mitropolie la cel de episcopie, fapt consumat, cel mai probabil, prin 1503-1505.

Considerații despre îngerî

Coarda îngerilor

Curcubeu – coarda îngerilor.

*Bătând scurt din aripi,
se înalță îngerul peste arcu cerului.*

*Iată-l, cum sare coarda, îngerul!
și trimite bezele de lumină
direct în geamul nostru,
cel cu fața dinspre soare.*

*Și noi fluturăm din mâinile noastre
micuțe,
apucăm corzile împletite
în culorile curcubeului
și sărim în tandem cu el.*

*Îngerul ne face și el cu mână...
dar până s-o chemăm pe mama,
să vadă și ea,
cerul se închide.*

*Și mama nu poate să mai vadă
decât nesfârșita zare –
trista
și nemărginita zare.*

Cântarea îngerului

*Ți-am trântit ușa în nas,
pentru că nu mi-ai făcut voia,
și fără să-mi dau seama,
am strivit un înger.*

*Am mototolit scrisorile
una câte una
și le-am aruncat în coș,
smotocite și terfelite
au devenit ca plumbii de grele
și au zdrobit în cădere
îngerul.*

*Apoi am luat arcușul de la vioară
și într-un moment de nesăbuiță
am tăiat cu el îngerul în două.*

*Abia atunci am înțeles
că timpul nostru s-a scurs tot,
până la ultima picătură.*

*Tu n-ai să mai vii,
că pe ușă stă răstignit îngerul
tăiat în arcuș
și cântă singur.*

Îngreunarea îngerului (dialog în dezvăluire)

- Tu, pasăre, de ce zbori ?
- Nu crede că zbor,
doar mătur cerul cu aripa,
ca să imit îngerul.
- Pasăre, de ce te înalți la cer ?
- Nu crede că mă înalț,
ci cad învers
să nu mă izbesc de îngerul căzut.
- Pasăre, de ce ești nesfârșită ?
- Da, nesfârșită sunt.
Ca atunci când mă întrec cu îngerul,
să creadă că sunt mereu în urma lui.
- Deci, tu pasăre vrei să înșeli îngerul!
.....
- Eu nu, să-l înșel,
vreau,
dar trebuie să mă nesfârșesc -
când nu e fericit,
îngerul
se îngreunează și cade.
.....
- Și atunci cerul tot urcă
mai mult,
și mai mult...

Lecția de zbor

Sufletul s-a preschimbat în
culoarea cărnii.
Iată-l vertebrat,
fibros, nervos, osos,
nu mai știe a umbla
și stă întins pe spate
în cavoul de carne
străjuț de genunchi,
ligamente
și călcâie.

Nu mai știe să respire.
nici să plângă nu mai știe -
răpus de bolile lumești.

Vibrația lui
surdă,
totuși,
oprește pasărea în geam.

Ea dă din aripi
cu eleganță,
și-i arată sufletului
cum să zboare.

Pustnic în metropolă

Cu un bob zăbavă iubitului nostru,
Părintelui Theodor Damian

*Un Om învins s-a dus la schitul lui,
sărac... și plin de bube... și rănit.
-Părinte, stinge facla vieții mele,
sunt un creștin și vreau să mor grijit.*

*-Ia-ți pașii tăi și du-te îndărăt!
acolo... printre prinți și cerșetori.
Împarte pâinea ta cu cei săraci!
Ești laș, să fugi de printre muritori!*

*S-au dus vădanele cu prunci pe braț.
-Părinte, du-i în ceruri și-i fă sfinți!
-Nu vă huliți urmașii-n veșnicii,
huliți pe veci sunt astfel de părinți!*

*La pustnicul din schitu-acel sărac
s-au dus și dive... s-au dus vânzători
să-i ceară, să-l sfideze, să-l înjure,
în zile albe – sau de sărbători.*

*... Colțul de rai creștea din an în an
și ca în Eden – se-nmulțeau creștinii.
În schitul mic, de-un pustnic privegheat,
au înflorit corolele luminii.*

*Biserica... un preot dăruit
tămăduiește lumea și o iartă
și dacă fac risipă de agheazmă,
pe oamenii aceia, blând, îi ceartă.*

*Pustnicul despre care astăzi scriu,
vă spovedește calm ca și-altă dată.
Este un Om, un Preot, un Poet ;
Din cer vi L-a trimis cerescul TATĂ...*

THEODOR DAMIAN

George Balan despre Eminescu: Interpretări îndoielnice

George Balan critică toate comentariile la opera marelui poet român care se întrec în a găsi izvoare exterioare, livrești, gândirii și creației eminesciene, așa cum, de pildă, face G. Călinescu atunci când le „inventariază cu strivitor zel de erudit”.

„Exegeza călinesciană”, zice Balan, „ - monumentală eroare de gândire a unui spirit mult prea plin de sine ca să poată săvârși gestul estompării de sine, indispensabil căutării adevărului – obligă la tragerea concluziei că Eminescu n-a fost altceva decât un compilator de talent”.¹

Cu alte cuvinte astfel de interpretări ale operei eminesciene nu reușesc să discearnă și să înțeleagă modul în care contactul unui geniu, sau cel puțin al unui intelectual și artist de talent cu știința, cultura și ideile novatoare ale vremii fecundează bogata zestre spirituală și capacitatea vizionară, creativă, a acestuia.

În timp ce considerațiile lui George Balan despre felul cum se face un comentariu la o operă sunt perfect îndreptățite și bazate pe o profundă înțelegere a scopului actului interpretării sau al criticii, în volumul la care ne referim, autorul prezintă mai degrabă o lucrare literară de superbă ținută intelectuală, însă bazată mai mult pe o construcție specială personală decât pe realitatea vieții marelui poet român.

Ne vom referi aici la mai multe aspecte ale acestei construcții, în ordinea în care ele apar în volum.

O primă problemă este legată de celebrul pesimism eminescian.

Este interesant faptul că George Balan consideră „decepționismul eminescian” (p. 71), deci mult interpretatul său pesimism sau nihilism, ca fiind în mod clar și sigur o consecință a pierderii credinței în Dumnezeu.

Dacă ar fi să-l excludem pe Eminescu din ecuație, ipoteza își poate găsi cu ușurință o validare atât teologică, cum și filosofică.

Dar așa cum am demonstrat în altă parte,² ipoteza pierderii credinței, în cazul lui Eminescu, nu poate sta în picioare, aici trebuind atrasă atenția asupra diferenței dintre a crede în Dumnezeu și a fi bisericos sau pios în sensul vizibil al cuvântului.

Lui G. Balan însă îi pică bine ipoteza pierderii credinței de către Eminescu întrucât aceasta se încadrează perfect în planul cărții, al povestirii,

¹ George Balan, *Nebănuitul Eminescu*, Ion Dumitru Verlag, Muenchen, 1984, pp. 15-16.

² Theodor Damian, *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, Ed. Eikon, București, 2016.

aici în capitolul II intitulat „În exil; sau avatarurile pământești ale spiritului eminescian”, capitol precedat de cel numit „Patria spirituală sau fondul de certitudini din sufletul poetului” și urmat de altele două: „Calea întoarsă sau inițierea în înțelepciunea călăuzitoare spre obârșii”, și „Biruitoare, în Patrie sau despre contemplările supreme”.

Când vorbește de pierderea credinței, care te exilează din paradis sau din comuniunea cu Dumnezeu, autorul este vag și confuz pe alocuri deoarece în unele cazuri această pierdere a credinței, apoi marile căutări, etc. este pusă pe seama „sufletului eminescian, a „căutătorului nostru”, a „gândirii eminesciene”, a sufletului, în general, „a cugetului eminescian”, a intelectualului necredincios modern care admite numai ceea ce este științific demonstrabil.

Deci este spiritul eminescian Eminescu sau este o generalitate cu trăsături caracteristice frământărilor filosofice aflate în opera lui Eminescu?

Dacă luăm în considerare faptul că George Balan, la începutul capitolului despre Exil vorbește despre „*patria spirituală* a poetului, adică lumea gândurilor sale originare” (p. 54), și că tot volumul de fapt se referă la Eminescu, după cum se și numește *Nebănuitul Eminescu*, atunci trebuie să acceptăm ideea că toate referirile sunt legate direct de persoana poetului și nu sunt generalizări plectate doar de la situația lui Eminescu.

Deci dacă îi atribuim lui Eminescu toate stările și păcatele de care se vorbește în volum, este imperativ de făcut, și G. Balan nu face asta, o clară distincție între cazurile în care Eminescu își descrie propriile simțiri, cele unde face referiri generale, și cele în care, literar vorbind, prezintă cazul altuia ca fiind al său, fără însă a și-l însuși, sau și mai mult, când prezintă un punct de vedere ca cel al proletarului din *Împărat și proletar*, fără însă a se identifica cu acesta.

De asemenea, dacă în poemul *Dumnezeu și om* Eminescu discută problema stingerii credinței, aceasta nu se aplică la autorul poemului așa cum asumă G. Balan; dimpotrivă Eminescu nu se identifică cu acest tip de intelectual, ci îl critică.

Deci George Balan nu face aceste fundamentale distincții.

Ceea ce face, de fapt, G. Balan în acest volum, și o face cu farmec și iscusință, este să creeze o frumoasă poveste, eminesciană, adică pornind de la, și bazată pe texte din opera poetului, dar poveste totuși, datorită caracterului ei aleatoriu pe de o parte, și construit pe de altă parte.

Cu alte cuvinte G. Balan concepe o epopee, dacă vrem, îi face planul, sistematic, pe faze, și apoi umblă prin toată opera lui Eminescu pentru a aduce citate în sprijinul ideilor din fiecare din fazele concepute.

Fazele acestui proiect sunt mitologico-mistice când e vorba de natura citatelor și ele urmează modelul istoriei biblice a existenței umane din starea anahistorică, istorică și eshatologică.

Capitolul întâi, „Patria spirituală sau fondul de certitudini din sufletul poetului” coincide cu existența anahistorică, cu starea paradisiacă a omului,

paradisul, adevărata sa patrie până la ispită și cădere, când, aflat în comuniune cu Dumnezeu, omul trăia fără îndoieli și fără griji.

Căderea în păcat aduce exilul, alungarea din rai, deci existența istorică a omului cu toate problemele ei caracteristice. Acesta este capitolul doi. Următorul ține tot de existența istorică a omului, dar cu faza în care acesta îl caută pe Dumnezeu și decide întoarcerea la El. În final, celălalt capitol, reîntegrarea în Patrie, în comuniunea cu Dumnezeu reprezintă aspectul eshatologic al condiției umane.

Așadar: paradis-cădere-retur-paradis.

Modelul acestei traiectorii este bătătorit filosofic și teologic deja din antichitate de către filosofii gnostice, de cele neo-platonice și creștine de influență neo-platonică, unul dintre marii teologi și mistici creștini în acest sens fiind Dionisie Pseudo-Areopagitul.

* * *

Totuși există o mare problemă de metodologie în abordarea lui George Balan.

Opera lui Eminescu este așa de vastă și diversă că oricine ar veni cu orice alt plan preconcepțuit, structuri și faze, poate găsi citate de suport.

George Balan a ales să meargă dinspre metafizic spre teluric și demonic pentru ca apoi să revină, și nu altfel. Acest lucru prezintă un anumit tip de mesaj când e vorba de a-l înțelege pe Eminescu. Mesajul ar fi că Eminescu a fost credincios, apoi și-a pierdut credința pe care a redescoperit-o în final.

Un alt scenariu ar fi putut consta în faza paradisiacă de credință, cea terestră caracterizată prin ispita ruperii pe mai departe de Dumnezeu, dar nu neapărat ruperea efectivă, cum nici nu a fost, și cea eshatologică, reîntegrarea finală. Acest scenariu ar fi prezentat un alt mesaj și un altfel de Eminescu decât apare el în volum.

Totuși, nici un astfel de scenariu nu ar fi acceptabil deoarece scopul unei astfel de analize nu este de a-l prezenta pe Eminescu după cum are interes un interpret sau altul, ci de a-l prezenta așa cum a fost poetul în realitate. Pentru aceasta, orice ipoteză, idee, concluzie despre Eminescu, în acest caz, dacă a fost credincios sau necredincios, trebuie plasată și verificată în contextul general al operei și vieții sale. Totodată o idee a unui poem trebuie analizată în contextul strict al acelui poem și apoi plasată în contextul ei general după care se aduc în sprijin locuri paralele.

George Balan nu folosește această metodă. El deci concepe un plan și îl încadrează pe Eminescu în parametrii planului său. Or, este una să construiești un drum și să-l pui pe Eminescu să meargă pe acel drum, și alta e să vezi pe ce drum merge Eminescu însuși.

În plus, în afară de compilația de texte ce ilustrează, scoase din propriul lor context, fazele planului lui G. Balan, numeroase sunt cazurile

unde textele invocate nu au de a face cu ideea directoare dintr-o fază sau alta a planului preconcept.

Și mai este o problemă: dacă vrem să vedem sau să dovedim că Eminescu în viața sa personală a urmat fazele acestui plan (deci că fazele planului provin din evoluția poetului și nu altfel), adică certitudinea credinței, exodul sau pierderea ei, revenirea și mântuirea, trebuie văzut dacă toate poemele citate în volum se înscriu cronologic în această presupusă evoluție a destinului lui Eminescu.

Or, cronologia textelor citate nu confirmă cronologia sau fazele planului sau drumului pe care este pus să meargă poetul.

De exemplu, într-un anumit moment G. Balan scrie: „Ne aflăm în punctul decisiv al evoluției lăuntrice eminesciene” (p. 105).

Nu există nici un punct fix depistabil în evoluția stărilor interioare ale poetului.

Astfel de exprimări indică mai degrabă un punct fix, decisiv în scenariul creat de G. Balan.

Stările interioare ale lui Eminescu nu au urmat o traiectorie simplă, precisă, depistabilă, cronologică, reflectată apoi fidel, tot cronologic în poemele sale. Stările lui au fost multiple și diverse deodată, concomitent sau succesiv contradictorii sau armonioase și fără un plan pe care poetul să și-l fi prescris pentru a fi apoi așa de ușor depistabil, catalogat, matematizat.

Cu alte cuvinte fazele vieții lui Eminescu nu s-au desfășurat potrivit fazelor planului indicat în acest volum. Dacă, de exemplu, studiem opera lui Eminescu ce ar corespunde fazei (din volum) a pierderii credinței, vedem că în realitate în poezia și în viața poetului care ar coincide acestei faze nu se depistează în mod exclusiv sentimentul pierderii credinței, ci și al prezenței și manifestării credinței.

Dar înainte de toate, fazele planului lui G. Balan nu sunt circumscrise cronologic pentru a putea vedea cu exactitate despre ce este vorba în realitate în fiecare fază, de exemplu dacă faza patriei spirituale sau a fondului de certitudine de credință coincide cu prima fază a vieții poetului și mai exact până la ce vârstă, ș.a.m.d. G. Balan nu face o astfel de paralelă. Nici n-ar avea cum. Dacă ar face-o, întregul edificiu al planului său n-ar fi putut să apară. Așa cum este el în formatul curent, nedatat, planul rămâne o frumoasă piesă de teatru sau de alt gen literar despre Eminescu.

Nu mai vorbim de unele contradicții flagrante aflate în volum când autorul face anumite interpretări. De exemplu, când se referă la versurile „Eu nu cred nici în Jehova/ Nici în Buddha Sakya Muni”, într-un loc George Balan spune că poetul credea doar în el însuși (p. 126), iar în alt loc, spune că scriind aceste versuri Eminescu vrea să arate că el credea în Iisus Hristos Mântuitorul (p. 136).

Și nu vorbim nici de unele interpretări greșite ale unor puncte de doctrină creștină, cum ar fi locul unde G. Balan, interpretând Scrisoarea I spune că „din Tatăl va purcede Fiul și apoi Duhul” (p. 147), când, potrivit

dogmei creștine, Fiul este născut din veci din Tatăl. Doar Duhul este purces. Eminescu știa bine doctrina creștină și nu ar fi făcut o astfel de afirmație, în context dogmatic, eretică.

În sfârșit, trebuie menționat și faptul că în foarte multe locuri textele pe care G. Balan le aduce pentru susținerea ideii principale dintr-o anumită fază sau capitol, se potrivesc mai bine pentru ilustrarea ideii principale dintr-o altă fază a planului.

De exemplu, analizând poezia *Colinde, colinde* în capitolul final al cărții, deci în faza de reintegrare a poetului în comuniunea cu Dumnezeu, deci faza eshatologică a planului, G. Balan scrie că „Hristos întinde neconținut mîna, din nevăzut, celor ce au învățat să sufere în spiritul Lui” (p. 138).

De fapt, întinderea mîinii de către Hristos, și din văzut și din nevăzut, se potrivește mai bine la faza precedentă a planului, deci capitolul precedent al cărții dedicat ideii de inițiere și retur, de revenire la Dumnezeu, deoarece potrivit teologiei creștine nu se revine la Dumnezeu decât în și prin Hristos.

O confuzie asemănătoare, dar nu de ordin dogmatic de data aceasta, este legată de felul cum G. Balan prezintă imaginea călugărului considerat ca un avatar sau un ipostas al personalității lui Eminescu.

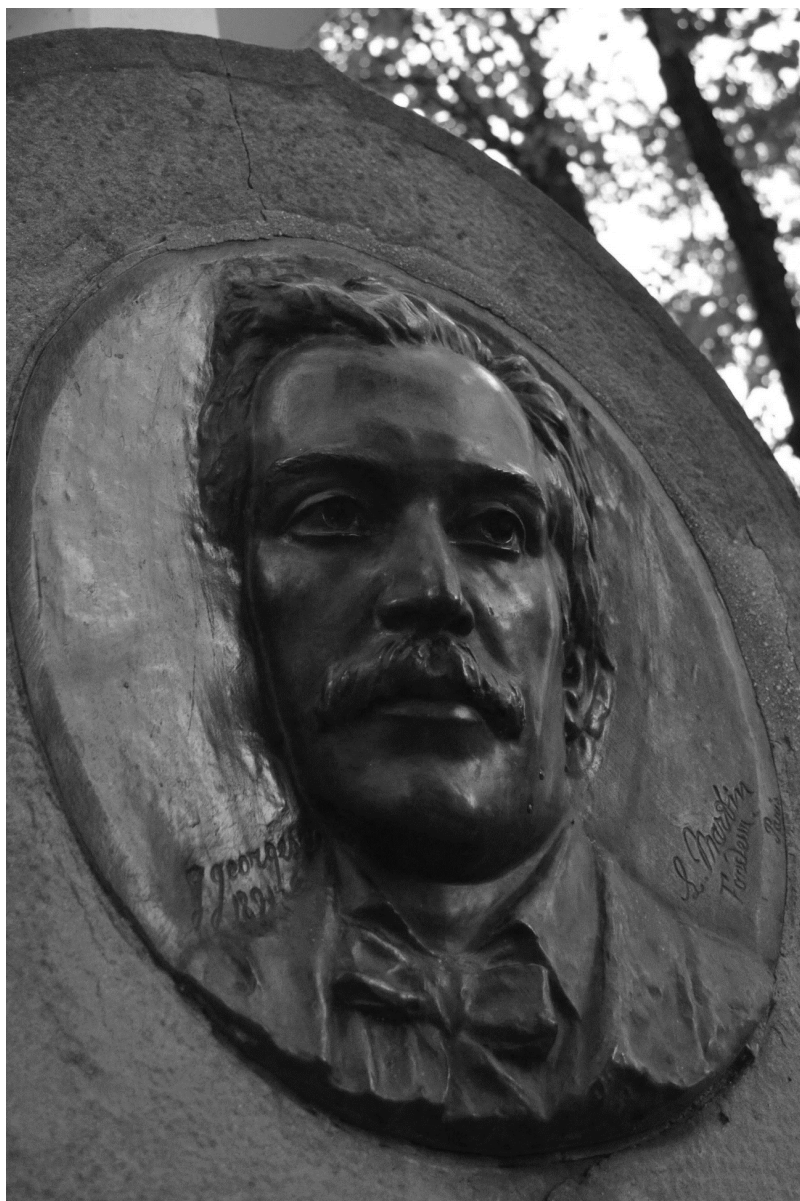
Această imagine a călugărului este vagă și cel puțin ambivalentă. Nu știm dacă e vorba de călugărul de tradiție creștină, budistă, sau altfel. Aparent nu se specifică. Dar din mai multe detalii de context se înțelege că e vorba totuși de călugărul creștin, ortodox (care era familiar lui Eminescu, el însuși având în familie călugărițe, și la un moment dat el însuși contemplând intrarea în monahism).

Astfel, în ultimul capitol al cărții vorbind despre chipul călugărului bătrân, înțelept (pp. 166-173), pe de o parte oferă detalii ce țin strict de tradiția, practica și spiritualitatea ortodoxă (pp. 167; 172), iar pe de altă parte îl consideră pe călugăr ca un inițiator în diverse practici esoterice (p. 169), magice (pp. 168-169) sau care urmărește propria glorie (p. 168).

În concluzie, George Balan, un intelectual de cel mai înalt rafinament, ale cărui scrieri au luminat mințile unei întregi generații de cititori, fascinant în gândire și neașteptat în interpretare (pe tărâm filosofic, teologic și muzical în special) îl prezintă în acest volum pe „nebănuitul” Eminescu într-o formă într-adevăr nebănuită pentru că este mai mult imaginată decât reală.

În acest sens volumul rămâne o frumoasă operă literară și un excelent exercițiu hermeneutic. Excelent. Dar exercițiu.

Și totuși, George Balan are foarte mare dreptate atunci când spune: „Dacă Eminescu este cu adevărat cel mai mare spirit născut în acest popor, înseamnă că e cel mai departe văzător, că ne poate învăța mai bine decât oricine arta de a trăi, a gândi și a muri” (p. 15).

Basorelief cu chipul lui Mihai Eminescu, la mormântul poetului, de la Cimitirul Bellu (Foto: Tanța Tănăsescu, Oct. 2019).

Date inedite despre basorelieful lui Eminescu de la Cimitirul Bellu din București

În urmă cu o săptămână, profitând de ultimele zile însorite ale acestei toamne, am decis să fotografiez monumente de for public având ca subiect chipul *Luceafărului*.

Am ajuns desigur și la mormântul poetului, aflat la Cimitirul Bellu. Citisem anterior palpitanta istorie a acestui monument și, mai ales, detalii legate de existența unui *Fond Eminescu*, în administrarea *Municipalității Bucureștilor*, pentru îngrijirea locului de veci, subiect dezvăluit opiniei publice de jurnalistul Miron Manega.

Cunoșteam, de asemenea, conținutul discuțiilor purtate în mediul celor interesați de biografia eminesciană pe marginea unor chestiuni controversate privitoare la istoria acestui monument tombal: semnificația torțelor cu vârful în jos, modificarea aspectului inițial al mormântului poetului, deși acesta este declarat obiect de patrimoniu, propunerea de a se deshuma rămășițele pământești ale lui Eminescu, pentru a se stabili cauzele morții acestuia, dar mai ales lipsa de informații credibile cu privire la autorii acestui locaș de odihnă veșnică a nemuritorului geniu.

Din păcate, cel ce vizitează astăzi acest mormânt va avea o surpriză: nu numai că a dispărut grilajul din fier forjat (a fost dezafectat în anul 1961), dar au fost operate modificări substanțiale asupra configurației inițiale a acestuia.

Trecând de domeniul afirmațiilor pur speculative, am intenționat să caut ce alte mistere mai ascunde acest monument.

Povestea acestui monument este simplă. Imediat după stingerea din viață a marelui poet, prietenii și cunoscuții acestuia au decis să ridice un monument funerar deasupra tristului mormânt, scop în care au strâns banii necesari (comitetul înființat la 20 octombrie 1889 era alcătuit din Titu Maiorescu, I. L. Caragiale, I. C. Negruzzi, A. Chibici-Revneanu, Teodor G. Rosetti, N. Mandrea, N. Săveanu Dr. I. Neagoe și M. Brăneanu).

La *Arhivele Statului* din București poate fi consultat un dosar conținând documente referitoare la modalitatea de obținere a fondurilor necesare realizării acestui proiect (subscripție publică), suma strânsă (7153 lei), precum și cheltuielile făcute (monumentul propriu-zis, împreună cu medalionul de bronz, au costat 5000 lei, alți 190 lei s-au cheltuit pentru realizarea soclului de beton al grilajului, la care se adaugă 816 lei pentru grilajul de fier forjat și 88,15 lei cheltuieli administrative: corespondența și plata trăsirii cu care T. Maiorescu se deplasa la Cimitirul Bellu. În luna iunie 1892, Chibici – Revneanu, secretarul *Comitetului de Inițiativă*, semnează *Procesul Verbal* de descărcare a cheltuielilor, ceea ce înseamnă că aceasta

este data de finalizare a monumentului. În noiembrie 1892, sub efigia realizată de sculptorul I. Georgescu este adăugată o placă de bronz, cu un citat din lirica eminesciană: „Reverse dulci scânteii/ Atotștiutoarea,/ Deasupra-mi crengi de tei/ Să-și scuture floarea./ Nemaifiind pribeag/ De-atunci înainte,/ Aduceri aminte/ M-or troieni cu drag.”

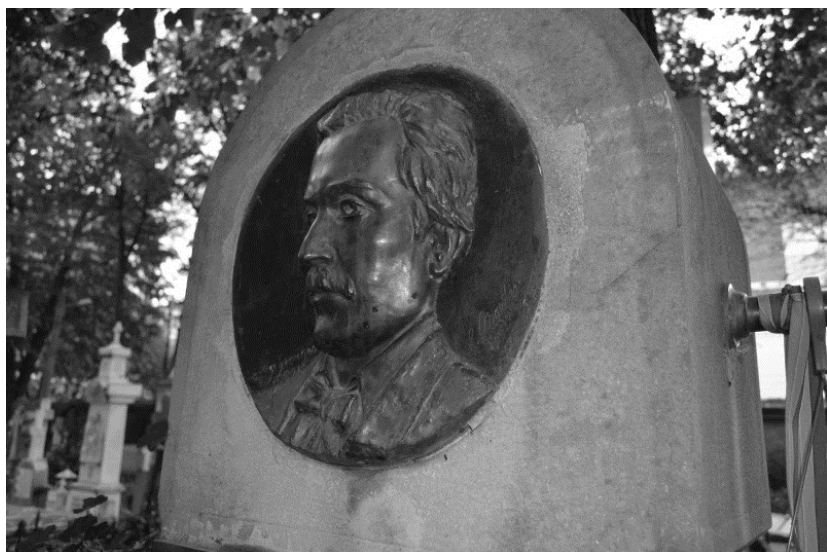
Fără nici un dubiu, I. Georgescu este autorul basoreliefului cu chipul poetului. Se cunoaște, de asemenea, faptul că, inițial, contractul a fost atribuit arhitectului francez André Lecomte du Noüy, cu merite incontestabile în repunerea în valoare a unor monumente religioase sau laice autohtone, uneori criticat de contemporanii săi pentru maniera oarecum personală în care a realizat restaurarea acestora. A fost un apropiat al familiei regale, ilustrând chiar una dintre lucrările Reginei Carmen Sylva. Faima sa era atât de mare încât este ales membru de onoare al *Academiei Române* (1887).

Sobrietatea monumentului lui Eminescu, lipsa unor simboluri religioase, în varianta inițială, demonstrează fără tăgadă concepția autorului inițial al proiectului.

Pentru motive pe care doar le putem bănuî, André Lecomte du Noüy renunță la acest proiect, probabil fiind presat de proiecte mult mai ample, în curs de desfășurare la Iași, Târgoviște, Craiova, Câmpulung, Sinaia, astfel încât profesorul și sculptorul I. Georgescu este cel ce va finaliza monumentul.

Așa arăta mormântul lui Eminescu, în secolul trecut, în perioada interbelică.

Basorelief cu chipul lui Mihai Eminescu, la mormântul poetului, de la Cimitirul Bellu
(Foto: Tanța Tănăsescu, Oct. 2019).

Acesta va fi chemat să realizeze încă un monument dedicat lui Eminescu, ce a fost amplasat la Botoșani și inaugurat în toamna anului 1890.

Coroborând datele de arhivă, aflate la București, cu cele de la Botoșani, putem stabili cronologia realizării acestor monumente dedicate lui Eminescu. Bustul poetului, ridicat de I. Georgescu la Botoșani, în anul 1890, precede realizarea efigiei de pe mormântul de la Cimitirul Bellu (1892).

Se știe cu precizie numele artizanului care a turnat în bronz bustul de la Botoșani, precum și orașul unde a fost turnată lucrarea: Louis Martin, *Fonderie Paris*.

În schimb, în fișa lucrării de la Cimitirul Bellu lipsește cu desăvârșire numele orfevrierului și atelierului. Fără îndoială, se putea presupune faptul că opera de artă a fost turnată în străinătate, așa cum s-a petrecut și cu alte lucrări de for public din România.

În aceste condiții, am decis să cercetez din nou monumentul lui Eminescu de la Cimitirul Bellu.

Ajungând la acest celebru loc de pelerinaj, vizitat de numeroși admiratori ai Poetului, am îndreptat obiectivul aparatului de fotografiat spre efigia ce ilustrează chipul *Luceafărului*. Am surprins, în lumina apusului de soare, chipul de o adâncă expresivitate al tragicului geniu, rămânând impresionată de finețea trăsăturilor și a detaliilor artistice, ce pun în evidență măreția acestuia.

Matrița efigiei lui Eminescu aflată la
*Muzeul de Artă din Câmpulung
Muscel.*

Dar aparatul, a cărui fidelitate și performanțe tehnice sunt de-a dreptul remarcabile, mi-a dezvăluit un detaliu ce a scăpat până acum din atenția cercetătorilor.

Iată ce mi-a relevat însă fotografia, mărită de câteva ori:

Fotografiile realizate arată numele celor care au creat basorelieful:

„J. Georgescu” și „Louis Martin, Fondeur Paris”, precum și data realizării acestuia: 1891.

Iată, așadar un detaliu important: sculptorul I. Georgescu a colaborat cu Louis Martin, domiciliat la Paris, *Rue Saintonge nr. 9*, atât pentru finisarea bustului lui Eminescu de la Botoșani, cât și la monumentul tombal al poetului de la București.

Având în față imaginea basoreliefului lui Eminescu, de la Cimitirul Bellu, am avut ideea să caut originalul creat de I. Georgescu, matrița în ghips a acestei efigii vechi de peste un secol. Am găsit-o, după investigații ample, în colecția donată de faimosul scriitor Mihai Tican Rumano *Muzeului de Artă Plastică* din Câmpulung – Muscel.

Adresându-mă doamnei Sorina Peligrad, careia îi adresăm mulțumirile noastre, aceasta a avut amabilitatea de a-mi trimite imaginea matriței din ipsos lustruit a celebrului medalion al lui Eminescu.

Comparând-o cu bronzul turnat în Franța de Louis Martin, observăm finețea, exactitatea și calitatea excepțională a copiei în bronz. Mai constatăm, de asemenea că, până în anul 1909, existau următoarele busturi dedicate lui Eminescu: unul din ghips (realizat chiar în 1889 de Filip Marin, amplasat în incinta *Ateneului Român*) și trei busturi din bronz: la Botoșani confecționat în anul 1890, autor fiind I. Georgescu, urmat de cel din Dumbrăveni (realizat de sculptorul Oscar Späthe în 1902, având o înălțime de 2,5 m) și cel din București, amplasat în timpul mandatului primarului Pake Protopopescu și cu îngăduința directorului poliției Capitalei, Scarlat Orăscu, în grădina din fața *Ateneului Român* (același autor I. Georgescu).

EUGEN POPIN
(Germania)

5.

*noi
cei dintotdeauna
am
întinat
susurul
ne-am învoit
fără de căință
cu necinstirea
și samavolnicia
terfelind
neprețuitul
și
ruga
însingurata
lumină
în bezna
cea fără de margini*

absint
(printre oameni)

*veneau
pe rând
bunii mei
prietenii
să mă viziteze
să-mi răsfioască
pe-ndelete
spusele
și nespusele
să scotocească
rafturile bibliotecii
sertarul biroului
caseta
fără-ncuietore
rămasă de la bunicu'
după care
plecau
rânjind
cordial
târând după ei
cuvinte
încătușate
orfane
sângerânde*

refugii

*Wer mein Schweigen nicht annimmt,
dem habe ich nichts zu sagen.¹*
Wolfgang Bächler

*tăcerea
vecinătatea
în care
suntem*

*decât
uneori*

*aici
de-veniți
pe rând*

*dinainte-ne
gânduri
nerostite*

*contur
răstimpuri*

*străbat
fără să tulbur
limpezimile
nerostirea*

*înveșnicire
tăcere*

¹ germ. „Cine nu-mi acceptă tăcerea, aceleia nu am nimic de spus.”

Scriitorul Ștefan J. Fay (1919-2009) revine în actualitatea noastră literară

N.B. Aceste texte inedite ne-au fost puse la dispoziție de către familia arhitect Radu și Maria Manoiu. Le vom comenta în numărul viitor al revistei, documentele necesitând o amplă cercetare bibliografică.

M. N. Rusu

ȘTEFAN J. FAY

Demografie hamletiană

(11 VII 1958, Mănăstirea Ghighiu. Jurnal)

Lucrez pe lângă pictorul Vasile Rudeanu la renovarea picturii lui Gh. Tattarescu.

Locuiesc într-o chilie cu fereastră către cimitir: o grădină cu pomi fructiferi și câțiva arbori impresionați din vechiul Codru al Vlăsiei, și multe monumente mici încremenite și cenușii ca niște amintiri desuete, abia mai pomenind de oameni reduși la un nume fără rezonanță. Seara, după lucru și cină, mă plimb între ele și-mi dau seama că vorbele lui Heine: „Sub fiecare piatră de mormânt se află un univers” devin absurde, un joc cerebral de cuvinte banale. Întreg cimitirul îmi pare un loc de pe o stea, unde niște ființe ciudate, după ce și-au cioplit din piatră sau lemn cruci și coloane, s-au culcat sub ele ca și cum nu ar fi apărut în această grădină decât ca să ridice aceste monumente, cu alinierile stricate și hâite de vreme.

Dorm întotdeauna cu ferestrele deschise și ușa descuiată. Când se lasă noaptea cei doi nuci imenși din curtea mănăstirii își joacă umbrele pe pereții din fața patului meu și-n jocul frunzișului tremură vocile maicilor adunate la slujba de noapte, care se ține în paraclis. E ceva străvechi în glasul lor bizantin, și puritatea lor nealterată de glas bărbătesc răspândește în liniștea nopții o grație ireală. Adorm în melopeea cântecului bisericesc iar dimineața mă trezesc din nou auzind același cor al slujbei din zori, ca și cum cântarea nu s-ar fi oprit nici o clipă. Biețele fete! Biețele femei!

Am intrat într-o zi în paraclisul pictat de curând de un grup de șase călugări, dintre care doi au fost arestați iar ceilalți patru au fugit într-o noapte lăsând neterminată o pictură naivă, curată, cu stângăcii care-mi amintesc de Athos, cu involburări grațioase de înfloriri românești.

Paraclisul este o bisericuță mică, ridicată pe un semisubsol, cu pridvor dinainte. Pe latura dinspre cimitir are o intrare boltită care amintește intrările la beciurile vechilor conace. Ușa subsolului este întotdeauna încuiată iar ferestruica acoperită de o spuză de praf mucegăit.

Nu știu de ce, ușa și ferestruica beciului mă atrăgeau, curiozitatea mea bolnăvicioasă, indiscretă, care mă face să-mi arunc privirea pe orice fereastră deschisă la stradă ca să văd, într-o lunecare, orânduirea lucrurilor din casă, să ghicesc oamenii, viața lor. O fereastră închisă e ca o taină care nu vrea să mi se dezvăluie și-mi devine aproape de nesuferit.

Ce putea să închidă subsolul paraclisului? Ce se ascunde dincolo de ferestruica spuzită de praf mucegăit? Dădeam târcoale. Îmi făceam seara plimbarea prin cimitir ca și cum eram obosit după o zi de lucru pe schele, dar de fapt intram în cimitir atras de acel beci.

Și iată, în sfârșit, ușa deschisă! Fac pe nepăsătorul și cu pași rari dar lungi ajung pe pragul treptelor să mă uit înăuntru.

Pe rafturi grosolane – cum sunt acelea din pivnițe, pe care se înșiră merele sau cartofii la zvântat pentru iarnă – se aflau grămezi de țeste, clădite unele peste altele ca niște bostani. Am coborât cele patru cinci trepte. Toată încăperea, de jur împrejur, avea rafturi adânci pe care se înșirau coșciuge mici, cu capacele neînchise, strâmbe, ca și cum cineva le-ar fi cercetat și părăsit, cu nepăsare lăsând să se vadă ciolane, coaste, omoplați, maxilare îngâlbenite, înverzite de mucegai.

În mijlocul odăii, claie peste grămadă, ca într-o magazie de mobile vechi - lăzi, scaune, un jilț împărătesc schilodit, o bucată de catapeteasmă, o cruce de tâmplă, un sfeșnic de lemn cu urme groase de ceară, niște rogojini făcute sul, o căldare cu mortar împietrit, prapuri scoase din uz ... toate înghesuite aici, între rafturile cu cranii și oseminte de călugări.

Va să zică – așa arată un osuar! Îmi spun.

Un straniu sentiment „hamletian” pune stăpânire pe mine. Vecinătatea cimitirului, frumos în sălbatica lui părăsire și năpădit de iarbă prin care adeseori vedeam păscând oile mănăstirii, mă predisuneau la meditație. Iată deci drumul nostru: alergăm după stihii, facem câte un semn pe pământ ca se ne afirmăm existența, credem că universul palpită datorită nouă, pentru ca toate ale noastre să se reducă la niște oase spălate cu grijă, vârâte la întâmplare în sicriașe acum putrezite, amestecându-se ciolanele mele cu alte ciolane, iar pe fruntea fiecărei țeste, care cândva a gândit, a plănuțit, a tras sfori, a luptat pentru o piatră de hotar, o maică să scrie, cu creion chimic, un nume și anul plecării omului din deșertăciune. Asta-i tot!

În mine se plimbă un zâmbet cinic uitându-mă la craniile așezate unele peste altele, cu orbitele fascinante ale ochilor în care încerc să citesc cum arăta cel care le-a legănat pe umeri... când aud în umbra osuarului o mișcare neașteptată.

Am înghețat. Hamlet a fugit de lângă mine. Dintre lăzile îngrămădite în fundul odăii, de sub un raft, se ridică o momâie. Împingând jilțul

împărătesc la o parte, momâia se lungește în fața mea. E o maică! În carne, oase și sutană, cu basma și potcap pe cap. Îmi este frig dar am glas să întreb.

Ce faci aici, maică?

Maica bombăne fără să se uite la mine. Împinge o ladă cu oase către perete, ridică de jos un ciolan căzut și-l aruncă peste coșciuge, dă rogojinile la o parte supărată și deodată se oprește în mijlocul încăperii, cu mâinile în șolduri și zice răstit:

- Unde naiba și-au făcut cuibarul găinile mele?

Ies din osuar. Hamlet a fost ucis de câteva secole. După el întregul romantism...

P.S: Titlul prozei îmi aparține (M.N.R.).

DAN ANGHELESCU

scrisori dintr-un concert de cuvinte-n suspans

se dedică lui Constantin Eretescu

singurătatea aruncă poduri și târguri/ pe depărtările/ noastre/ și

*drumuri/... drumuri de ape și stele/... vom lăsa malaxoarele
să huruie pe etajele / superioare.../ în amiaza fierbinte/ a
orașelor de pe țarm/ scrisoarea aceasta/n-a mai ajuns...
deci / a trebuit/ o s-o /re/ scriu...*

*atât despre felul în care/ se încheagă / aura serenității.../lucrurile
care ne-au ispitit/ cândva/ lucrurile.../ adică florile de metal/ ancore
prore/ adică acele/ capcane aritmetice/ și acele/ stânci năucite/ de
spaimă.../ realitatea lovește cu nopțile/ unui acolo șezum și/ plânsem...
de ce trebuie dară să ne oprim în strigăt?... lemnul icoanei varsă
ceva nesfârșit de fluid.../ și marea ni se apleacă pe/ suflet.../cel
nechemat / aude cortegiile mari de/ amurg...*

*ele n-au clintit nicio falie/ a continentului/...și deci
cine / să-și mai ascundă/ marele plâns...?/ fără oaspeți/ și
fără Dumnezeu/ vaietul pietrelor lovește/ pământul.../trebuie să
înveți/ că și nimicul ar putea/ înflori...*

*și astfel limba tristeților/ adoarme în/ albastra tăcere a mării...
deci bucurați-vă.../ armura aceasta a/ toamnei/ în confuzia*

unde/ nu mai răsar speranțe.../ lacrimile/...chiar lacrimile/ captează/ un
hohot de mitraliere/...în cele din urmă/ nu e o răstignire/ acolo...?
nu cu marea/ ar trebui să vorbim?.../între pereții ei/ de stâncă
nu se aplaudă cerul?... mă abțin să-mi mai spun alte/ gânduri...

God went on sleeping...

și mai albe rămân/ la mijloc /venind din nimic/amintirile

nisipul și iarba / în dimineața ei / verde și verde și verde.../îmi
întoarce o absență.../spre amiază orașul/ își plânge nisipurile/... hai
să ne strângem în brațe/ cu toate păsările/... portretele
șterse/ cândva/ își recapătă umbra.../feriți-vă
sunt lacrimae rerum/... năframe/ plutiseră/ ca
un strigăt al tuturor/ dimineților...și brusc/ toate industriile
cerului/ păreau că se opresc/ disprețuind seninătatea.../cât de
limpede știu unii să pună/ fluturi desperecheați/ pe sentimente...
dincolo de tot ce-ai trăit/ doar lumea/ știe să mai povestească/ ceva...
acolo miroase a/ fum și-a singurătate/mașina de fabricat/ rugăciuni
e un pelerinaj/ de zăpezi și/ spaime electrice/...în amurg/ aerul
se leapădă de/ năluciri.../dovadă că nu pot trăi doar/ în azi...

este ora de noapte când/ în apartamentul / din Amzei/ unde/stătea
Nichita/ îngerul/ bea krepkaia și organizează ninsori.../ de din
tavanele/ acum scorojite/ cad litere de aur/ și cuvinte
scrise-n italic.../ și vechi emailuri/ emailuri...
iar astea/ toate/ mănjesc/ aripile îngerului cu tuș/ ...cineva face
asta de/ sus/
de foarte sus..../dintr-un ascensor/ invizibil...

*dépasser le réel ainsi, c'est de la pose.../que
tout l'monde s'épanche!*

în acel loc/ am devenit captiv/ visându-mă noapte de noapte/ în

albele/ înaltele/ orașe ale verii.../ iată-l/ zăngănindu-și haina/ de
tablă zincată/ poetul se expune tuturor/ privirilor.../ vrea să
prindă pasărea liră/...vrea.../ și o să bată toaca în/ nourii de lemn...
vrea.../ în casa oaselor lui/ să dănțuiască cu.../ cu pasărea/ el și
întunecimile lui.../ interminabilele/ întunecimi...

obiecte de mult uitate/ îi populează /delirul.../ca niște
sălbăticiuni ieșite/ din noapte la/ pradă...și asta/ pentru că
lângă creierul lui obosit/ s-au tăiat toate pădurile.../s-au
încălcit zilele/ apusul și ferigile roșii...pe câțiva centimetri/ de
mobilă veche/ se învârt în/ cercuri hipnotice/ case de/ amanet...
case/ pentru inimă/ suflet/ și smocuri de iarbă albastră.../ nu cumva
e ora pământului?/ nu cumva/...întrăm într-o /foarte/ adâncă surzenie...?

în noi se trezește o fiară/ și urlă/ chiar urlă/ după stelele/ palide/ palide...

...par peur de notre solitude...

să taci/ dar să crezi/ într-o dezinhibare a tuturor/ lucrurilor/ vorbitoare ...

atins de prea multe/glasuri străine/să mergi în/propriile tale
siberii/ să treci prin ele/ absent/ și poate visând../iar evenimentul
cel mai important/ să fie cumpărarea unui/ bilet de autobuz.../ai
să te reasiguri că / lucrurile mărunte/ ale zilelor viitoare/ vor fi
mereu aceleași / ad nauseam.../ficțiuni/ ficțiuni...

un obiect uitat/ o idee abandonată/ mă pot umple/ de
mari întunecimi.../și de filosofii/ inacceptabile...și astfel vor
trece și zilele de vară...și.../ o întreagă istorie...

mă apropii de tine confuz/...fără definiții/ fără teorii / și
contexte...și/ în toate poveștile/ voi continua să/ tac și
să cred/ într-o dezinhibare a tuturor/ lucrurilor/ vorbitoare ...

Do you see nothing/ Nothing again nothing...Are you alive, or not?

Facerea

*Dintru început
Poetul îmbrăcase în metaforă
Cuvântul
îl slobozise spre Lume
ore și zile strângea într-o rostire
dezmarginise taina
cuprindea necuprinsul
Cuvântul Său – lumina cea adevărată
Între Cer și Pământ
între noapte și ziua
între cârmuitorii zilei și ai nopții
peste ape și peste uscat
Rostuirea - Logos*

*În ziua a șaptea
Poetul s-a odihnit în iubire.*

Tu n-ai plecat

*S-a închis numai drumul
cu trei lacăte
cu chei
pe care nu le voi mai găsi niciodată*

*Tu n-ai plecat
numai pământul și-a schimbat rotirea
și nu-și mai află rostul*

*Tu n-ai plecat
numai cerul și-a pierdut stelele
iar soarelui i s-au răcit razele*

*Tu n-ai plecat
numai întâmplările noastre
și-au rătăcit martorul
în eter*

Le aud singur acum.

*Ecoul dublu își îndepărtează cu încetul
menirea*

*Din ochii mei
curge râul ce va rupe
zăgazurile*

*Și dacă voi crede cândva că ai plecat
îți voi spune doar atât:
așteaptă-mă în ziua promisă!*

Nu întreba

*Nu mă întreba
despre rotația pământului
despre zilele cu sens invers
despre ținutul de triumf al dimineții
despre capătul neștiut al drumului
despre pustiul unei zile
când nimeni nu suna la telefon
când nimeni nu trimitea un gând telepatic
o amăgire de dragoste
de interes*

*Nu mă întreba în ce an
s-a petrecut revoluția sufletului meu
Nu mă întreba dacă plouă
sau îmi intră o rază pe fereastra inimii
Oh, despre inimă chiar nu trebuie să vorbim!
Ea bate în ritmul ei:
mai chibzuit, mai cu economie*

*Nu mă întreba nici câte ceasuri te-am așteptat.
Timpul nostru
nu poate fi cuprins în ore, minute, secunde...*

*Întreabă-mă mai bine
cum am trecut pragul
care au fost ultimele amintiri
ultimii pași prin întâmplările vieții...*

*O viață de om așa cum
a fost...*

FLAVIA TOPAN

Nepuțința

Ploaia mărunță insista neconținut să se pătrundă în toate măruntaiele pământului. Seara de toamnă târzie de afară dospea într-o moleșală nefirească. Peste oraș nu mai vegheau stele. Era prea cald pentru noiembrie, iar străzile erau pustii. Ploaia cădea mărunț, într-un refren etern. O mașină rupe monotonia și parchează sub teiul din fața blocului. Un bărbat se dă jos din ea, poate prea greoi pentru vârsta pe care părea s-o aibă. La ultimul etaj, umbra unei femei se furișează din balcon, înfiorată de o adiere rece, iscată din senin. Bărbatul privește în sus și zărește o frântură din umbra femeii. Zâmbește pentru sine: încă îl așteaptă viaa, în geam, chiar dacă – uite – fetița lor împlinise de curând doi ani. Abia aștepta să îi spună nevastei sale despre conferința de la care tocmai se întorcea. Fusesse aplaudat și admirat de toată lumea. Până și profesorul lui de odinioară îi strânsese mâna la final, felicitându-l pentru prospețimea abordării. Atât îi părea rău că nu îi fuseseră în preajmă colegii de la catedră. „Doamne, ce invidioși ar fi fost! Ar fi crăpat de ciudă. Știu că sunt cel mai bun dintre ei!”

Liftul nu funcționa, așa că s-a văzut nevoit să urce până la etajul opt. În fața ușii, nu putea discerne din ce cauză îi bătea inima atât de tare. Oboseală? Emoții că o vedea – încă? Înainte să-și termine gândul, o femeie subțire, vădit mai tânără decât el, deschise sprintenă ușa și-i sări în brațe. Fără să-i spună nimic, îl sărută apăsător. Măinile lui începeau să tremure, simțindu-i carnea tare prin cămașa de noapte cu care era îmbrăcată.

– Haide înăuntru! Dar încet! Cezara doarme, îi șopti la ureche femeia.

Ținându-l de mână, îl conduse în bucătăria strâmtă. O urmă bucuros, dar, îndată ce intră, observă cu dezgust că în chiuvetă zăceau două farfurii nespălate. Se așeză cu moliciunea-i obișnuită pe scaun. Nici nu-i mai păsa că masa era așezată, că mâncarea era caldă pe cuptor și că femeia se chinuia să deschidă o sticlă de vin.

– Ce faci? De câte ori să îți spun, izbucni bărbatul, că unei femei nu-i șade bine să desfacă o sticlă de vin?! Dă-o-ncoace!

– Ia-o, dar nu ridică vocea, te rog! Abia a adormit... Cum a fost la conferință? Întrebă sfios femeia, încercând să-l îmbuneze.

Ca prin minune, alt om începu să îi vorbească. Didactic, ca unui copil, îi explică femeii, în foarte mare detaliu, despre ce a vorbit, cum a fost primită cuvântarea lui, despre felicitările de după și despre convingerea lui că toți colegii sunt invidioși pe izbânda lui. Bău primul pahar de vin pe nerăsuflăte. La al doilea pahar începu să-și facă, mai pătimaș, scenariu pornind de la ranchiuna pe care i-o poartă colegii. Cum îi vorbesc toți frumos, însă îl urăsc

toți. Îl urăsc pentru că știu că niciodată nu-i vor atinge prestația intelectuală. Sunt niște impostori mediocri.

– Dragul meu, începu femeia cu aceeași timiditate... Știi bine cât de mult te admir eu... Dar chiar nu cred că toată lumea e invidioasă pe tine. Sunteți o echipă, fiecare are domeniul lui de interes... nu văd de ce te-ar urî...

Bărbatul ridică tăios privirea din farfurie. O privi cu același dezgust cu care mai devreme stăruiese asupra vaselor murdare.

– Ce știi tu, găsculiță? Nu vezi că stai toată ziua acasă, să ai grijă de copilul ăla care oricum, cred că e stricat, plânge întruna?! Ce știi tu despre lumea reală? Nu vezi că nu ești în stare nici să speli niște vase?

Glasul asupru de bărbat mușca din carnea tăcerii. Pe scaunul său, femeia se făcea tot mai mică. Doi ochi verzi îl priveau înlăcrimați:

– Tu m-ai văzut vreodată pe mine?

Ultimul suspin al femeii s-a stins sub zgomotul strident al paharului pe care bărbatul îl zdrobise de podea.

– Taci, proasto! Următorul pahar de cap ți-l sparg!

Din camera alăturată, un copil începu să plângă strident.

*
* *

Sirena unei ambulante sfâșia noaptea. O adiere rece pătrundea prin ușa deschisă de la balcon. Nu se mai zărea nicio umbră de femeie.

Un bărbat între două vârste se trezi speriat, dar înțepenit pe canapea. Adormise. Unde era ea? Nu mai conta. Fusese el la conferință? Fusese admirat de toată lumea? Da, dar câți ani trecuseră de atunci? Existase ea vreodată? Da... dar câți ani trecuseră de când luase copila și plecase, fără ca el să le mai vadă vreodată?

Sticlele de votcă zăceau golite prin cameră. Pesemne alcoolul îi asigură uitarea, astfel încât să trăiască viața pe care a ratat-o.

Peste oraș nu mai vegheau stele. Ploaia mărunță cânta monoton refrenul existenței lui: votcă și neputință.

– Încă un pahar... și atât.

Singurătatea

În bucătăria strâmtă, fumul de țigară deforma realitatea. Spațiul mic sufoca obiectele: scaunele, masa, mobila, farfuriile. Toate păreau că se prăbușesc unele pe altele și că singurul lucru care le ținea să nu cadă unele într-altele era acel pregnant fum de țigară. O floare, într-un ghiveci, își trăia resemnată sufocarea.

Scrumiera prea plină abia se vedea, pe masa rotundă, deși fereastra stătea larg deschisă. Frigul pătrundea învălurit în casă. Simțea că-i e frig la picioare. A încercat să se așeze turcește pe scaun, așa cum o făcea în tinerețe, dar trupul supradimensionat nu o mai asculta. Încheieturile încă suple nu mai făceau față invaziei de carne. Astăzi constatase, cu mâhnire și cu dezgust față de sine, că nici inima nu mai voia să muncească pentru kilogramele în plus. Obosise atât de tare, urcând până la etajul al doilea, încât calvarul păru să dureze o veșnicie. Abia respira când a ajuns în fața ușii. A intrat în casă, fără să mai încuie ușa. S-a așezat la masa din bucătărie și, cu poftă, și-a aprins o țigară. De atunci și până acum se ridicase de la masă doar să pregătească o tocăniță de pui cu mămăligă -- preferata lui.

„Hai, mai fumez una. Una și gata! Dorm în cealaltă cameră noaptea asta. Mi-e scârbă să mă întind lângă el”, își zicea, în timp ce, din dormitorul alăturat, se auzea sforăitul zgomotos al unui bărbat.

Cât de cunoscut îi era scenariul care se derulase și-n acea seară! Intra în casă, obosit și ursuz. Se așeza la masa din bucătărie și aștepta să îi fie pusă masa. Mânca repede, cu poftă. Apoi, cu jumătate de gură, o întreba cum îi fusese ziua. Fără să aștepte un răspuns, se ridica și, fără să se uite înapoi, se îndrepta spre dormitor. La scurtă vreme, sforăitul lui acoperea sunetul televizorului din bucătărie. Mai demult, obișnuia să citească. Acum, nici vederea nu îi mai era ca în tinerețe. Noroc cu telefonul. Dar pe cine să sune? Prietene nu mai avea; copii nu avuseseră. Era seară, târziu, iar ea... pe cine să sune?

Cu nimic nu fusese diferită acea seară, cu excepția faptului că acum știa...

Dimineată, în timp ce el era la duș, văzuse, somnoroasă, din întâmplare, un mesaj pe telefonul lui, de la o anume Liana: „Iubitule, ne vedem la 5, la locul nostru? Te sărut dulce”. Un mesaj care le-a legat pe toate: brusca lui dorință de a fi în formă și mersul la sală, orele din ce în ce mai târzii la birou, ciudata apucătură de a-și ascunde telefonul. Nu avea nevoie de mai mult. Știa. Înțelesese. De fapt, nu. I se confirmase ceea ce, cu strângere de inimă, dorea să nu fie adevărat. Există altă femeie. Sau ea era cealaltă femeie? Se mai simțea femeie după 30 de ani de căsnicie? Cine era ea, de fapt?

„O urâsc! Ea știe că mâncarea lui preferată e tocănița de pui?! Nu se gândește că e înșurat? Are aproape 60 de ani! Chiar: are aproape 60 de ani. Nenorocitul! De asta îmi vii tu așa obosit? Te epuizează tinerica?! Câți ani o fi având ea – cealaltă? 30-40? Să-i văd pe aștia doi în dormitor. Cât e de comic! Cât e de ireal! De când nu s-a mai atins de mine?...”

Fără a ține seama de promisiunea făcută anterior, a aprins încă o țigară. Măinile, ca printr-o minune, scăpaseră de asediul timpului și al cărnii. Erau încă zvelte, cu unghiile vopsite mereu impecabil. Ținea țigara între degete cu un gest studiat, care o făcea să pară mai tânără. Iar în sufletului ei, chiar devenea mai tânără. Își amintea de vremea când, suplă și plină de viață, i-a sucit mințile bărbatului morocănos și întunecat, care doarme acum în camera alăturată. Crezuse, pe atunci, în naivitatea ei, că-l va copleși cu poftă de viață și de frumos. Că el se va schimba, pentru ea. Când-colo, contrariul se petrecu. Înnegurările lui sufocaseră orice zvâcnire de viață. Până și obiectele din casă rămăseseră în același loc, neschimbate, de atâția ani. Iar ea... ea nu se mai recunoștea pe sine, stearpă, sub toată împietrirea.

Era fum și era frig. Afară, noaptea sticlea sub stele, iar zăpada învăluia nemișcarea. Aceeași nemișcare începea să se prelingă, odată cu gerul, în fiecare colț al casei. Singură, planta din ghiveci părea să se bucure de aerul aspru.

Brusc, sforăitul se opri. La scurtă vreme, în prag, apărut un bărbat cărunț, masiv și greoi.

– Ce naiba faci aici? Hai în pat. Stinge țigara aia, că poți tăia fumul ăsta. Și închide geamul ăla, că îngheț sub plapumă! răcni bărbatul.

Cu ochii pierduți, sub greutatea fumului înnebesc, femeia șopti, simțind că-i rămân cuvintele în gât:

– Așa vorbești și cu Liana?

Prin fumul greu, abia îi zări chipul. Acel chip de bărbat care, cândva, îi fusese atât de drag, se schimonosea acum, trecând de la surprindere la dezgust, sfârșind într-un rânjet nefiresc.

– Ce ți-a venit să îmi citești mesajele? Nu era mai bine să nu știi? Ești femeie bătrână! Ce mai vrei?! se răsti, plin de cruzime, bărbatul.

Cu aceeași lentoare, bărbatul se îndreptă înapoi spre dormitor. Nu peste mult timp, sforăitul îi acoperea sonorul televizorului din bucătărie.

Împietrirea pusese stăpânire peste tot. În casă, peste obiecte, peste gândurile ei. Liniște. Singură, inima i se încăpățâna să reziste nemișcării, bătând nebunește. Aprinse încă o țigară. Cu primul fum, în timp ce inima își domolea alergarea, pe obraji începeau să îi cadă lacrimi. Singurele, de atâta vreme. Ținute ascunse. Poate uitate. Lacrimi pentru tot ce-ar fi putut să fie. Lacrimi de dor, poate, pentru o tinerețe, care părea din altă viață. Lacrimi de durere, pentru toate acele nopți cumplite de singurătate în doi.

Și frigul... Începea să simtă frigul în oase...

Gheață încinsă

Deși se-mplineau doar trei luni de când locuia în Viena, i se părea că ar fi trăit acolo de când lumea, de parcă ar fi derulat o a doua viață, perfect sincronizată în altă dimensiune. Străzile, piețele, clădirile, fizionomiile oamenilor, ba chiar și mirosurile îi erau familiare, iar unele cuvinte îi sunau atât de cunoscut încât nu se putea opri din mirare, pentru că ea, de fapt, nu vorbea germana. Avea impresia că altcineva avea grijă să dea pasul în locul ei, alegând întotdeauna traseul corect, fără urmă de dubiu. Viața altcuiva!

Situația avea avantajul că-i lăsa timp să savureze însutit fiecare secundă, să trăiască și să re trăiască totul în ecouri repetate, conștientă de faptul că timpul i se strecura dureros printre degete. Știa prea bine că odată cu Anul Nou aveau să expire și zilele de respiro pe care avusese norocul să le primească atunci când i se aprobase acea binecuvântată bursă de cercetare în Austria.

Crăciunul o luase, ca de obicei, prin surprindere. Spectrul patriei, care o pândea, rânjind parcă în negura imaginară a Europei de Est – harta țării îi sugerasese dintotdeauna un chip reprezentat din profil, cam tont, de școlăriță cu codițe, hlizindu-se – îi făcea inima să se strângă înfrigurată, de parcă i-ar fi fost cuprinsă de-o gheară de gheață. Vremea umedă, de toamnă târzie, îi sporea senzația de frig. Pe scurt, o-ncerca cu totul altceva decât smerenia cuminte care s-ar fi convenit s-o inunde în acel Ajun de Crăciun fatidic și plouat.

Apa nu era elementul ei preferat. Și-ar fi dorit zăpadă. „Apa își atinge gradul maxim de greutate și densitate la temperatura de patru grade Celsius”, îi trecu prin minte. Ca un făcut, ecranul digital din dreptul farmaciei de lângă piața Naschmarkt indica 4° C. Își ridică gulerul paltonului și porni la drum printre tarabe. Mirosuri dulci, de vanilie și scorțișoară, o învăluiau în aburi plăcuți, dar euforia exagerată a vânzătorilor o îndispunea. Brusc își aminti de aromele copilăriei și o cuprinse pofa de sarmale.

Se opri nehotărâtă în dreptul standului sârbesc și băigui fără convingere o-ntrebare aproximativă: „aveți cumva varză murată, la cap, mare, nedată pe răzătoare?”. Vânzătorul înșfăcă o lingură enormă și, arborând un zâmbet triumfător, se grăbi să scoată o căpățână acru-mirositoare dintr-un butoi supradimensionat. Crăciunul era salvat!

„Tu ce ești, româncă sau bulgăroiacă?”, o întreabă obraznic sârbul, în timp ce-i număra restul. Evident că nu putea fi de altă naționalitate, cine să mai cumpere așa ceva în Austria?! Se gândi la George Enescu și la vremurile când, copil fiind, venit în vizită la Viena, își întrebasese mama dacă poate să spună că este român. Se temea, drăgălașul, să nu pară cumva ... că se laudă.

Se schimbaseră vremurile de-atunci. În sufletul ei, mândria înregistra cote minime. Se făcu că n-auzise întrebarea comerciantului indiscret și porni grăbită spre casă. De-acum avea un țel concret: sarmalele. Parcă și burnița se mai rărise.

Cu gândul la cei dragi rămași acasă, simți cum îi dădeau târcoale remușcările. Nu se dusese să petreacă Crăciunul alături de ei, așa cum procedaseră alți colegi-bursieri care profitaseră de zilele libere de Sărbători. Ea preferase să rămână la Viena și să guste pe cât posibil fiecare zilișoară pentru care mai avea viză în pașaport. Știa dealtfel că ai ei aveau s-o aștepte și s-o ierte, răbdători și imperturbabili ca tot românul. La fel și soțul, cu care se luase de tânără, prea tânără.

Între timp, realizase că fusese o greșeală să se căsătorească așa, din impuls. El însă nu aflase asta, încă...

Apoi își aminti de colegii de la institut, care o invidiau pentru șederea departe de casă și care abia așteptau s-o vadă revenită în țară, ca să-i dea de-nțeles că acum era rândul ei să se sacrifice pentru ei. De unde să ia puterea de-a relua viața în acel An Nou, deznodând firele acelea încâlcite?

Un bubuit asurzitor o trezi din melancolie. Tresări speriată și abia după o vreme reuși să se liniștească. Salvele revoluției trăite în urmă cu doi ani îi mai bântuiau oasele. Când realizează că nu muniția, ci doar pocnitul inofensiv din bice era cauza gălăgiei, se felicită în gând pentru avantajul pe care-l avea față de cuplul de dictatori, care-și găsise sfârșitul într-un alt Crăciun, sub alte rafale. În fond, comparativ cu ei, îi mergea destul bine.

Aruncă din mers o privire peste pomii de Crăciun, aliniați soldățește, și se sperie de prețurile de-a dreptul exorbitante pentru bugetul ei drămuț. Intră apoi la alimentară și cumpără carnea tocată. Apoi luă direcția căminului Centrului de Schimburi Academice și nu se mai opri până în bucătărie.

În timp ce împăturea sarmalele, simți cum, odată cu mișcările degetelor, mintea i se liniștea, regretele se risipeau. Puse oala pe foc și se apucă de dereticat. Cum nu era curățenia clasică de Crăciun, căci garsoniera lor era minusculă și curată oricum, îi dădu în scurt timp de capăt. Ajunsă la momentul decorării, constată dezamăgită că nu dispunea de nimic cât de cât sărbătorec, care să dea o notă festivă momentului.

„Păcat”, își zise, „acritura poloneză sigur ar fi fost surprinsă dacă-i serveam Crăciunul pe tavă”.

Tot așteptând venirea colegei de cameră, aruncă o privire plictisită pe geam și, pe loc, inima-i făcu un salt de bucurie: ninge! Încă nu se depusese zăpada pe asfaltul negru, care lucea în lumina felinarelor, dar fulgii dansau jucăuși prin aer. Era și vremea!

Forma aceea de agregare a apei îi era cu mult mai dragă. Pe loc simți cum i se-mbunătățise starea de spirit, de parcă o mână nevăzută i-ar fi atins mintea, ștergând aburii din jurul ei. Spontan își imaginează cum ninge peste „săracii” brazi din piață, rămași ai nimănui.

„Poate că acum, la spartul târgului, s-or fi ieftinit”, gândi. „Ia să dau o fugă până acolo”, își zise în timp ce înșfăca paltonul. Cum poloneza tocmai intrase pe ușă, o prinse de umeri și, surprinsă de propriul ei aplomb (de obicei, cealaltă avea mai mult tupeu), o întoarse din drum, somând-o hotărâtă: „Vii cu mine!”.

Porniră croindu-și drum printre fulgii pufoși, amestecând râsete și colinde în poloneză și română. Veselia li se spulberă însă în clipa în care ajunseră în piața pustie și tăcută ca un mormânt. Peste atmosfera dezolantă trona o grămadă imensă de crengi de brad, rămășițe ale pomilor care nu apucaseră să fie vânduți. Se vede treaba că vânzătorii îi tăiaseră în bucățele, ca să scutească transportul.

Pe obraji ei amorțiți de frig, fulgii de zăpadă se amestecau cu lacrimile care nu voiau să-nghețe. „Plângăcioasa”, îi sunau în minte batjocorele copiilor, colegi de clasă. Dintotdeauna fusese sensibilă, de mică plângea din te miri ce! Măcar de-ar fi simțit vreo alinare, cu toate apele astea...

Mai făcu un efort să gândească la rece și-și alungă tristețea concentrându-se asupra unor informații seci din articolul pe care-l citise recent, cel care diseca paradoxurile apei. Sordida certitudine a faptului că „supusă unor presiuni enorme, gheața își reia forma de agregare lichidă, chiar dacă temperaturile sunt extraordinar de joase, ca de exemplu în interiorul unor planete ca Neptun sau Uranus”, îi furniză un fel de consolare. Se simțea și ea la acea oră ca un alt fel de planetă, în derivă, fiartă pe dinăuntru și înghețată pe dinafară, cu miezul strivit de poveri care-o comprimau, tăindu-i răsufierea. Era și ea un fel de conglomerat compus din contradicții greu de explicat. „Experții spun că acea gheață fierbinte superionică ar fi așa de compactă încât ar înghiți până și lumina, dobândind astfel un aspect sumbru, negru-opac”. Pentru o clipă, i se făcu și ei negru în fața ochilor.

Nu avu timp să adâncească subiectul, căci îndărjita poloneză catolică o chemă la ea cu un chiot victorios. Descoperise un loc cu resturi de brazii aproape întregi!

Emoționate, luară la mână ramurile intacte ale celor ce probabil fuseseră brazii cei mai de soi din Viena, cu cetină nobilă și deasă, sclipind în nuanțe argintii. Era evident că, din lene sau milă, pomilor le fuseseră tăiate doar vârfurile, trunchiul stufos rămânându-le intact. Cu evlavie aleseră un brad mândru și un vârf pe măsură, căznindu-se din răspuțeri să transporte acasă falnica achiziție. Așa, cu forțe îndoite, îndepliniră cu succes planul de „îmbrăduire” a garsonierei.

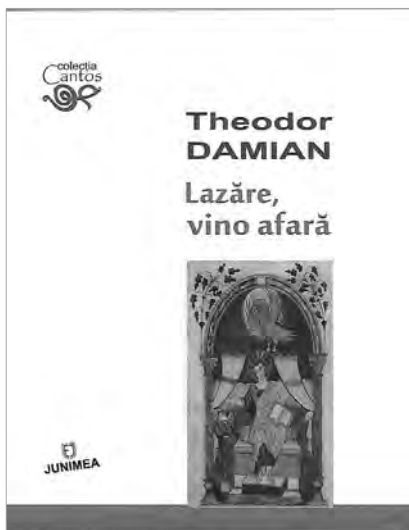
Proptit în coșul înalt, cel pentru hârtie, care avea un capac batant făcut parcă anume pentru a lua în primire trunchiul, bradul ocupa jumătate din încăpere. Legară vârfurile cu o eșarfă de mătase roșie ca focul, încununând lucrarea cu o fundă mare, legată artistic. De crengi agățară toate bijuteriile de care dispuneau.

Vestea că „venise Crăciunul” se răspândi rapid prin tot căminul și nu dură mult până când pomul lucea în toată splendoarea lui, împodobit cu cercei, mărgele și brățări din lumea largă, mai mici și mai mari, mai scumpe și mai ieftine, mai vechi și mai noi. Nici când n-a existat în căminul bursierilor de la Viena un brad de Crăciun mai frumos și mai poliglot colindat decât acel exemplar argintiu, salvat de la ciopârțire ca printr-o minune, în ultima clipă!

La scurt timp se aciură pe lângă pom și cei doi chirurghi esteticieni ucrainieni de la etajul al treilea, atrași nu de rază, ci de mirosul îmbătător al sarnalelor. Nu veniră cu mâna goală, ci cu câte-o sticlă de vodcă în mână, drept pentru care petrecerea se-ncinse de-adevăratelea (se zvonea că „medicii de la trei” se tratau cu „picături” pentru a contracara tremuratural degetelor pe scalp).

Cândva, spre miezul nopții, simți cum gheața care-i încinsese inima începu să se topească treptat. Doar un citat din obsedantul articol dedicat ciudățeniilor apei îi mai dădu puțin de furcă: „În mod paradoxal, dacă vrem să înghețăm acea gheață fierbinte, nu trebuie s-o răcim mai tare, ci dimpotrivă, s-o încălzim”.

Între timp, inima ei bătea caldă și liniștită. Viitorul începuse să prindă contur, plutind parcă sub formă de pansament alb, din zăpadă imponderabilă, proaspăt depusă, peste apele trecutului vinețiu, de care se despărți cu dragă inimă.

Ma-bătrână muica Marița

În perioada de după încheierea ultimului război mondial, mai exact prin anii 1948 și mai mult, începuse a se desfășura „acțiunea roșie” la orașe cu instrucțiuni precise de la „Răsăritul înfocat” (URSS), în speță „Naționalizarea principalelor mijloace de producție”. Ce însemna aceasta, de fapt? Însemna însușirea tuturor bunurilor materiale existente, pe căile noilor legi pe care și le construiseră tovarășii roșii vigilenți, comuniștii cei învingători, ca o acoperire legală a acțiunilor mișelești, de la „dușmanii poporului”, adică tocmai de la aceia care se implicaseră în lupta de veacuri pentru a aduce România spre o viață prosperă. Mai existau și funcționau (șicanați) unii dintre acei mici meseriași (în capitală și în țară), care formau „mica producție” și „micul comerț”, pe care tovarășii nu le agreau deloc, pentru că se tindea către ceea ce se numea economie centralizată, pusă sub un control riguros. Totodată, la sate se ducea lupta pentru colectivizarea agriculturii, adică însușirea, trecerea *de bună voie* în patrimoniul statului (adică a celor roșii) a tuturor terenurilor agricole, împreună cu atelajele și utilajele, sărăcind astfel populația rurală și obligând-o să muncească pe aceste terenuri, foste ale lor. În felul acesta, cei mai înstăriți au fost automat trecuți în *rândul rușinos al chiaburilor*, ceea ce însemna o a doua deposedare, chiaburii fiind considerați „dușmani ai poporului” și lipsiți de toate drepturile legale pe care le aveau cetățenii români, fiind astfel condamnați la dispariție prin înfometare împreună cu toată familia (și urmașii urmașilor lor).

În aceste condiții vitrege, funcționa tatăl meu Ion Mitru, mic meseriaș (croitor), având atelier în Piața Roșetti, Nr.3, în Bucureștiul acelor ani. Nici pentru el lupta cu slugoii roșii nu a fost ușoară, aceștia atacându-l prin toate mijloacele comuniste pentru a-l convinge să renunțe la atelier și să se *înroleze* la noua Fabrică de Confecții București, care nu era alta decât vechea APACA, având sediul în cartierul Militari, în Piața Leul, naționalizată, adică furată. Nu l-au convins, bineînțeles. A rezistat așa, până în anul 1969, când prin *alte mijloace mai convingătoare*, s-a angajat fără voia noastră (a familiei) pe ultimul drum, cel fără de întoarcere. În contextul mai sus arătat, tatăl meu ajuta numeroasa familie de la Țigănași-Turnu Severin, după puterile lui, ca și aceia să poată supraviețui, fiindcă atunci în România nu se mai putea spune că oamenii trăiau – ei supraviețuiau și se hrăneau mai mult cu speranța întoarcerii *vremurilor bune* trăite și cunoscute, dar furate.

Muica Marița era bunica mea și mama tatălui meu. Tata o iubea foarte mult și o dorea lângă el la București să mai uite și ea de necazuri, să-l vadă pe el și pe nepoți. Așa că, din când în când, printr-un schimb de scrisori cu

nepoții de la Țigănași (bunica era analfabetă), reușea să o aducă pentru un timp la București. Bunicul, Tache Mitru, nu dorea să vadă Bucureștiul așa nitam-nisam, că el oricum era *om umblat*, doar fusese în America, unde muncise și agonisise bani, pentru a face avere acasă, în România. Deci văzuse *lumea*. Formidabil ce înseamnă viața asta, nu știi niciodată cine sunt până la urmă *beneficiarii* eforturilor. Așadar, de obicei, Muica Marița, Ma-bătrână, cum o strigau nepoții, ca la ei la olteni, venea la București în ajunul sărbătorilor pascale, că atunci oamenii erau mai liniștiți, poate mai buni. Dar biata de ea era o femeie firavă, cu o construcție mai delică și așa de liniștită de parcă nici nu o auzai lângă tine; o vedeai, doar! Când ne vedea tata pe amândouă (eu și ea) la fel de slăbănoage (dar eu eram copil atunci), nu se simțea deloc în largul lui și ne îndemna să mâncăm mai mult, chiar dacă nu ne era foame.

– Mamă, ai mâncat ceva astăzi sau te hrănești cu răbdări prăjite?

– *Ba, Ioane, mumă, că mâncai, de!*

– Bine, uite, acum mai mănânci odată cu mine.

– *Ba, Ioane, mumă, că nu mai poci, mă săturai și p-ormă io țin postu' dă Sfintele Paști, nu mănânc dă dulce.*

Hopaa! Atâta i-a trebuit tatăcului meu, că nu știu cum a făcut de a *spurcat-o* pe Ma-bătrână cu o bucățică de carne pe care a pus-o în farfuria ei, peste sosul de *zărzăvaturi* pregătit cu mare migală, să nu se amestece cu *fro* ceva dă *spurcat*. Cât era Ma-bătrână de liniștită, atunci parcă a luat foc.

– *Fir-al ghiafu tu să fii dă copil, Ioane mumă.*

– Ce-ai zis mamă, că n-am auzit bine?

– *Ce auzăș tu că zăsăi io ceva? Nu zăsăi 'nica.*

– Nu, mamă, cred că mi s-a părut, s-a prefăcut tata.

– *Auz, să mă spurci tu pe mine coleașa în Sfântu' dă Post! Că mă mai năcăjiș' alantări când venii, că nu te văzui în gară și-m' sări inima afară dă frică până te văzui. De! Nu mai șad la tine, să mă duci la Fimuța mea (Fimuța era sora lui tata și măuțsa mea).*

– Lasă mamă, nu te mai supăra așa, mai stai aici, că acolo e greu, sunt trei copii.

– *Ba, ce la tine nu sunt tri? Că io nu mănânc mult și poci să șad la Fimuța, ce, ia nu ie fata mea? Or' ce, nu ie nima p-acilea care să mă ducă? Dacă nu, mai bine mă duc acas' la mine, ce, io venii acilea să răz tu dă mine? Cum să mă mai părtășesc io așa spurcată?*

– Lasă, mamă, că mergem la biserică și vorbesc eu cu preotul să-ți dea dezlegare și te împărtășește că 'tale ești bătrână și Dumnezeu te iartă.

– *Olee, mumă, păi, ce, io sunt d-ăle necredincioase? Ba, că nu vreau așa. Mai bine rămâi io anu' acesta așa, ne 'părtășită și oi vedea, că mai vine și postu' Crăciunului și atunci poate m-o ierta Dumnezeu.*

– Lasă, mamă, nu te mai amări atâta, că Dumnezeu știe că ești credincioasă și bună.

– *Ba, Ioane, că io nu te crescui așa, da' poate ăștia p-acilea pă la oraș te nărozără.*

– *Bine, mamă, uite, mâine mergem la doctor să-ți faci un control.*

– *E, bine, mumă, da' nu costă mult?*

– *Lasă mamă, că-i lucrez un costum și gata, s-a plătit.*

– *Bine, mumă, că tu știi mai bine.*

Și a dus-o tata la doctorul Georgescu, pe strada Vasile Lascăr, unde încă mai funcționa cabinetul particular. Acesta era doctor mamoș (în expresia timpului), adică specialist în obstetrică-ginecologie. Dar când s-a văzut biata de ea acolo, Ma-bătrână, ce să vezi?

– *Ce te doare mamaie, de ce ai venit la mine?*

– *Nu mă doare 'nica, mumă, da' Ion băiatu'meu, zăsă că mă adusă la un control.*

– *Bine, coană mare, zice doctorul, du-te după paravanul acela, dezbracă-te și urcă-te pe masa aia pe care o vezi acolo, să te consult.*

– *Olee, mumă, păi cum să mă dăzbrac io, că la noi la Țigănaș' doftoru nu ne pune să ne dăzbrăcăm.*

– *Da? Și cum vă consultă?*

– *Păi ie-te așa. Punie mâna pi coloșa pă la gât, pă la urechi, ne ascultă cu mosoru' ăla dă are un furtun dă-l bagă în urechi, dășchidem gura să zăcem „aaa” și gata, ni-e dă rățeta.*

– *Bine, coană mare, dar el este internist, pe când eu sunt ginecolog.*

– *Da io nu știu mumă, cie ie aia.*

– *Doctor mamoș, asta știi?*

– *Olee, mumă, cum să nu știu. Da' ce să cat io acilea, că pie minie nu mă văzu nima goală toată viața, dăcât Taichie al mieu și acușica să mă fac dă râsu' Bucureștiului și Țigănașului? Ba, mumă, io asta nu fac.*

Și iese din cabinet neagră de supărare pe tata, bineînțeles.

– *Bine, Ioane, mumă, la ce mă adusăși tu acilea săș'râz dă mine? Io, femeie bătrână, să mă dăzbrac în fața lu' doftoru? Să vază doftoru' hălea-d-ălea la mine și tu nu zăsăș' nica'nainte, să știu și io? Ba, mumă, stăi tu acilea, că io mă duc acas' și să nu te mai auz că mă chemi la Bucureștii voștri acilea, că nu mai viu să știu dă bine că mor, auziș?*

Așa s-a făcut că Ma-bătrână a plecat urgent la casa ei, să scape dă toate nărozările lui Ion al ei. Și de atunci nu a mai venit la București decât la înmormântarea lui, în anul 1969, de sfinții Constantin și Elena. După asta, dusă a fost; a jelit copiii pe care i-a pierdut până s-a prăpădit și ea la ceasu care i-a sunat.

Șampania

– Coculeană, ai umblat tu la cadă?, întreabă bunicul furios pe bunica.

– Nu, ăi, n-am umblat, da ște crezi că nia îmi șădii mintea în cadă tăt timpul ca la tinii?!, îi spune bunica cu năduf bunicului alergând prin ogradă după treabă.

Bunicul era ca un leu în spume, de un sfert de oră se perpelea pe lângă cadă, când în sus, când în jos, când urcându-se pe scara mică de lemn ca să se uite în ea, când pe laterale îi dădea târcoale să vadă pe unde, s-a evaporat vinul... elixirul fericirii lui și scăpătorul de griji și nevoi.

Bunicul nu putea pricepe, cum prin miracol, ieri, cada de vin era la jumate după ce dânsul avusese grijă toată iarna... să o ușureze, iar azi, e doar cu drojdia pe fund..

– Măi, să hie!, zice bunicul, dând cu căciula de miel cu cârlionții negri de pământ, ce tot el și-o făcuse cusând-o la mână, astă iarnă, dintr-o pielicică de miel ce o purta moldovenește pe urechi.

– Măi, fumeie, zăi drept, tu ai făcut șeva cu jinul!?!

– Păi, eu ieri am fost în grădină tătă zăua cu a mică la pus șeapă în pământ, grija căzii avut-am io?, i-a răspuns bunica vădit furioasă.

– Lasă cada, că trebuie oricum s-o golim, s-o curățăm, ai grijă pentru la anu' să o smoluești mai ghini, să nu scadă iarna la frig lemnu șă să se ducă munca pi apa Sămbetii, mai adaugă ea ațâțată.

Boscorodind, bunicul plecă la lemнарul lui și începu a bâcălii în lemne. Bunicul era de meserie tâmplar. Avea de la oamenii din sat și satele din împrejurimi arvuni, adică oamenii îi aduceau de lucru: ba o roată de lemn fără o spiță, ba niște rame de geamuri, ba niște butuci mari și rotunzi de lemn din care trebuia să facă te miri ce: uși, butoaie, putinici de păstrat borșul, ciubere de spălat copiii urecheați, căzi mari cât înălțimea unei case obișnuite țărănești în care se aduna toată minunea de struguri pârguiți toamna de țopăia Bahus de bucurie când erau spărți în teasc, ba o corlată de căruță care nu era altceva decât un greabăn, un schelet din lemn făcut din drugi mai subțiri întinse pe coaste arcuite de lemn de folosință la căratul fânului și în general al păioaselor ori cocenilor cu căruța acasă, ba un coșciug...

Făcea de toate bunicul. Avea o dibăcie extraordinară când ținea lemnul în mâini. Parcă vorbea cu el, parcă lemnul era vrăjit și devenea în mâinile lui docil, transformându-se în adevărate opere de arta populară tradițională.

Bunica tot striga la el să nu mai arvunească așa de mult, adică să promită că termină într-o săptămână dar bunicul câteodată mai întârzia, fiind prins și cu gospodăria și cu munca câmpului. Bunicul voia să îi împace pe

toți și așa, de pe tronul lui cu vedere la vale, lemnarul era poziționat pe o culme de deal la fel ca și casa, iar el când bătea la lemnar câte un lemn vedea cine trece la vale, la deal pe hudiță. Lemnarul lui bunicul era poziționat strategic: el putea să îi vadă pe toți ce treceau pe drum, dar ei nu îl puteau vedea. La lemnar veneau oameni, poarta casei bunicilor era un du-te vino de oameni din sat care strigau la poartă:

– Nea Gheo, ești acasă? Tanti Georgetaaa? Alooo!!, până ieșeam eu de pe unde mă jucam ori bunica de pe unde trebăluia și îi spunea omului să intre în ogradă și să se ducă la deal, la lemnar, că acolo îl găsesc pe bunicul.

Se încingeau cele mai fascinante povești de ascultat. În timp ce omul se hodinea pe o buturugă de lemn, bunicul ca un investigator iscusit, îl făcea pe om să toarne tot, adică să îi dea ultimele vești, ultimele noutăți despre ce se mai întâmplă prin sat. De fapt asta îi și întreba:

– Ei, Neagule, ce-ai mai auzit? Noutăți, șeva?, or

– Ei, dom' Berza, dacă tăt' zâși că ai venit di la Bacău, și-ai mai auzât? Așa-i că iar s-au scunchit tății șelea?

Mi-l amintesc pe bunicul: înalt, slab dar numai fibră de la atâta muncă, dădea vesel cu barda în lemn, muncea în timp ce vorbea cu oamenii și îi întreba despre ultimele vești. De multe ori, oamenii nu aveau bani și îi aduceau lui bunicul câte o sticlă de vin ca și atenție, care să conteze la plată. Aceasta însă dispărea ca prin farmec; imediat ce au apărut, bunicul dosea darurile prin geluitura scapătată printre uneltele lui de tâmplărie.

Să vă spun de geluitură, dacă nu cunoșteți terminologia. Geluitura este formată de acei cârlionți frumoși de lemn ce rezultă după ce obiectele ce le lucra bunicul, erau date de acesta la rindea, pentru polișare. Când treceai după rindeluire cu mâna peste lemnul lucrat, acesta era plăcut la pipăit și neted, nu îți zgăria degetele în lemn. Apoi produsul putea fi „sigilat” pentru posteritate, adică frumos împopoțonat, dat cu lac și asta îl făcea să reziste în timp. Lăcuit, lemnul parcă devenea mai nobil, produsul finit apărea în lumină lucios și sclipitor.

Acum înțelegeți că și oamenii erau vinovați că bunicul le exagera cu alcoolul uneori. Dacă îl corupeau...

Și uite așa se desfășura rutina cotidiană a bunicului în timp ce bunica era prin ogradă și pe câmpul dimprejurul casei, trebăluind de zor.

Bunica mai niciodată nu îl vedea pe bunicul când ducea sticla la gură. Tot ce remarcă era un nas la bunicul mai roș decât de obicei. Asemănător cu cel al lui Rudolf, unul din renii lui Moș Crăciun și o stare de spirit fie mai veselă, fie mai nătăhărnoasă, adică similară a unui om țâfnos, ce pufnea în toate direcțiile, neconvenindu-i nimic.

Bunica cu bunicul au fost împreună căsătoriți timp de 57 de ani. În tot acest timp bunica a dus bătălii de convingere, ca turcii și românii cu bunicul, să nu mai bea, să bea mai puțin ori mai bine, să se lase de băut de tot.

Ți-ai găsit! Bunicul făcea tot felul de „gimnastici” dosind sticlele prin locuri așa de imprevizibile, de nu poți decât să rămâi uimit și cu gura căscată.

Într-o zi, vede bunicul un butuc de viță de vie din fața casei că nu mai crește să se întindă cortină spre chilerul casei noi. Se usca de-a binela. I-a pus vreo săptămână apă la rădăcină dar de pomană. Butucul parcă murise. Îi spune lui bunica:

– Fă, n-auzi, cred că o să tai butucu din grădinuță, că nu mai dă rod anul ăsta. Trebuie să pun altu' la primavară.

La bunicul fierăstrăul, merge în grădinița de bujori și infinge zimții în butucul păgubos și hrâșca, hrâșca la baza tulpinii lui, îl retează complet. Ia hreășcurile și le aduce la bașca ce funcționa ca și o bucătărie mică de vară, pentru început focul cu ele. Pentru că erau uscate, când bunica aprindea focul începeau a arde imediat, de le pârâia inima în ele.

– Ăi, Gheo, dacă tăt' l-ai tăiet, fă treaba pân' la capăt, scoate-l cu tătu', ca să nu mă mai închedic di el când plijăsc la bujori.

– Da, altă treabă n-am eu acuma? Las că șade deocamdată ghinii. Poati îl voi tăie Duminică când oi avea șeva timp.

În acel moment se scobora cerul în capul lui bunicul căci auzind bunica erezia tocmai spusă de bunicul îi sărea de-a dreptul în cap:

– Mă, netrebnicule, da altă zî, în afară di Sfânta Duminică nu ți-ai gășat?? Mă ieu eu după capu tău!!

Văd că se înfurie bunica și pune mâna pe un hârleț să facă ea treaba până la capăt dacă bunicul nu a recepționat și executat ordinul imediat. Sapă bunica cu nădejde că butucul era bătrân și cu rădăcini adânci. Bunica era o femeie robustă, nu silfidă ca „fotomodelele” de azi.

– Fă, Margaretă, ia, vino răpidi încoași!!, aud că strigă bunica la mama care se întâmplase să fie acolo pentru câteva zile cu învoire de la servicii.

– Șe-i, mamă?, zice mama din bucătărie.

– Vino, fă, mai răpidi, când îți spui, sunt în grădinuță!

Și veni mama care era la mașina de cusut, în bucătăria de vară, trăgând tivul la niște lenjerii de pat ale bunicii și scurtând niște fuste.

Mama și-a pus mâinile în șold uitându-se ce descoperise bunica sub butuc și începuse să râdă.

– Șe-ai făcut, mamă, hăi, ai îmbătat butucu?!

Se uitau una la alta complice și râdeau.

– D'apoi, am uitat. Cred că are vreo tri ani.

Bunica ascundea vinul de prigoana guri nesățioase a bunicului și găsea inventiv locuri la care bunicul nu s-ar fi gândit în vecii vecilor.

Ca de exemplu, sub un butuc de viță de vie!

– Hai, fat', hăi, ajută-mă să trag năilonul afară din pământ.

Bunica săpase sub butuc, pusese un năilon în groapă, îndesase vreo câteva sticle de vin în groapă și apoi le acoperise cu pământ. Butucul pesemne vruse sârmanul să își întindă rădăcinile pe sub pământ, și poc, i s-a dat în cap cu obiectele necunoscute îngrămădite lângă rădăcina lui.

Leneș din fire nu a mai scurmat cu rădăcinile în altă parte și a ales să se usuce.

Mama o privea vinovată pe bunica că a distrus butuc de vie bun. Bunica împăciuitoare i-a zis:

– Las că tot vroiam să iau lăstar di fașe struguri din ăia negrii parfumați.

Știa bunica un soi mai bun. Uscatul făcuse struguri de masă, albi gălbui.

Desface bunica o sticlă ce avea dopuri de smoală și întinde într-un pahar mamei:

– Na, gustă, Margaretă, ște zâși? îi întinde bunica, după ce ea prima trase un gât de licoare galbenă.

– Îi bun, mamă, zise, mama. Hai ascunde-l să nu mai vadă tata că stârnești apoi scandal di pomană. Acoperă groapa, mamă, că îl văd pi tata, că vine de la lemnari.

Și bunica găsea altă ascunzătoare pentru vin. Din acel vin scotea bunica la musafiri pe masă și la popă.

Și au trecut anii, cu patru anotimpuri, cu campanie agricolă ca la hoții de cai, cu muncă multă vara, cu bani puțini și cu strâns în jurul vetrei iarna, la huzurit, la căldură în casă și la depănat povești la căldură de foc de lemne.

Primăvara și toamna bunicul întorcea brazda, toată grădina unde punea păpușoi.

De obicei ara cu vacile, la plug, manual. Fie chema vreun om, fie singur, fie, ajutat de bunica ara.

Se întâmpla să fie într-o primăvară, îmi amintesc când amândoi zumzăiau ca două albine după treabă și bunicul a întors brazda prin gradinuța de perji de după lemnar, aproape de grămada de vreascuri.

A muncit bunicul toată dimineața. Bunica făcea mâncare la bașcă. Eu mă jucam prin ogradă.

S-aude deodată din grădină:

– Jeorjetăăă... Jeorjetăăă, oi, n-auzi?!? Jeorjetăăă... hai pân' la perji mai răpidi că n-am timp di răsăchit.

Și după multe strigături pare-se că auzea și bunica și se îndrepta grăbită să urce dealul cu pestelca suflecă la brâu, că se oprise din cules ceva patrunjel și leuștean pentru borșul ce îl încropea azi la plita de la bașcă.

– Șe s-o întâmplat, n-ai treabă, di și răcnești așa ca apucatu?, îl lua bunica la rost pe bunicul.

– Vino, fă, încoași, când îți spui. Mare pozună, cred că Dumnezeu șela al tău, care tăt îl pominești la bisărică în tătă zâua și Duminica când merji să îl îngrași pi popă, cred că o făcut o minune, spune bunicul, șugubăț, cu sclipiri adolescente în ochi.

Bunica făcu ochii mari, că nu înțelegea ce îi spunea bunicul, și avea toată fața în mirare.

– Măi, Gheo, țâia îți ardi di glumi cu mini? Hai că îmi ardi mâncarea pi foc. Țe-ți trebui, ză-i odată!

– Păi, cred că Dumnezeu s-o îndurat di noi, să nu mai munșim la a curăța jia în fiecare an, la a o pliji, a o-ncorda, a o uda când îi sășetă, a o culege și a o da la teasc, Dumnezeu, o plantat direct... sticle cu jin în pământ.

Își scoate briceagul ce îl purta tot timpul cu el în pantalonii făcuți de mama din stofă și haț, a luat gâtul smolit al sticlei și sticla s-a deschis.

O spumă albă a țâșnit în aer, parcă ar fi fost o explozie.

S-a dat bunicul un pas mai înapoi și realizând că vinul ce bunica l-a ascuns între pruni, se făcuse deja șampanie, a început să râdă.

– Na, ia di aișișă, Coculeană, aiastai șampanie, nu alta!!, zice bunicul, fluturând triumfător sticla de culoare verde în care gâlgâia licoarea gălbuie cu multe mărgelă la gură.

Bunica se făcu roșie la față ca racul, că fusese deconspirată, dar mai ales era furioasă pe ea însăși că tot timpul uita unde ascundea sticlele cu vin din calea gâtlejului încăpător al bunicului.

Făcu fețe, fețe și apoi izbucni:

– Păi, mai pot să scap de o năpastă ca tini, care numa cu capu' în sticlă ar sta dacă ar pute? Cred că l-am uitat, l-am pus acolo de câțiva ani buni, uită-te pi curu sticlei, că am notat anul cu cariocă.

S-a dus bunica în casă și a adus ochelarii și a citit, 1987.

– Păi cred că aista jin ari șapți ani. Di aia s-o făcut șampanie. Ia, dă-l încoașe!, zice bunica autoritar către bunicul.

Bunicul însă era pus pe șotii și glume și o luă peste picior:

– Păi, da cred că i-o ajuns, jinului, săracu cât o stat la răcoari, acumă ște vrei? să îl surghiunești la popă?! Ia, vezi să nu! Și mai gâlgâi un gât bun de.. „șampanie”, ca un învingător pe câmpul de bătălie care după ce câștigă, defilează cu calul ținut în buiestru pe sub nasul inamicului făcut knock out. Azi, Dumnezeu, Coculeană, a ținut cu mini, ha ha ha.

Bunicul culegea laurii, spre ofica bunicii care își jura în gând că data viitoare v-a găsi ea o ascunzătoare și mai și.

(Fragment din volumul în lucru *Geneza Chihlimbarului*)

VICTOR TEIȘANU/ LUCIA OLARU NENATI

Antract

Două conștiințe artistice care își continuă devenirea trăindu-și propriul destin, găbind vieții rima perfectă, demonstrând că „singurul surăs al tragediei noastre este creația”. Spiritul nostru ludic ne-a provocat, într-o duminică sfioasă, la o emoție de septembrie, parafrazăndu-l pe Nichita Stănescu: „să stăm de vorbă, să spunem cuvinte care să zboare între noi înainte și înapoi, să ne acoperim inima cu ceva... până când lumea noastră prelunge și în nesfârșire se va fi făcut coloană sau altceva mult mai înalt și mult mai curând, cântece diferite, lovindu-se, amestecându-se... o întâmplare a ființei noastre când fericirea dinlăuntrul nostru avea să fie mai puternică decât noi” - minunea existenței acestor spirite alese și întâmplarea privilegiului de a le fi părtașă la zbor... Și acest abil joc de imagini tandre în care eu, citind din manuscrisul unui dicționar poetic, la care trudes de mai mulți ani, nestemate ale prietenului Victor Teișanu, iar distinsa Lucia Olaru Nenati, reverberând în creuzetul poetic propriu sunete rezonante și într-o evanescență ingenuă șlefuit cu grație și migală arhitecturi lirice care o reprezintă, a dat naștere unui interviu inedit, neconvențional, un inefabil alfabet al candorii, respirând sublimul cu irizări de albastru. (Lili Bobu, Asociația Culturală Regal d'Art).

**Vase - poetice - comunicante
(Fragment)**

VICTOR TEIȘANU

*...Puteai fi
Iubirea sacră a vieții mele
Adunată picătură cu picătură
Intr-o sferă de **purpură**...
(Neantul în doi)*

*...Sunt ca un semn de carte
Rătăcind pe asfaltul încins
Biblioteca așteaptă disperată
Și mă caută poliția și ziazele...
(Semnul de carte)*

LUCIA OLARU NENATI

*... Drumul nostru de ucenicie
În academia de aur și **purpură**
Din superbia căreia-nvățăm
Cu câtă frumusețe ești dator
Să-ți cucerești apusul ca pe-o nuntă
(Ucenicia de aur și purpură)*

*... Să ne ascundem în cetăți
De nori, de frunze, de poeme
Cum am făcut de-atâtea dăți
Când, cucerind auguste hărți,
Ne retrăgeam între catrene.
(Să ne ascundem)*

*Din amvonul său
Profesorul de elocință
Analizează nemilos
Căderea în beatitudine...
(Criticism)*

... Profesorul lumii creta-și ridică
Cine-i acel ce-adunarea mi-o strică?
Ascultă-mă, lume, ascultă când zic
Mai sus de iubire nu este nimic!
(Profesorul lumii)

*În chilia mea de ceară
Sunt călugărul tău blând
Ești o frunză domnișoară
Pe sub geamuri lunecând
Domnișoară verde frunză
Care calci regatul meu
Inima din mine plânsă
Zboară lin spre Dumnezeu...
(Cântec)*

...Nimic mai verde ca acel din mine
Născutul anilor rămași un zbor
De-or fi avut cândva zeii ființă
Verdele-acesta e ființa lor.
Și parcă mă durea să mor - un gând
Un dor de ducă, fără seamăn dor
Dar e coroana verdelui de iarbă
Și câtă vreme-i verde nu mai mor.
(Coroana verdelui de iarbă)

(V.T.): *Singurul avantaj al poezilor/ Ar fi veșnicia/ Dar și pe aceea o împart/ După războaie fratricide...* (L.O.N.): *Poetul e/ cel ce rostuie hotarul/ Fiindului de nefiind/ Cel ce știe turna-n trupuri/ Ploaia-sufletul de-argint/ Până nu se mai înseamnă/ Fiindul de nefiind./ Cel ce văzul azi îl umple /Dară vine de nicicând/ Iar când lutul i se surpă/ Se-mprășteie peste lume/ Ca o ploaie de argint...// Solzul frunzei viu în lună/ De-al său suflet strălucind...*

(V.T.): *Târât pe marile bulevarde/ Și prin piața publică/ Poetul atârnă însângerat/ la carul de triumf al poeziei...* (L.O.N.): *Și când le obosește tuturor /Setea de sânge dulce de poet/ Abia atunci își află tihnăncet/ Poeții lumii, vai de steaua lor.// O rană le e inima de spini/ Oricine înc-un spin poate să-nfigă/ Fără pedeapsă aspră și oricât/ Și surdă-i lumea de durerea-și strigă!// Dar vai de lumea care nu mai știe/ Să-și recunoască sufletu-n poezi! Nu-i lume, dar, ci o menajerie/ Plină de șerpi râioși și porci mistreți!//*

(V.T.): *Poetul are/ Mâinile și gura însângerate/ Însă nimeni nu observă/ Că din ochii închiși curg imagini....* (L.ON): *Poet, om cu mister;/ Om pentru care lumea/ Cu toate cele lumești/ Nu-i decât un pretext/ Pentru stări sufletești.*

(V.T.): *Zi nouă/ A risipei de sine/ Destulă hrană/ Pentru incerta revanșă/ Și pojghița/ Fragilă a sufletului/ Care cedează/ La primul semn/ Noapte de noapte/ Murind simultan/ Cu nașterea poemului...* (L.O.N.): *Poezia este/ Regăsirea Cuvântului/ Prin care Dumnezeu a gândit/ Cum vedea el că va fi lumea,/ De aceea ușor de recunoscut/ Niciodată de descris// Cum să cuprinzi tu,/ Cu ochiul tău/ Cel o clipă trecător/ Peste nemarginea firii/ Întregul cel de Marele Sine văzut/ Înainte de-a-l naște/ Spre a-l da drept merinde/ Iubirii?*

(V.T.): *Căci tot izbindu-se/ De maluri/ Apa/ Și-a aflat conștiința de sine...* (L.O.N.): *Apa, zeiță purificatoare/ Îmbrățișându-mi hainele umile/ Cu*

tandă iubire;/ Iată, se îndepărtează frica/ Și curge în puterea torentului!/ Rămasă mă aflu senină Acum se duce rugina nehotărârii/ Și timiditatea învinsă de-un detergent/ fără leac.// Se spală trufia și uitarea/ Invidia și lașitatea/ În zăpadă/ Negrul revoltei și tăișul răzbunării.../ Se spală, se scurg din culorile/ hainelor mele toate păcatele/ Încât apoi, întinse la soare/ Rămas-au atât de ușoare/ Și, lin, mânecele se înfoaie/ Evanescente aripi albe/ Și toate prind/ Ca niște suflete neprihănite/ Spre raiul lor de lucruri pure/ Încet, încet, ca-n vis să zboare...

(V.T): *Orice stâncă /Se compune din ființele nisipului/ Chiar și tu/ Miști mai convingător/ Pe întuneric*"... (L.O.N.): Un dor al scufundării fără margini/ Îl port cu vremea adunat mereu/ Să nu mai fiu, să nu mai fie graniți/ Intre un eu al apei și al meu// Nu știu un dor mai greu ca dorul apei/ Când crești și tu-ntr- fetele morgane/ Și când *nisipul* vrea să-ți fie frate/ Iar tu-l înșeli cu dansuri diafane...

(V.T.): *Eu rățăcesc/ În căutarea sinelui/ Spălând cu lacrimi de sare/ Oasele mele nemuritoare*"... (L.O.N.): Atât de singur *Sinele* meu ostenit/ Călător de o viață-n deșerturi pustii,/ Luptător cu armuri ruginite-n țării/ De lacrimile celei dintâi îndurări/ A învinșilor care, la adăpostul milei mele,/ Lovesc cei dintâi./ Odihnindu-și o respiraie încrucita povară/ În rotundul de palmieri/ Al Stării Sublime/ Locul acela celest de unde,/ dezbrăcat pentru o clipă de teamă și chin,/ Bland cutremurat vezi întregul/ Și poți să-l rostești în cuvânt.

(V.T): *Iubirea/ În procente mereu inegale/ Aidoma picăturilor de ploaie/ Pe acoperiș/ Și lacrima/ Cu degetele răsfirate/ Gata să-și părăsească izvorul/ Când oare voi fi puternic/ Iubind/ Fără nimic la schimb?* ... (L.O.N.): Așteptarea mea, cea mai frumoasă/ A întins covoare de frunze/ Pe măsura pașilor tăi;/ Ți-a pregătit serbările pădurii/ Cu urări din buciune de os/ Vrăstate după numărul anilor tăi;/ S-a aplecat spre oglinzi curgătoare/ Să afle culoarea cea mai adâncă/ A ochilor tăi,/ A dat un ocol nevăzut/ Aerului ce trebuia să te cuprindă/ Ca nici o undă de ger/ Să nu rănească umerii tăi/ Mi-a desenat pe brațul stâng/ O orhidee de sărut;// Așteptarea mea cu porți de cleștar/ Din toate viețile *iubirii*/ Cea mai frumoasă...

(V.T.): *Ești femeia predestinată/ Ultimei mele adrese pământești*//... (L.O.N.): Poartă-mă-n vis pe brațul tău - liană/ Și lasă-mă să-ți sorb adâncul sorții/ Exorcizând amărnicia morții/ Să-ți legăn sufletul în diafană// Cântare de augur în arcul porții/ Și-mbracă-mă-ntr-o ramă de arcană/ Să-ți pot vrăji stihia lumii, vană// Și să-i tocesc cu glasul moale colții.// Nu mă slăbi din ochi nici o clipită/ Iubește-mă cu toți strămoșii-n suflet/ Sorbindu-le puterea împlănzită.// Când din adâncuri urcă-al mării muget/ Răspunde-i că îți sunt *pe veci sortită*/ Și nemurirea-ți voi aduce-n cuget.

HORIA ION GROZA
(SUA)

Lungul drum spre Ithaca

Cu noul său volum, *Jurnalul lui Ulise* (Ed. Armanis, Sibiu, 2019) fecundul și talentatul poet sibian, trăitor în Germania, Dan Dănilă propune cititorilor săi o nouă fațetă a inepuizabilei sale creativități, un experiment interesant cu nebănuite potențe și cu o deosebită forță de comunicare lirică: poemul în proză.

Socotită, într-un fel, o „extravaganță prozodică”, poemul în proză, conceput ca formă de către Baudelaire în 1862 (*Petits poèmes en prose*, 1869, reeditate ulterior sub titlul *Spleen de Paris*) a tentat apoi pe mulți poeți mari ai literaturii universale, de la Rimbaud și Reverdy la Paul Claudel și Saint-John Perse. La noi el a început cu Alexandru Macedonski (1874) și a ajuns până mai aproape de noi cu Geo Bogza, Ana Blandiana și Fănuș Neagu.

„Nu e în obiceiul lui Homer să îndeplinească miraculosul cu lucruri neadevărate” scria istoricul și filosoful antic Strabon și cercetătorii Armin și Hans-Helmut Wolf cred că au găsit itinerarul adevărat odiseic, de 2300 mile marine parcurse în 12 etape (*Drumul lui Ulise*, Ed. Meridiane, 1981). Poetul Dan Dănilă ne propune un itinerar sufleteș în limbajul metaforic a 25 poeme în proză întrunite sub titlul *Jurnalul lui Ulise*. El poate fi considerat ca un jurnal propriu zis care notează stările și gândurile a 25 zile dar el poate fi și un jurnal de călătorie a cărei țintă o cunoaștem dar în care dacă discernem uneori o direcție, aceasta este adesea ramificată în direcții imprevizibile sau negată cu întoarceri și rătăcirii întocmai ca odinioară călătoria eroului homeric. Volumul este o pribegie printre amintiri, trăiri și prezențe, sub semnul dorului de Ithaca unde așteaptă ipotetic o Penelopă, dor ce străbate de pildă poemul *Patru*, al iubirii („Dintre toate elementele te-am ales, așa cum decizi între viață și moarte, între rouă și carne, suflu și floare, cu fiecare atingere simt renașterea, ecce homo, vers și crochiu în sepia, tors alb încremenit în alabastru... Din hora corelor, cea mai frumoasă iubita mea este și umblă peste mare cum ai umbla pe frunze foșnind, iar marea s-ar face chiar caldă și dulce de-ar putea, s-ar opri doar ca să o sărute pe tălpile roz”).

Această călătorie are valențele a înseși călătoriei vieții spre al cărei final oamenii aleargă „în graba lor de a ajunge acolo unde nu se pun întrebări, unde totul este un veșnic răspuns ca o carte deschisă, în care ești un cuvânt repetat insistent până când vei fi uitat” (poemul *Optsprezece*). Lungimea și intensitatea călătoriei face uneori să pălească imaginea destinației: „Călătoria merge mai departe, nu știu cât de departe. Încotro, când voi ajunge, unde

anume? Sub mantia pelerinului nu mai e loc de asemenea întrebări, voi muri și voi trăi și limanul acesta” (poemul *Șaisprezece*). Călătoria înseamnă, precum și viața, o continuă solicitare producând oboseală și suferință: „Vele de neoprit, pe voi ce suflet vă mână fără dor de Ithaca, ce iubire vă recheamă în portul cel ferit, în liniștea înserărilor? Se termină vreodată călătoria, nefericirea, există o întâlnire a sufletelor temătoare, un loc al odihnei, un cer mereu azuriu?” (poemul *Cincisprezece*).

La urma urmei această lungă pribegie oferă șansa unei mai profunde cunoașteri de sine. „Dintr-o călătorie în alta, dintr-o decădere în alta se învață o nouă geografie în care fiecare se crede chemat, destinat” (poemul *Doi*). Mircea Eliade spunea cândva: „O călătorie este întotdeauna o invitație la gândire” Și adăuga, ca o paralelă interioară la peregrinarea prin locurile exterioare: „Nu trebuie să uităm că există și o foarte prețioasă călătorie: aceea către sufletul nostru, către noi înșine, călătorie pe care o facem în singurătate” (*Ce învățăm călătorind*, 50 conferințe radiofonice, Humanitas, 2001).

Această introspecție iradiază în afară și marchează locurile vizitate cu suflul eternității sufletului poetului care astfel se îmbogățesc, capătă adânci înțelesuri dând sens aparentelor confuzii și rătăcirii și, poate, chiar transfigurându-le. „Căldura nisipului te ia prizonier și știi că acolo vei rămâne; sau măcar o parte din tine, cea nemuritoare... astfel modelezi piatra chiar fără să știi, numele străzilor, arhitectura secolelor și chiar cadențele amintirii, o trecătorule” (poemul *Cincisprezece*). Există și o reciprocitate: călătorul iese și el îmbogățit sufletește din această unică experiență. „Eu port toate priveliștile știute cu mine: în păduri, câmpia tivită cu flori, la șes, stâncile cenușii ale munților, încă de la minunea primului curcubeu” (poemul *Șaisprezece*).

Desigur, vorbind de călătorie, de izolare, de depărtare de casă, de singurătate, poetul adaugă experiența personală a exilului. „Să ridicăm ancora de bronz... mirosul exilului e greu de suportat” (poemul *Trei*). “Ce caut în altă limbă, cum se mai aude aici tăcerea străinului? Doar am uitat prea multe cuvinte pentru altele noi, greu de folosit. Regretând elocința altor vârste, mi-e milă uneori de toate corzile tăcerilor nevindecate din laringe. Dar ajunge să cobori într-o piață și Babilonul reînvie, ești prins în vacarmul lui care te va trăda implacabil” (poemul *Douăzecișidou*).

Una din specificitățile poemului în proză constă în câmpurile lexicale care grupează cuvintele. La Dan Dănilă observăm expresii și tipare de vorbire, coincidențe sonore, înrudiri imagistice, care capătă o lumină nouă prin încadrarea într-un context inedit care surprinde și place. Este de notat aici și acel „blank writing” (écriture blanche). Discontinuitatea ca structură sintactică totală și figurile retorice, precum aliterațiile și rimele interioare, proprii speciei poemului în proză sunt evidente și în volumul lui Dan Dănilă.

Cele douăzeci și cinci de poeme, prin complexitatea aspectelor abordate, sunt de fapt unități în sine, independente, adevărate eseuri. Au un mers al lor propriu, plin de surprize, fără teamă de auto-contrazicere, ceea ce

le face și mai incitante pentru cititor. Poemele încep cu o afirmație și continuă liber cu numeroase divagații revelatoare, fiecare aducând un plus emoțional și de cunoaștere. Întâlnim astfel în volum un eseu despre venirea iernii în poemul *Patrusprezece* (coincidență cu iernatul lui Ulise la Circe), unul despre dragoste ca în poemul *Șaptesprezece* („dragostea apare mereu nechemată, bate ca o miloagă desculță la poartă... Iar briza sărată pe buze este un anesthetic gratuit, o ploaie de sărutări îndepărtate pe care nu le poți șterge. Nici nu vrei să le ștergi cât încă mai ești tânăr la suflet și te lași cuprins de iubire, dăruind clipelor de neuitat, încă o clipă”), altul despre misterele serii și nopții precum în poemul *Douăzecișipatru* („Seara este un prag care trebuie trecut cu atenție și răbdare, dar un prag care pare a se înălța lent și inexorabil în fața noastră odată cu vârsta... Amurgurile sunt cele mai fertile momente ale poeților, parcă anume făcute pentru scris sau pentru lungi conversații... De aceea s-a ridicat peste noapte un zid înalt, iar de o parte, unde liniștea foșnea mai adânc și fumul era mai curat, s-au strâns mai mulți zburători...”).

Un eseu minunat, organic structurat, cuprins în poemul *Cinci* vorbește cu un ton parcă bacovian, respirând cumva din intimitatea poemelor eminesciene *Glossa* și *Memento mori*, despre perisabilitatea realizărilor din decursul vieții și despre cursul inexorabil al acesteia („Suntem ierunci prețioase și sfoase, tremur camuflat în visul frunzelor uscate... Sunt blând, mi se ciugulește din palmă dar fiecare anotimp vine cu polenul lui, ne încarcă limba muritoare”), despre epilogul vieții, moartea, ascunsă în umbra fiecărei clipe trăite („Șiraguri de văduve tinere, dresate să tacă sunt zilele acestea furișate care nu mai cunosc decât părăsirea. Urmează alea unui vechi cimitir cu direcția implacabilă, monologul plictisit sub salcia plângătoare”), despre îmbătrânire („Epiderma transplantată se înmulțește vertiginos, ca un cancer, masca se lipește de obraz, noul acoperă vechiul, armuri invizibile pentru orice ocazie... Ca o mireasă deja moartă, moartă, dar imaginează-ți orbește vasta pictură, un tablou de iarnă cu fulgi mari și leneși care se opresc miraculos pe la jumătate”). Și ne întoacem din nou la leit-motivul călătoriei așa cum spune și Scriptura: „Căci călători suntem noi înaintea Ta și pribegi, ca toți părinții noștri; ca umbra sunt zilele noastre pe pământ și nimic nu este statornic” (1 Paralipomena 29:15). Astfel „lupta cu negurile ne fură jumătate din viață, iar mașina de descifrat visele, numai ea, cealaltă jumătate. Ce mai rămâne? Călătoria, graalul, îndurata amânare, cântecul păsărilor, conservele de sunet, apa murdă în care te privești zilnic, o reverență în fața tainelor, mărturia”.

Sunt multe lucruri frumoase și adânci în această nouă carte a poetului Dan Danilă, un poet de o înaltă calitate lirică, o voce vibrantă despre adevărurile profunde ale vieții, cu timbru atât de particular în poezia contemporană românească. El nu dezamăgește nici de această dată. Lectura volumului *Jurnalul lui Ulise* îmbogățește sufletul cititorului cu atingerea nobilă a mării poezii.

România Mare, „norocul” și „dreptatea” lui Dumnezeu

O frumoasă parabolă creștină istorisește cum Dumnezeu Tatăl, de-acum moșneag, albit și pustiit de vreme, a ajuns într-un târziu la apa uriașă și largă cât o câmpie a Istrosului, Dunărea de azi, și, trezindu-se că, de atâta purtat, i-a putrezit sacul cel fără de cusătură, plin cu darurile Firii, și i-au căzut pe jos toate câte mai rămăseseră într-însul, ar fi rostit: „Ale voastre să fie, vă zic, toate astea, ape și sare, pământuri mănoase și ierburi de leac, dar, din când în când să se uite și lumea din jur peste gardul vostru”. Astfel a zis Domnul și astfel se făcu. S-a mai spus și că România Mare, visul urmașilor geto-dacilor, de la Traian împăratul încoace, ar fi fost un „noroc” căzut pe capul românilor, un capriciu al întâmplării, cu rezultat „ascuns” al jocului istoric și politic, mereu schimbător. Nimic mai greșit, mai ales că, în spiritul parabolei creștine aici invocată, s-au găsit mereu vecini poftitori, gata să-și întindă stăpânirea peste ce-i al nostru.

Într-o notă din amplul capitol intitulat „Războiul pentru Întregirea Neamului” din *Enciclopedia României* (vol. I, *Statul*, Imprimeria Națională, București, 1938), filosoful, sociologul și ideologul creștin Mircea Vulcănescu (1904-1952), cel „pedepsit” pentru evlavie sa cu o moarte martirică, făcea câteva observații esențiale despre „norocul” românesc, considerând că este : „Înșușirea unui neam care nu face din stăpânirea lui un mijloc de apăsare a altora, ci de *înălțare spirituală* (s.n.), de dezvoltare liberă, în starea sa lăuntrică” (*Op.cit.*, reeditare, Ed. Saeculum, I.O., București, 1999, p. 138). Desigur, „norocul” este și puterea de a te pleca împrejurărilor, dar și de a „pândi vremea” favorabilă, ori „neastâmpărul de a cădea cu greutate în cumpăna clipei hotărâtoare”. Privite astfel, însușirile neamului nostru, „firea” românului, îmbinate cu unitatea geografică, și cu identitatea etnică a formelor de viață și ale limbii, au căpătat valoare în împrejurări excepționale și au mobilizat neamul, „la ceasul potrivit” pentru înfăptuirea „idealului național”. „Viața e o încercare”, observa Mircea Vulcănescu, iar o încercare fără luptă nu este „la înățimea misiunii asumate”. În aceste condiții, „norocul” românesc, proiectat în lumina veșniciei, este „un act de dreptate dumnezeiască”, o „îndurare a Proniei” față de jertfele săvârșite pentru împlinirea unității lui.

Recitită astăzi, pledoaria lui Mircea Vulcănescu pentru justificarea *morală* a actului Unirii, este mai degrabă o operă de sociologie, o *cercetare* filosofică, decât o reconstituire istorică propriu-zisă. Aceasta și în condițiile în care, încă din epocă, glasul istoricilor, al martorilor și al înfăptuitorilor Marii Uniri se făcuse auzit. Cărți precum *Istoria Războiului pentru Întregirea Neamului*, de Constantin Kirițescu (3 volume, Casa Școalelor, București, 1923), ori *Povestea vieții mele* (3 volume, Tipografia Adevărul, București, 1933), scrisă de Regina Maria, laolaltă cu *memoriile* unor

cunoscuți oameni politici, de la Marghiloman, la I.G. Duca (*Amintiri politice*, Editura Jon Dumitru, München, 1981, reeditate în 1992, la Editura Machiavelli, București), ori Radu Rosetti, totul culminând cu cartea lui Nicolae Iorga *Sub regi. Istoria unei lupte pentru un ideal moral și național* (Editura Datina, Vălenii de Munte, 1932), păreau să fi spus tot ce era esențial pe acest subiect. Și totuși... În anul centenar, 2018, în locul unor convenite sinteze menite să consolideze, cu argumente și date suplimentare, ceea ce străbunii noștri au desăvârșit prin jertfa lor de sânge, istoriografia noastră aproape că a tăcut. Asta în vreme ce vecinii „răuvoitori”, despre care ne amintește parabola cu Dumnezeu Tatăl, au ridicat glasul și au repornit atacul „așa cum obișnuiesc ei s-o facă, în haită”.

Atent la glasul vremii, și hotărât să umple de unul singur, un „gol istoric” inventat cu perfidie de adversarii Unirii („România e absentă de la marea dezbatere istoriografică europeană pentru că istoria, așa cum, se face azi, e *reîncălzită* (? -s.n.) de vechiul discurs naționalist” ne prevenea, în ajun de Centenar, proaspătul Cavaler al Ordinului de Merit, de la Budapesta, istoricul Lucian Boia, care ne și îndemna ce trebuie să facem, ca neam : „Calea europeană nu înseamnă revenirea la vechile frontiere, ci are ca țel final dispariția frontierelor...”, (*În jurul Marii Uniri. Națiuni, frontiere, naționalități*, Humanitas, București, 2017, ediție ilustrată), profesorul-academician Alexandru Surdu s-a decis pe cont propriu (pe *persoană fizică*, cum se spune) să continue demersul socio-filosofic al lui Mircea Vulcănescu, publicând, la sfârșit de an 2019, o sinteză culturală și istorică unică în peisajul publicistic contemporan, intitulată *De la Marea Unire, la România Mare* (Editura Moroșan, București, 135 pp.). Totodată, cartea desăvârșește ciclul eseistic *Vocații filosofice românești*, fiind (deocamdată) cea de-a zecea, dintr-o serie, inaugurată în 1995, cu o lucrare purtând chiar acest titlu (reeditată în 2013, la Ed. Ardealul, din Tg. Mureș).

Privită sub aspect strict istoric, cartea profesorului Al. Surdu respectă „canoanele” istoriografiei tradiționale, fără a se îndepărta, fundamental, de cadrul instituțional stabilit, cu aproape un secol în urmă, de Constantin Kirițescu (citată și comentată pe larg în capitolul *România după 1 Decembrie*). Fundamental, ni se reamintește un adevăr ignorat cu bună știință de adepții „căii europene”, atât de clamată azi, anume că România Mare, visată de români, dobândită cu jertfe de sânge și consfințită ulterior cu acordul Marilor Puteri, n-a fost deloc atât de „mare” cum am fi meritat, ci din contră a fost puternic „grănițuită”, rămânând în afara statului național și unitar, nou constituit, teritorii întinse, precum Crișana de Vest, cu bazinul celor trei Crișuri, până la Tisa, apoi Maramureșul de dincolo de Tisa, ținuturile din Transnistria, până în nordul Mării Negre, apoi cele din sud, din Balcani, de la Istria și până la Peloponez, și, în fine, Banatul, tot până la Tisa. Asta pentru că, ne spune profesorul Al. Surdu : „România era statul înconjurat din toate părțile de români și nu cuprindea, în ciuda multelor exterminări și asimilări forțate ale românilor (s.n.) decât un sfert din romanitatea orientală” (*Op.cit.*,

p. 72). Și, tot ca un *memento* prevestitor de tragediile ce ne așteaptă, suntem avertizați că soarta românilor rămași în afara spațiului național va fi aceea a autohtonilor din cele două Americi, sau din Australia „care au sfârșit prin a fi închiși în rezervații” (*Ibidem*, p. 73). Concluzia : „Față de Moldova și Muntenia, noua Românie putea fi numită, într-adevăr Mare, dar în decembrie 1918, Unirea nu era încă desăvârșită”.

Cartea cuprinde, așadar, în unsprezece capitole, tot atâtea trepte din „Drumul eroilor Patriei Române”, o sinteză a eforturilor neamului (și, mai puțin decât ar fi trebuit, a diplomației și a factorului politic) pentru desăvârșirea Unirii, astăzi, cum ar spune Poetul, un „ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este”, zădărnicit de o generație politică moleșită de „chermeze” („De parcă toate căpeteniile intraseră în luna pisicilor” - *Op.cit.*, p. 9). Acești politicieni venali au ignorat „marile calamități ce vor urma”, lăsând țara, prevăzută cu „una din cele mai democratice Constituții din Europa vremii” (cea din 1923 - n.n.) la îndemâna „șobolanilor”, care, precum în povestea lui Camus, au invadat pe dedesupt „cetatea” fericită, aducând cu ei bacilul ciumei „cele negre, roșii ori portocalii”, după caz.

Și, cum orice poveste/istorie/*mit* (termen atât de hulit de L. Boia : „Aniversarea Unirii este pentru unii un prilej de mitologie. Noroc că am aflat cum să ne ferim de acest păcat” - *De la Dacia antică, la Marea Unire și de la Marea Unire la România de azi*, best-sellerul anului 2018, purtând, evident, marca Humanitas) are un început, profesorul Al. Surdu pornește „apostolește” de la Calea/Drumul/*he hodos* dezvăluit de Mântuitor ucenicilor săi, și care nu este altul decât *Drumul eroilor Patriei Române* (după titlul primului capitol al cărții). Care este, așadar, Drumul dreptei noastre credințe?, se întreabă retoric, desigur, profesorul Al. Surdu. Drumul urmat cu un entuziasm de *catharsis*, în sensul aristotelic al termenului, respectiv un amestec de *plăcere*, *frică* și *milă*, de ostașii eroi? Este drumul Dreptei Credințe, prezent și pe stindardul (reînviat) al vechilor Cavaleri Marmațieni (*Vera Fides usque ad Mortem*), recompus, cu evlavie și speranță în Adevăr, de însuși profesorul Al. Surdu. Iar Drumul (unii îi zic Calvarul oștirii noastre, și, prin extindere, al întregii romanități orientale) a trecut pe acolo pe unde nu se așteptau inamicii noștri, pe la Bartolomeu, lângă Brașov, unde 400 de ostași, înșiruiți de-a lungul căii ferate, au întârziat, *cu prețul vieții*, înaintarea germană pe culoarul Timiș-Predeal, ori pe la Bran-Rucăr-Dragoslavele, locul unde germanii, ca să se răzbune pe locuitorii nevinovați, i-au închis într-un lagăr, lăsându-i să moară de foame, apoi pe la Târgu Jiu, unde s-a remarcat Ecaterina Teodorescu și unde a murit eroic generalul Ion Dragalina, pe la Prunaru, localitate teleormăneană în care 300 de roșiori călare au format cu trupurile lor o „piramidă a morții”, ultima „șarjă” de cavalerie a Marelui Război, întârziind ocuparea Bucureștilor, și în fine, la Mărășești, unde Armata Română s-a luptat „ca la Verdun”, dovedind mareșalului Mackensen, vestitul „cap de mort”, că „pe aici nu se trece”. Cu ocoluri și coborâri, cu suișuri și victorii, Drumul Eroilor Patriei s-a oprit, ne mai spune

profesorul Al. Surdu, la finalul unei evocări *epopeice*, la București, unde s-a ridicat Arcul de Triumf, și unde, după un secol de la Mântuire, se înalță „podoabele de aur ale Catedralei Eroilor Patriei Române” (*Op.cit.*, p. 23).

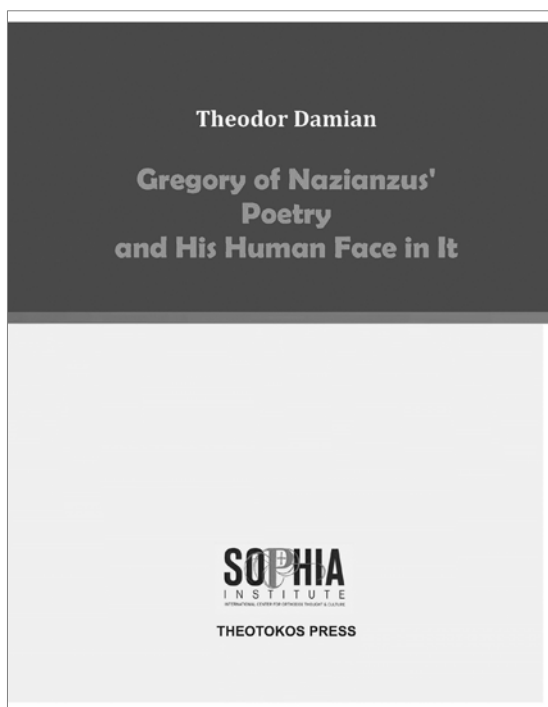
Fiecare evocare în sine, fiecare „treaptă” a Drumului, este o „poveste” ce merită cuprinsă, sintetic ori *în extenso*, în cărțile de istorie, ori în manualele de școală căci, vorba profesorului : „Mai sunt câteva luni până când se va împlini un secol de la petrecerea evenimentelor, și se mai poate face ceva pentru ca totul să nu fie dat uitării” (în numele *căii europene*, desigur- n.n.). Dar, ne avertizează „naratorul” : „Tare mă îndoiesc (deci cuget), că ceea ce nu s-a făcut într-o sută de ani se mai poate face în câteva luni...” (*Op.cit.*, p. 89). Amin ! spunem și noi, într-un glas !

Scrisă „sfătos”, cu răsuciri meșteșugite de fraze, cu pauze și uimiri „ingenue” ce ne duc cu gândul la un nou Ion Neculce, cartea profesorului Al. Surdu este un memento. Ce s-a întâmplat, se va repeta dacă românii nu vor înceta să cedeze : teritorii, zăcămintele, populație, suveranitate. Cândva, Mircea Vulcănescu vorbea despre o „comunitate de destin” comună oltenilor și maramureșenilor, bănățenilor și basarabenilor. Astăzi, milioane de români „au fugit care pe unde au apucat”, fiind pe cale a sfârși „uitați de lume și de zei”. Fenomenul „despărțirii” se arată cu pregnanță în Basarabia, unde „frații de-o mamă, de-o făptură și de-o samă” se declară orice, numai *români*, nu. De vină, susține apăsător profesorul Al. Surdu, nu sunt doar „dușmanii”, care ne-au adus soviete, deportări ori importuri de populație străine (ba mai nou, și *calea europeană*, a înstrăinării ! - n.n.), ci chiar propriul/propriile guverne, care, în vremuri de pace, au cedat, de *bunăvoie*, părți din teritoriul național, „fără măcar a fi amenințați cu agresiunea” (*Op.cit.*, p. 55). Sub pretextul integrării în NATO, de pildă, am cedat, poate „pentru totdeauna”, Bucovina de Nord, unor „vecini”, despre care, se știa de mult, că „sunt mai răi decât rușii”. Așa se face că *sufletul românesc*, de care vorbea cândva și Lucian Blaga, ce ar fi trebuit să lumineze fiecare colțișor din „Marele tărâm al Romanității Orientale”, a ajuns să se stingă treptat, precum „casă văduvă și tristă de la margine de Prut”, despre care, ne reamintește tot profesorul Al. Surdu, a scris Grigore Vieru un „tulburător poem” : *Și vei tăce lung cu mine/ Cu vâz tulbur și durut / Casă văduvă și tristă / De la margine de Prut*.

A fost o vreme... ne spune profesorul Al. Surdu când *terranul*, adică „omul pământului” era la casa lui, când preoții, ca „părinți” ai obștilor, își redobândiseră încrederea enoriașilor, când „fantoma capitalismului nu-și arătase încă colții”, iar intelectualii gustau încă din *bucuriile simple* ale păcii. Pe atunci, ne mai spune profesorul Al. Surdu, Orientul latin era încă un „azil al sărmanilor”, al dezmoșteniților soartei. Azi, din contră, exportăm lemn, sare, petrol, dar și „sânge proaspăt”, lucrători în toate domeniile posibile, uitând un adevăr fundamental : „Câtă vreme îi vom lăsa în afara țării pe alți frați ai noștri îi vom pierde pentru totdeauna” (*Op.cit.*, p. 123).

Privită din această perspectivă lucrarea *De la Marea Unire, la România Mare* este și un avertisment : dacă vorbim despre *sufletul românesc*

(căci sufletul este, ne învață cândva Aristotel, desăvârșirea trupului, *entelecheia*) ar trebui să-i avem în vedere pe toți românii. Dacă unul singur ar fi rătăcit pe undeva, ar trebui să-i simțim lipsa, „după pilda Mântuitorului, care și-a lăsat turma, pentru a găsi oaia cea rătăcită” (*Ibidem*, p. 120). Cu totul, într-o vreme când „nu se știe pe mâna cui vom nimeri”, cartea profesorului Al. Surdu, este o *călăuză*, este Drumul Crucii Noastre, luminată de voința Divină.

Îndărătnicie

*Am un raft cu ore în colț
și am cascadori prin cotloane.
Degeaba geamandane cu scoici,
degeaba epidemii de castane.
Rămân la prima mea adresă
din strada cu fulminații,
rămân printre laițe virane
și câteva verticale donații.*

*Îmi stă pragul cu fața spre poartă
și poarta-i deschisă la drum,
degeaba autobuzul e gratis
și caii au caiele de fum,
degeaba priorități hibernale.
Am prejudecăți bizare.
Rămân în strada cu veri
nesărbătorite de fiecare.
Rămân la prima adresă
impar numerotată
chiar fără lanternă
să mă găsească fiecare secundă
de mână iubită
expediată.*

Doi

*În vals, ca în iubire
amețesc
doi.
Aerul cântă, trupul ascultă,
flacăra vieții tresare
totu-i plutire, totul dispare,
timpul intră într-o dumnezeiască
pământeană uitare.
În ritm de flăcăură, totul vibrează,
în vals ca în iubire,
freamăt teluric
într-o fugară poftă de fericire.*

*În vals ca în iubire,
unu-i arcuș, altul vioară.
Unul duce, celălalt e dus.
Duet ori ricșă
repetându-se, succedându-se
a infinita oară.*

*Serpentină de bal
în fragilul trecerii sale,
în vals ca în iubire,
se ivesc zorii
și viața intră-n banal.*

Roată roată

*Imn de laudă prin care
viul
se înalță din bezna uitării de sine.
Miracolul luminii
pornește prin lume
cu dărnicie de știubeie pline.
Așezat la masă
– pâinea se frânge, vinul se-mparte –
eternul își soarbe încă o dată
cupa trecerii de zi către noapte.
Lut îndumnezeit,
îainte de Înainte,
ferestre și pajiștii rostesc
rugăciunea curcubeielor
mai presus de cuvinte.
Roată, roată,
Bucegii, Ceahlăul și Dorna,
– psalmi în piatră –
vestesc jertfe zidite-n cupola
Baladei la Stupca-nălțată.*

*În pletele zilei
curge aur topit spre retorta
iubirii de oameni și fire.
Zilnic zorii vestesc
o a doua Venire.*

Nichita Stănescu

(31 martie 1933, Ploiești – 13 decembrie 1983, București)

Invitația oficială la spectacolul „Avram Iancu”,
piesă de Mircea Micu, 1978
(vezi și *Lumină Lină*, Nr. 4, 2019, p. 54).

Flori de iarnă și doi
prieteni buni:
Mircea Micu și
Nichita Stănescu în
curtea casei Dnei
Doina Cetea din
Cluj-Napoca (1978).
(Foto: M. N. Rusu)

De la st.:
Ion Cocora, Mircea
Dinescu, Nichita
Stănescu, Petre
Bucșa, Doina Cetea
(în spatele ei
D. Silași), Fănuș
Neagu, Gh. Pituț
(jos), Negoită Irimie,
la Cluj-Napoca,
după spectacol.
(Foto: M. N. Rusu)

ALEXANDRA ROCERIC

Sapienția

Totdeauna, soțului meu iubit, Iliuță Chioariu

- o Semănăm. Diferim. Și ne frapează mai puțin ce ne apropie (probabil, relativ) decât ce ne desparte (prea deseori, absolut). De ce uităm că ne asemănăm tocmai pentru că suntem diferiți, pentru că suntem fiecare o sumă de „altfel + altfel + altfel...”?
- o Nimic nu e mai complicat decât să te exprimi simplu.
- o Dintre toate numele pregătite în așteptarea lui, copilului dureros pierdut înainte de a se naște îi va reveni tristul nume de „amintire”.
- o Dacă scoatem din definiția iertării uitarea – să ierți și să uiți – ce alte elemente determinante rămân? Poate, un indiscutabil a nu te răzbuna. Sau, a nu te bucura de ce i se întâmplă rău celui pe care l-ai iertat. Poate, a te simți în stare să-l ajuți la nevoie pe cel iertat. Poate, mai ales, a medita profund asupra rugăciunii prin care ceri să fii iertat pe cât ai iertat și tu.
- o Ce e mai greu de închipuit? Că anumite momente frumoase nu se vor putea repeta? Sperăm, doar avem iluzii! Sau că alte clipe, grele, n-au să se mai întoarcă? Vrem să nu ne temem de ele, dar cum să evităm gândul?
- o Lașii se apără bine de frică, ascunzându-și frica prin și mai multă lașitate!
- o Nu poți împărți cu nimeni mândria rănită. Insuficient pregătit, cauți inutil să înțelegi. Lovit excesiv, te ascunzi în tine însuți și nu-ți poți mărturisi cât de adânc te turbură. Absorbi în taină. Potolită incomplet, rana rămâne rezistentă la binefacerile uitării.
- o Într-un moment limită, o promisiune este frânghia pe are încerci să te cațări ca să scapi cu orice preț dintr-o prăpastie fără fund. Dacă ulterior nu se va împlini și ne va lăsa dezamăgiți, promisiunea aceea a fost, totuși salvatoare. Îi datorăm.
- o Căutăm împreună cuvinte noi, ca în toate înălțările noastre. Căutăm cuvinte magice pentru o rugăciune... „Le désir de la prière est déjà une prière” – spune Georges Bernanos (1888-1948). Privindu-ne, unul în oglinda celuilalt, am înțeles: eram deja în rugăciune...
- o Oameni care iubesc iubirea. Oameni care urăsc ura. Oameni care urăsc iubirea. Oameni care iubesc ura. Oameni... Oameni? Ce fel de oameni?... Atâtea feluri de oameni...

MIHAELA MALEA STROE

Degeaba? Da, degeaba!

Întrucât, cum spuneam și în alte ocazii, am „divorțat” de mult de mass-media, am aflat cu întârziere de scandalul pe care l-a provocat spectacolul „Degeaba 30” al lui Tudor Gheorghe. Spun „scandal” pentru că protagonistul s-a ales și cu binemeritate aplauze, dar și cu admonestări și acuze exprimate într-un stil nu tocmai urban, campion la anti-eleganță fiind D.F., cândva ministru... al învățământului (!).

Abia deunăzi, când un amic mi-a scris că el „n-a gustat” „Păpușarul” din spectacol, am căutat, de curiozitate, pe net ca să mă lămuresc despre ce este vorba, și am vizionat spectacolul într-o înregistrare video din 22 decembrie 2019. Colateral, am dat și peste câteva reacții cu țâfnă politică.

Să vedem cine-l acuză pe Tudor Gheorghe și de ce.

Unul (A.C.) zice că Tudor Gheorghe „face propagandă pro-comunism și Ceaușescu”. Pesemne așa se văd lucrurile „în lumina directivelor” partidului în care s-a înregimentat A.C., pentru că, altminteri, concertul incriminat nu face alt „rău” decât să critice situația actuală, deloc paradisiacă. A.C. crede cu tăria activistului fidel că el știe „cum stă treaba” și îi explică ironic, domnului „cu ghitară și mustață”, că:

„e mai bine acum pentru că avem ce mânca”.

Da, magazinele sunt pline, dar *degeaba*, câtă vreme sunt mulți români care nu au bani să-și cumpere nici alimentele de bază și, ca să aibă ce mânca, sunt nevoiți să vâneze reducerile aplicate la produsele în prag de expirare.

„e mai bine acum pentru că nu e frig în case și e lumină pe străzi noaptea”.

Da, dar *degeaba*, câtă vreme sunt mulți români, mai ales vârstnici, care stau în frig și întuneric de frica facturilor-gigant pe care nu le pot plăti.

„e mai bine acum pentru că putem vizita și lucra în alte țări”.

Da, dar... *degeaba*, cât timp prea puțini își permit, financiar, să viziteze. Iar de plecat să lucreze afară, cei mai mulți pleacă pentru că în propria țară sunt foarte prost plătiți. În urma lor, se știe, rămân de izbeliște mulți părinți bătrâni sau copii nevârstnici marcați de traumele înstrăinării.

„e mai bine acum pentru că suntem liberi să vorbim și să votăm. Să protestăm dacă vrem. Să cerem politicianilor să și facă ceva pentru noi.”

Da, suntem liberi să vorbim, să protestăm, să cerem. Dar vorbim, protestăm, cerem de-a surda, adică... *degeaba!* Aaaa, pardon, dacă vorbești/protestezi/critici cu voce tare și ai audiență bogată (ca Tudor Gheorghe), nu-i chiar *degeaba*, că imediat îți sar la beregată „vigilenții” apărători ai democrației originale, frustrați pesemne de lipsa cenzurii care,

împiedicând astfel de manifestări cu mare priză la public, i-ar scuti pe ei de griji.

„e mai bine acum pentru că putem lucra la firme private și – dacă nu ne convine – putem schimba locul de muncă sau să începem o afacere.”

Da, mulți lucrăm la firme private, zi-lumină, pe mai nimic. Dacă nu ne convine, da, putem schimba firma, nu și raportul muncă până la epuizare/plată străvezie.

Să începi, ca om de rând, o afacere... te mănâncă de viu birocrăția și băncile! Deh, nu toți avem o „mătușă Tamara” cu cheag, care să dea ortul popii fix la timpul potrivit și să ne ferească prin moștenire grasă startul în afaceri. Și nici nu ne facem „n” căsoaie din meditații. Deci..., pentru omul de rând, tot cam *degeaba!*

„e mai bine acum pentru că putem asculta orice muzică, vedea orice film, citi orice carte. Nu doar ce ne dă tătuca ca propagandă.” (sic!)

Da, dar există și azi autori „puși la index”. Culmea (sau nu?!), unii tocmai dintre cei puși la index și „înainte”. Campania/propaganda anticulturală se practică în altă formă. Nu prin interzicerea unor autori, ci prin diverse variante de discreditare a lor. Și prin promovarea insistență a sub-culturii. Dacă am sperat, după '89, la o convenită așezare a valorilor, am sperat... *degeaba!*

Uită A.C. să ne spună că și la capitolul îmbrăcăminte-încălțăminte „e mai bine acum”, că avem tot felul de firme fițoase la dispoziție. Da, dar *degeaba*, fiindcă firmele practică prețuri prohibitive. Pentru majoritatea românilor, sursa de bază a „eleganței” o constituie magazinele *second-hand* (unii nu au acces nici măcar la acelea!), vastă rețea/afacere prin care vestul ne livrează generos și bucuros, pentru câțiva creițari (buni și-ăia decăt nimic!), lucruri pe care, altminteri, le-ar arunca la gunoi sau le-ar incinera (cheltuind în pagubă).

A.C. are, fără îndoială, motive serioase să spună că (lui îi) „e mai bine acum”. Motive ar avea și Tudor Gheorghe, care, zice A.C., face „bani frumoși din spectacole”. Ce nu pricepe A.C. este că, deși lui Tudor Gheorghe îi merge bine, omul n-a orbit, încă vede că multora „acum” le merge rău sau mai rău (într-un alt fel) decât „înainte”. El n-a orbit, în vreme ce mai toți cărora le „e mai bine acum” nu văd nimic dincolo de vârful propriului nas proptit în prăjina bunăstării. Și nu le pasă de nimic altceva decât de lumea lor prosperă și de ei-înșiși. Aceia sunt, de fapt, „ticăloși și ipocriți”, cum sugerează, miștos, A.C. că ar fi Tudor Gheorghe.

Mai diplomat este T.B. care, pe FB, ne înștiințează: *Evident că n-am văzut „spectacolul” TVR în care, pe versuri plângărețe, aflăm de la Tudor Gheorghe că au trecut „degeaba” 30 de ani de la căderea comunismului. Căci, nu mai suntem „independenți” și „suverani”, stăm cu mâna întinsă în fața unor Înalte Porți închise (Bruxelles, Washington) etc. Pe scurt, era mai bine înainte. [...] bardul de factură păunesciană reciclează aceste lamentații ceauste prăfuite și nedrepte față de evoluția reală a țării.* Interesant cum

poate cunoaște cineva „versurile plângărețe” și alte detalii de conținut dintr-un spectacol pe care... *evident* (!) *nu l-a văzut*. Le-o fi aflat telepatic sau din niscaiva „note informative” reciclate?! Interesantă și răstălmăcirea (care, de altfel, nu e doar a lui): dacă cineva critică prezentul, rezultă că bistoș regretă ceaușismul și consideră că „era mai bine înainte”! Măi, să fie! Deducție mai i-logică decât asta încă n-am întâlnit!

T.B. însă are de-mpărțit mai multe cu TVR (groaznic de vinovată că a „asumat” și transmis spectacolul! Vorba-ceea nostalgică „unde ești televiziune/ cu cenzura ta cu tot?”) și cu Cenaclul Flacăra decât cu Tudor Gheorghe. În postare, i-a cășunat rău pe „Căciula” de la răposatul cenaclu, cântec „odios-ruralist”, cu „versificație stupidă”, din care selectează două versuri ca să-și proptească pe ele teoria că s-ar vrea, chipurile, *să facem din cușma de oaie, ciobănească, brandul etern al unei societăți de analfabeți mândri, care își definesc „curajul” prin mitocănie*. Suficient cât să-i convingă pe cititorii inocenți de FB că așa stau lucrurile!

Însă T.B. teologul-onest cu siguranță știe, în sinea lui, că, prin obârșie, românul are mult bun-simț și că, prin tradiție, își scoate respectuos căciula/cușma/pălăria/acoperământul capului în biserică, sau în fața morților, sau în fața (a)celor vii care merită prețuire. O face natural, nesilit. Totuși, simulând o dulce nepricepere hermeneutică în... decodificarea „odiosului cântec”, T.B. încropește un cocteil de lectură *literală* și (mai puțin) *literară* ca să poată concluziona că textul cu pricina este un soi de instigare la „mitocănie”. În realitate, mesajul „Căciulii” este simplu: refuzul *căciulelei*/slugărniceiei, refuzul unei atitudini pe care, dacă nu cumva mă-nșel, o condamnă (și) cei... civilizați.

În fine, pe formula *finis coronat opus*, al treilea muschetar și cel mai vajnic din echipă (D.F., ex-ministrul), cu o violență verbală soră-geamănă cu violența fizică a „minerilor” chemați odinioară să apere „democrația” iliescistă de „golani” din Piața Universității, sare la luptă, ca pișcat de... coronavirus. Desigur, el nu poartă căciulă mițoasă, că el e *de-branduit* de mult, s-a „civilizat”, „integrat”, „școlit” prin vestul lăudat (ca pomul la care – dacă ai dobândit un dram de înțelepciune după experiența similară cu „estul” – nu te duci cu sacul). De apuseano-integrat ce e, ex-ministrul învățământului ne oferă gratis o strașnică lecție de... (vorba lui T.B.) „*curaj*” *prin mitocănie*: „Băi Tudor Gheorghe”, „Băi talent”, „băi nenicule!”, „mizerabile rapsod”, „cine ești tu, mă”, „canalie talentată” (și alte mostre de... civilizație occidentală la sânul căreia D.F. s-a adăpat de pe la 17 ani, când a plecat din țară la mai bine). Noroc-chior că, din seria vocativelor lui, lipsește expresia „băi, bandit/reacționar!”. De n-ar lipsi, ai putea jura că spadasino-gladiatorul nostru nemioritic s-a format, școlit, integrat și antrenat (prenatal, printr-o stranie buclă temporală) nu la München, ci direct în anturajul gardienilor bolșevizați și ultrazeleși de la Aiud, Sighet, Gherla sau Jilava.

Colac peste pupăză, D.F. îi reproșează lui Tudor Gheorghe: *Nu ai înțeles că lumea evoluează și respiră fericire, nu plenare PCR!* (s.n.). Unde-o fi „fericirea respirată” de români pe care o invocă D.F. numai imaginația lui bogată știe, că, altminteri, în realitatea trăită concret de majoritatea românilor, e cam greu de găsit!

Nu e cazul să ne mire tablourile idilice smângălite de înflăcărații apologeti ai fericirii noastre prezumtive. De când hăul și păraul, așa-i bine-plătutul rol al propagandistului: mințind cu desăvârșită seninătate și cu aplomb voios, musai să-i convingă pe cei care o duc rău, că o duc bine, că *trăiesc într-o epocă de aur* sau că, ieșind din epoca aceea ca din grotă, *respiră fericire*. Nu e cazul să ne mire nici numitorul comun al acuzelor: oricine-i critică pe zidarii postdecembriști ai fericirii noastre părelnice este, din punctul lor de vedere, fie ceaușist, fie nostalgic-comunist, fie naționalist-extremist. În mintea lor nu încap alte variante (de pildă a criticului obiectiv, în mod firesc prezent în democrație) și sunt atât de loruși-suficienți încât în ruptul capului n-ar accepta că ei sunt principalii vinovați dacă, pentru majoritatea românilor, au trecut *degeaba* 30 de ani de... postcomunism.

Totuși, uneori, gura celui care minte sistematic i-o ia pe dinainte, vorbește fără stăpân și rostește, fără intenție, câte-un adevăr incontestabil. Același D.F. spune clar, într-un alt context, justificând masiva și regretabila plecare în pribegie postdecembristă a românilor: „*Pleacă pentru că nu văd oportunități de viitor, este o ambianță foarte toxică*. De ce să stai într-un loc în care dacă furi e de bine, nu pățești nimic, dacă ești șmecher o duci mai bine decât unul care e capabil? Foarte mulți oameni sunt descurajați”.

Păi, domnule, unde s-o fi pitit acea fericire a majorității dacă „foarte mulți oameni sunt descurajați”? Ce și cum să respiri, dacă „ambianța e foarte toxică”? Unde sunt „oportunitățile de viitor”? Unde e „evoluția lumii” pe care – după cum pretinde D.F. – Tudor Gheorghe n-o înțelege?! Unde or fi minunata democrație, economia prosperă, stabilitatea și bunăstarea generală la care au sperat și pentru care au murit tinerii în '89, iată, *degeaba!* dacă, în prezent, șmecherul o duce mai bine decât cel capabil, iar hoția (se subînțelege: cea de mare anvergură, nu găinăriile) rămâne nepedepsită, fiind bine tolerată?

În micuța lui criză de sinceritate (hai s-o numim așa, deși poate fi o față a duplicității sau cameleonismului), prin realist-sumbrul peisaj social pe care îl zugrăvește, D.F. confirmă și susține (involuntar, dar bine și corect argumentat) tocmai mesajul lui Tudor Gheorghe pe care îl combate atât de agresiv: *Degeaba 30!*

O, Let Be Extinguished...

*O, let be extinguished the fuming flambeau of existence,
That I might find my wished-for end inside the coffin's distance!
I haven't found, in the world, a place where my head could rest,
For the strength to be good or else evil was for me a failed test,
For I carried not the demons' metal in my veins,
Nor the peaceable patience of people of good strains,
For I loved nothing with ardor and with longing...
A brain crammed full of dreams and heart without a calling.*

*I've long stopped lending my ear to the world's great prattle,
Naught is to me what it itself deems consequential tattle.
The future a past is, which I glimpse in inverted wise...
Spun and re-spun is the thread of life's passions and tries
By the withered hands of eras grown aged and brittle,
Non-puzzling is to me what some find tangled riddle:
I do not ask why in the world fate's not imparting
Fortune without torment and life devoid of fatal parting.
I've long neglected, now, the tomes timeworn
That of the double-sided page of life have given warn'...
Their wisdom works in the world no change, however piddling,
Let children busy themselves with odd unriddling
And scraps of language... I pose an interrogation
Not new, but just... not free, but of great station.*

*Our life, our death, we hold in our hands,
Fancying ourselves lords over all their plans.
A poisoned cup, a bullet or a poniard all have triggers
To take us out of this world of rancorous rigors.
Why the fondness for existence, no matter how dismal?
Does it fulfill, perchance, some fate abyssal?
Is there purpose to this—some purpose of salvation?
Do we slay our beings on the altar of the human nation?
Does the thought's spark or the heart's beating fraught
Lift even a grain of the ponderous weight of plebeian lot?
This carrying of our deaths in our breasts,
Does it cause someone in the world to suffer less?
O, I do not seek fortune, but only seek to be learned
So that my life and demise value will have earned,
So that what's been said of man won't be said of me:
'Tis the dream of a shadow and the shadow of a dream.*

*O, Demiurge, you who inscribed no fate in stars for me,
Why did you hand me knowledge of my intrinsic misery?
Why, in the midst of life, a bevy of black thoughts
Cause me to feel, in mind and heart, a darkened loss?
Why did you take, off of my eyes, the veil,
For me to see my soul all ugly and to wail?
My vulgar life to keep on lugging
And not go to sleep with earth's sleep lulling?*

*Futile and barren and without a charm,
My life is not bound to heresy or harm,
I do not feel above and do not live beneath,
I wage no wars with me, the world I don't besiege
For either stunning falseness or grand truth.
It'd be the same to me; I only want, in sooth,
To muster up some firmness, my frailty to evade,
And somewhere slay another or be myself waylaid,
And bearing no titles to become groom uncouth...
For what is, after all, falsehood or truth?
To care for something... be it a mote of dust...
But I care for naught, for in naught do I trust.*

**Translated from Romanian
by K. V. Twain (Diana Cârligeanu)**

Melancholy

*It seemed that midst the clouds a gate was opened fast,
Through which the pallid queen of night has deadly passed.
O, sleep, o, sleep in peace midst flambeaux thousands,
In your blue-hued tomb and silvered garments,
In your proud mausoleum, the heavens' arc,
You sweet and much beloved nightly monarch!
Rich in vast wastes stands the world overlaid with frost,
That vills and fields with lustrous veil has glossed;
The air is a-sparkle, and on the lone plain's rims
Ruins and edifices glisten like chalk-bepainted things.
The solitary churchyard keeps watch with crookèd crosses,
On one of which a hoary owl but comes and perches.
The bell chamber creaks, the hefty bell is tolled,
And the translucent demon, of air taking hold,
Briefly touches the brass with the teeth of his wing,
That it gives out a groan, a piercing wailing ring.*

*The church, a ruin torn,
Stands bowed and sad and empty and time-worn,
And through its gaping windows a whizzing wind is heard—
It seems it's casting spells and one can hear the word—
Inside, pillars and walls and iconostasis bear
Only sad outlines and shadows lying bare;
For priest, a cricket chirps a thought arcane and fine withal,
For cantor, the woodworm gnaws the agèd wall.*

*Faith is what paints the icons' saints in churches—
And in my soul she planted tales to give it lurches,
But of life's tossing billows and the storm's heavy tread
Only sad outlines and shadows remain; all's fled.
In vain I set out for my world in my exhausted mind,
An agèd cricket's hoarse spell is all my find;
In vain does my hand rest on my desolate breast,
The heart beats as the woodworm in the coffin's nest;
And when my life I ponder, with its scripts,
It seems a tale slowly retold by foreign lips,
As if my life it weren't, as if I'd played no part.
Who is the one that tells my tale by heart
To whom I lend my ear, laughing at all I hear
As if at strangers' pains?... Perchance I'm long inside the bier.*

**Translated from Romanian
by K. V. Twain (Diana Cârligeanu)**

MENACHEM M. FALEH
(Israel)

Alone

*We shall keep going on our ways.
On the same sidewalk,
In the same direction,
But never together.*

*Sometimes, we look at each other
From the corner of our eye,
Sometimes we go
Through each other
Yet, we never meet.*

*It takes years to understand,
Years to accept
Until we got used
To say:
"This matches this,
That matches that,
On the same sidewalk
Together."*

*Alone shall we go on our ways
And he who says he understood,
And again:
"I knew it
They are all liars.
And so am I."*

The Ring and the Tie

*That ring was made of gold
Like in those good old days
That I had lived together with you
The letters of your name cuddle in a hug
On a black background.
I put it on my finger yet, it slides off—*

*Don't lose it, don't lose it!
Today, among other keys
Between Hamsa, the palm-shaped amulet,
As a sign of protection against the evil eye,
And a clenched fist for luck
My lucky charm – my ring – is useless now
(0.14 extra oz added to the total weight of the key chain).
It accompanies me whenever I unlock any door.*

*My ties hang
Behind the bedroom door.
One of them has azure and turquoise stripes,
Diamonds, and diagonals.
Once it was yours.
You tied it around your once.
On the day you led me to the wedding altar.*

*A year and a half later
I led you
On the day you left behind your memories of the camp
About which you had not disclosed too much.*

*A heavy ring on a key bundle
An orphan and blue tie, abandoned untied,
But you're no longer there.*

**Translated from Romanian by
Muguraş Maria Vnuck
and David Paul Vnuck**

Absolutely fascinating: *The Persians* in Bremerhaven, directed by Heinz-Uwe Haus

The piccolo teatro Haventheater in the city of Bremerhaven on the North Sea is one of the smallest theatres in Germany. Founded 10 years ago as Boulevard Theatre with a maximum of 56 seats, and successful as such, it has had a new owner and director for a short while now, Daniel Meyer-Dinkgräfe, who taught for decades in Wales and England as a theatre researcher. His decision to swap theory for practice is admirable not only because of the shift of levels that make such developments difficult, but because it is of strategic importance for theatre work outside of the structures of municipal theatre. To open his first season with *The Persians* by Aeschylus in a production directed by Heinz-Uwe Haus is a clear aesthetic pointer for the future of the piccolo.

Aeschylus's tragedy, first staged in 472 BCE, is the oldest occidental play we know. It is also the most topical and unsurpassed in its concern of celebrating the human ability of intuition. The play is a report, a lament about the misery of war. The report is about the dreadful endeavour of the Persian King Xerxes to subdue Greece and Athens through a war of destruction to revenge the defeat of his father at Marathon. But at Salamis he instead loses the sea battle. A Greek ruse leads to his downfall. Hardly one of his followers survives, his huge army sinks in the floods, boundless warriors are washed up on the shore. Aeschylus, who participated in this war himself, allows his Athens audience, eight years after the victory against the criminal conqueror, to experience the ignominy of their deathly enemies. He wants to harness them against numerous errors of the victor: pride, schadenfreude, arrogance, and hubris. Most of all, however, he mobilises the right questions at the right time: Despotism or democracy? Dictatorship or referendum? Freedom or subjugation? It becomes clear what was at stake in the battle of Salamis.

Aeschylus presents the insanity of any war, which brings people never anything apart from dread, despair, death and sadness, from the perspective of the completely beaten Persians under Xerxes, without arrogantly rising above their opponents' defeat. He does neither glorify the victor nor does he defame the loser. He accuses the latent inhumanity of wars. Every line warns: do not bring yourselves into the position that your enemies are in. Everything leads to one point: eternally incomprehensible suffering. "Never before did so many people die during one day in such a short period of time" is what the messenger reports to his mistress, Atossa, the King's mother. In her golden dress she listens to this this horrible report as if it did not affect her.

Haus masterfully stages this primordial tragedy although there's hardly any infrastructure available at this small theatre. With the simplest of means, a white cloth, he integrates more than half of the auditorium, so that the audience

is placed right in the middle of the events. The costumes and props carry social *gestus* and quote foreign "Persian" distance. Two sheets of white cloth, each 2.80 x 8 metres, are the main elements of the production, which very quickly allow the association of place, mood and events. Images and situations are created that are memorable: the sea battle and the sinking of the ships, the calm river of the Nile, the bridge covering the Hellespont, the murderous acts of the invaders, the happy games played in the sandbox during childhood. The music of the Greek composer Michalis Christodoulides, too, stimulates the imagination, often with hypnotic rhythms. What we experience is an incredibly intense work. From it grows a level of energy in the actors' portraiture that is rarely achieved. It grabs the audience physically. One has not seen such enthusiasm for choric work for a long time. Such a wonderful unison of the chorus! The unique confluence of language, scene, rhythm, sound and physical feeling is the result of the way this director works. It is based on collective imagination and unconditional collaboration. The virtuoso quintet of actors achieves, in the performance that lasts 65 minutes, a genuinely compelling consolidation of the events.

Britta Werksnis (Atossa), Andreas Brendel (Xerxes), David Gundlach (Messenger) und Daniel Meyer-Dinkgräfe (Darios) are the exceptionally creative ensemble which represents the chorus and the protagonists equally brilliantly. They all implement the great language (in Dietrich Ebener's translation, which is conducive to the medium of the theatre) impressively. This company is complemented by Darius's voice from the grave, which has been recorded in ancient Greek by Cypriot actor Neophytos Neophytou.

It is impossible to escape the captivating power of language of this chorus-- sometimes it coalesces into a single sensual awe. Rising choral songs lamenting against doom and corruptors, and reports of the horrors of war represent an exercise that carries a strong impact of pull. Emotions rise all the way to catharsis. Haus, experienced in dealing with both ancient and expressionist texts, often creates alienating ways of speaking, gaps, breaks. The audience can bring their own thoughts and feelings into those gaps.

To summarise: the production is of uncompromising clarity and beauty. It completely trusts the art of acting and the collaboration of a mature audience. It tells of the painful striving for honesty. The audience experiences how belief in the power of reason arises from the tragedy in the process of radically following, becoming and dissolving. Such a theatre does not allow any distraction, it is relentless, "and full of hope for the evolutionary energies of history" (Haus). Light, brilliantly clear, of the highest energy, and full of trust in "big feelings and stories that carry powerful images" (Haus). Everything in this production serves the words of Aeschylus, which reverberate for a long time: the gods love those who are humbly free and bring perdition to sinful tyrants.

Appropriately, much cheering at the end.

Dumnezeu șade de-a latul

*La marginea universului
Dumnezeu șade de-a latul
Timpului
Numără verbele din limba română
Ca să-i iasă realitatea
La socoteală
Apoi
Urcă lespede de fără de frică
Morții să se spele pe față
De rosturile înțelesului
Cu numărătoare inversă*

Din spatele ochiului

*Strigă cuvântul
Dumnezeu se duce la biserică
Ca să cunune zilele rămase
Până la botezul îngerilor
Ce nu strigă dimineața
Roua ca să se aleagă cu blândețe
Din spatele ochiului
Cuvintele se prind în hore
La mijlocul zilei
Timpul ca să se facă pe degete
Rosturile să se adune
Să strige la oameni
Pe fiecare după numele lor
După care
Să se strângă în horă
Pașii cu urmă
Să se apropie
De fecioarele Domnului*

Mă apropii de înger

*Plec fruntea brăzdată
De întuneric
Fluturii îi aștern
Peste mâinile în care țin
Pământul să nu se răstoarne
Peste fericirea îngerilor
Purtați de soartă
Cu strigături
Mai târziu
Mă apropii de înger
Peste care flutur
Mâinile cât cuprinde
Strâng ceasul
Ce are limbile drepte
Ca să se oprească timpul
Și eu să mângâi fluturii
Să nu se împrăștie
Pe fața pământului
Cu rostul întors*

THEODOR DAMIAN

Mărturii ale implicării Bisericii Ortodoxe Române în evenimentele legate de Unirea Principatelor

Preliminarii

Când Eminescu numea Biserica Ortodoxă Română „maica spirituală a neamului românesc” el era perfect conștient de rolul capital al Bisericii în plămădirea ființei acestuia, de modul în care Biserica a înțeles să se identifice pe sine cu neamul pe care-l sluja și conducea spiritual și de felul cum a apărut, dezvoltat și promovat această identificare dar și identitate prin veacuri și generații.

Atât de mult a vegheat Biserica asupra vieții spirituale a românilor, încât, în plin secol iluminist, al 18-lea, când însăși țarina Ecaterina a II-a a Rusiei, sub influența mișcărilor anti-bisericești occidentale aproape că a distrus monahismul rus, coloana existențială a ortodoxiei rusești, Țările Române rămăseseră o miraculoasă oază de spiritualitate în lumea ortodoxă, cum scrie cu referire la Moldova, chiar un istoric rus.¹

Acest lucru este mărturisit în mod deschis de marele cărturar Paisie Velicicovschi într-o scrisoare adresată în 1703 mitropolitului Moldovei, Gavriil Callimachi, unde, vorbind despre Țările Române, găsește că „în toată lumea n-au rămas alte locuri ca să poată cineva a ține mai vârtos viața de obște, fără numai într-acestea blagoslovite țări pe care Dumnezeu le păzește ca să preamărească numele Său cel Sfânt.”²

Trei mărturii unioniste

Aceste descrieri ale realității spirituale din Țările Române reprezintă, pe de o parte, o recunoaștere internațională pentru vremea aceea, despre cum Biserica ortodoxă a știut să devină „suflet din sufletul neamului ei”, după o expresie coșbuciană, și pe de altă parte, despre o caracteristică fundamentală a structurii sufletului românesc mult mai sensibil la ideea de Dumnezeu decât alte popoare, poate și pentru faptul că încreștinarea lui a precedat cu multe secole pe aceea a multor neamuri europene și poate și pentru faptul că strămoșii noștri, dacii, spre deosebire de romanii ce i-au colonizat, au avut o

¹ Vezi Pr. Ion Vicovan, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol II, Ed. Trinitas, Iași, 2002, p. 103.

² N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, Ed. a II-a, Ed. Ministerului de Culte, București, 1930, pp. 177-179.

credință monoteistă, considerată de mulți ca fiind o pregătire propice a terenului spiritual pentru credința creștină ce avea să vină.

Contextul prezentat aici explică, fie și parțial, capacitatea Bisericii ortodoxe de a mobiliza și conduce neamul românesc spre acțiuni ce țin de idealurile sale de veacuri, pe care, de altfel, le-a ținut vii în conștiința românilor în tot acest timp, dar și puterea și autoritatea de a trezi în sufletul credincioșilor săi sentimentul apartenenței comune la unul și aceleași neam și pe cel al demnității istorice pe care ei, ca neam, au avut-o dincolo de multele și lungile asupriri străine, și care demnitate, atrage atenția Biserica, nu dispare, nici măcar nu se estompează din acest motiv, deoarece ea este o trăsătură ontologică a neamului.

Astfel se face că personalități de prim rang în ierarhia Bisericii ortodoxe la mijlocul secolului XIX, prinzând vântul mișcărilor de eliberare națională din Europa și semnificația majoră a conceptului de națiune pentru conștientizarea unității de neam și a apartenenței la el, au devenit pionieri ai luptei politice și sociale de unitate națională care a culminat cu unirea românilor din cele două țări, Moldova și Țara Românească într-un singur stat prin actul de la 24 ianuarie 1859.

Iată ce scrie Arhimandritul Neofit Scriban, rectorul Seminarului teologic de la Socola, Iași, deja în 1856, pentru a însuflă și deștepta pe români cu privire la evenimentele ce urmau să vină:

„Patriot român! Fiu al creștinătății! Până acum ai fost uitat de restul lumii, de celelalte națiuni. Providența este acum milostivă și astăzi se pune problema de viață și de moarte. Europa îți cere să răspunzi ca român și creștin: vrei moartea sau viața? Răspunde! Răspunde ca român pentru ca lumea să știe că în vinele tale curge același sânge nobil care fu gloria lumii întregi, răspunde ca și creștin, pentru ca lumea să știe că ești creștin.”³

Câteva lucruri sunt de remarcat aici: Întâi importanța asociere dintre patriotism și creștinism pe care autorul textului o face cu deosebită accentuare. Mesajul este că iubirea de patrie este totalmente compatibilă cu credința creștină, ba mai mult, această credință cere iubirea de patrie; și încă mai mult, iubirea de patrie înseamnă viață, la nivel personal, dar și de neam, iar lipsa acesteia înseamnă moarte, spirituală, desigur.

Pentru a fi mai convingător, Arhimandritul Neofit Scriban face o aluzie directă la modul în care, în Vechiul Testament, Dumnezeu îi vorbește poporului lui Israel în termeni prietenești, dar categorici, ca un fel de *tertium non datur*: Iată Eu astăzi ți-am pus înaintea viața și moartea, binele și răul ... Alege viața, ca să trăiești” (Deuteronom 30, 15; 19).

Un alt lucru demn de remarcat este invocarea providenței divine în text. Slujitorul bisericesc atrage atenția că împrejurările istorice care favorizează constituirea și consolidarea nației române sunt rânduiala și darul lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte: poți refuza darul divin? Te poți, sau vrei să

³ Cezar Vasiliu, *Istorie și credință*, Ed. Danubius, București, 1997, p. 8.

te opui rânduiei lui Dumnezeu? Dumnezeu a creat oportunitatea istorică pentru tine. Ce faci? Spui da sau nu?!

Și foarte important, Neofit Scriban, părintele duhovnicesc a generații de seminariști, deci de noi preoți trimiși la parohiile țării pentru a păstori poporul român, pune un deosebit accent pe noblețea sângelui neamului său cunoscută în istorie și apreciată de alte neamuri.

Când îi scrie românului că „în vinele tale curge același sânge nobil care fu gloria lumii întregi”, arhimandritul știe ce vorbește. Poate mulți din cei cărora li se adresează au uitat, dar el le amintește că tot neamul său, neamul românesc, nu este cu nimic mai prejos decât celelalte neamuri mai mult sau mai puțin nobile, pentru că noblețea, chiar dacă uneori nu ești conștient de ea, o moștenești prin sânge; dar ca să fie convingător, pentru cei ce nu o conștientizează, le amintește că aceasta a fost recunoscută ca atare în trecut de toată lumea.

Sigur, se pune întrebarea: la ce glorie trecută anume se referă autorul textului? Când a fost noblețea neamului nostru gloria lumii? Ne putem duce cu gândul la Marele Mihai Viteazul și la Ștefan cel Mare și Sfânt recunoscut de Papă, deci de Occident, ca „atlet al lui Hristos”, dar ne putem duce cu gândul și mai departe, la strămoșii direcți ai românilor, dacii, cu vitejia lor recunoscută, mai ales în timpurile când Imperiul Roman plătea tribut dacilor ca să le apere granița imperiului, sau chiar mai departe, la regele Burebista și la puternicul său imperiu cuprinzând o bună parte din Europa.

Un alt element demn de menționat în scrisoarea arhimandritului Scriban este tonul abordat. Autorul vorbește hotărât, mobilizator, scurt și cuprinzător, imperativ și interpelativ, ca și cum, nelăsând loc la întrebări și comentarii, adresantul scrisorii nu putea decât să răspundă pozitiv, altfel riscând o renegare de sine.

În sfârșit, ceea ce trebuie de asemenea remarcat este focul din cuvintele textului, sentimentul și starea psihică a autorului citite printre rânduri.

Neofit Scriban, realizăm, fie doar și de aici, a fost un patriot autentic, un ucenic al libertății spiritului al cărui verb luminos indica focul interior nemistuit iradiind o lumină ce se degaja spre înțeleptire și totodată provoca spre răspuns, răspundere și responsabilitate.

Cuvintele sale răsunau ca un „Hristos a înviat” din noaptea Învierii, la care nu puteai răspunde altfel decât „Cu adevărat a înviat”! Dinamica frazei, limbajul plastic, vizualizant și clar, intensitatea de ultimatum, toate acestea scoteau în evidență patriotismul vibrant al autorului, faptul că atmosfera de urgentă nevoie de acțiune prezentă în scrisoare, nu era un simplu act ocazional, ci o atitudine permanentă în viața și activitatea de zi cu zi a acestui mare păstor de suflete.

Ne putem ușor imagina, din acest minuscul fragment de apel, cum trăia acest om viața de fiecare zi, cum se desfășura în toate relațiile sale multiple și complexe pe care le avea în calitate sa de educator, de păstor,

deci de persoană publică de mare influență, în toate scrierile sale și ce efect extraordinar, mobilizator și transformativ va fi avut personalitatea sa harismatică asupra tuturor celor din jurul său.

Un alt reprezentat al Bisericii ortodoxe, militant neobosit pentru unirea principatelor, a fost Mitropolitul Sofronie Miclescu, președintele Adunării electivă din Moldova, datorită căruia au fost anulate voturile măsleuite organizate de caimacanul anti-unionist Nicolae Vogoride.

Iată ce scrie mitropolitul patriot în aceste zile fierbinți de mare entuziasm și dragoste de neam și țară la deschiderea ședinței divanului ad-hoc:⁴

„Moldo-România! Înnoi-se-vor ca ale vulturului tinerețile tale (Ps. 103). Acum a sosit timpul ca fiecare să ne arătăm cu faptele, nu numai cu vorbele; cât ne iubim nația noastră cea cu un renume așa de antic și așa de frumos; cât prețuim țara ce ne-a dat toată ființa noastră și cât ținem la canoanele și religia părinților noștri și la Biserica ce cu luminile sale ne-a scos din întuneric și din umbra neștiinței, ne-a păstrat limba și ne-a făcut o literatură a noastră proprie, și care, împreună cu fiii săi, cu nația sa, ne-a ridicat asupra oricărei împilări.

Vă mai repet, iubitorilor compatrioți, că acum a sosit timpul de a dovedi lumii prin fapte nobilimea sângelui care circulă în noi de a ne recomanda Europei întregi că merităm îngrijirea ei și că suntem vrednici de garanția ce ne-a dat.”⁵

Ca și la Arhimandritul Neofit Scriban se observă și în adresarea Mitropolitului Sofronie Miclescu inima sa arzândă de dragoste de patrie și neam. Folosind parafraze biblice pentru a da un ton sacrosanct chemării sale, el face un apel insistent la necesitatea obligației românilor de a-și prețui țara, neamul, părinții, Biserica, arătând meritele incontestabile ale acestora în ființarea poporului român pentru a fi convingător pe deplin. Ca și Neofit Scriban folosește conceptul de nație sugerând o etapă nouă în evoluția istorică a românilor, dar și conceptul de noblete de neam pentru a ridica starea morală și a trezi ideea de demnitate națională în sufletele ascultătorilor săi. Mai mult decât atât, și el, ca și arhimandritul Scriban, face apel în acest sens la renumele „frumos” și „antic” al românilor.

Și aici, folosirea cuvântului „antic” nu poate fi întâmplătoare. Sigur că Mitropolitul face referire la vitejii domni ai Moldovei, Ștefan cel Mare în primul rând, dar cuvântul „antic” trimite direct nu la evul mediu al românilor, ci la istoria lor antică, iar aceasta, când vorbim de renume, nu poate să se refere decât la Burebista și Decebal, la recunoașterea lor și a geto-dacilor,

⁴ Theodor Damian, „Biserica Ortodoxă Română și Unirea Principatelor Române: scurtă ilustrare”, în *Lumină Lină. Gracious Light*, an XXIII, nr. 1, ianuarie- martie 2018, New York, p. 60.

⁵ ..., *Biserica Ortodoxă Română și Unirea Principatelor*, Ed. „Cuvântul vieții”, Mitropolia Munteniei și Dobrogei, București, 2009, p. 25.

strămoșii noștri, în Europa acelor timpuri pentru multiplele lor calități despre care au fost depuse mărturii de către scriitorii antici.

Cu același elan patriotic și putere harismatică de convingere scrie despre necesitatea Unirii Principatelor Române și Mitropolitul Țării românești, Nifon:

„Avem o patrie pentru că avem o Biserică. Viitorul se deschide acum în fața noastră. Faceți astfel încât țara să-l poată privi în pace și încredere. Gândiți-vă cu căldură la dragostea de patrie! Gândiți-vă cu dreptate la cei ce vor urma! Uniți-vă în același spirit frățesc și național. Faceți cu această forță pe care o văd în inimile voastre, ca interesul tuturor să predomină pe cel al fiecăruia. Lăsați generațiilor viitoare bucuria de a citi, cu mândrie și fericire, numele vostru în istoria națiunii române.”⁶

Se vede aici unitatea de gândire și de simțire între românii din cele două provincii care pășeau spre unire, după cum și cu cei din alte teritorii românești care nu au fost, din nefericire, la 1859, parte din marele eveniment.

Mitropolitul Țării Românești accentuează legătura strânsă dintre Patrie și Biserică, adică dintre Țară, cu tot ce înseamnă ea: valori aspirații, teritoriu, sânge, limbă, credință, ș.a., și Biserică, această instituție creștină care a recunoscut, promovat și dezvoltat conștiința neamului despre aceste valori, identificându-se cu ele și sfințindu-le spre a nu cădea în veci.

Când Mitropolitul spune: „avem o patrie pentru că avem o Biserică”, el se referă în mod special la rolul crucial al Bisericii creștine în formarea patriei, adică a țării părinților, moșilor și strămoșilor noștri, la nivel fizic, politic, spiritual și cultural.

Ideea de națiune este reiterată și aici, ca dovadă că Biserica prin reprezentanții ei de frunte a înțeles „semnele timpului”, adică noua treaptă în dezvoltarea istorică a popoarelor, eliberate sau în curs de eliberare de sub puteri colonialiste, și a promovat ideea de națiune și identitate națională în scopul conștientizării neamului nostru cu privire la identitatea de neam și la suveranitatea ce i se cuvenea și spre care tânjea.

Concluzii

Citind aceste entuziaste și înflăcărâte chemări la unirea românilor de către cele mai înalte autorități spirituale ale românilor, reprezentanții Bisericii ortodoxe, Biserică ce a fost, dacă vrem, nașa de botez a neamului nostru, sau cum spunea minunat Eminescu, „maica spirituală a neamului românesc”, nu putem decât să trecem de la analiza circumstanțială la starea de admirație pentru rolul fundamental, benefic, providențial pe care Biserica l-a avut în marile hotărâri și evenimente ce au decis soarta poporului român în istorie până în ziua de azi și mai departe.

Înfrățirea totală între Biserică și popor se vede până în ziua de astăzi când, după 1989, românii și-au construit și reconstruit biserici, schituri,

⁶ Cezar Vasiliu, *op. cit.*, p. 9.

mănăstiri, în cea mai mare parte, covârșitoare, prin propria lor contribuție, demonstrând astfel că valoarea supremă identitară lor, credința în Dumnezeu, după rânduiala părinților, moșilor și strămoșilor, rămâne pe mai departe lumina călăuzitoare a nației spre împlinirea altor noi idealuri care să consolideze reputația numelui de român în lumea de azi în care curentele globalizării deznaționalizante reprezintă un permanent pericol.

MARINELA BELU-CAPȘA

Prietenele mele, cuvintele

*Prietenele mele – cuvintele, frumoasele,
Cântă în vârtejul gândurilor,
Dansează pe muzica sufletului,
Îi împerechează pe oamenii îngeri,
Fulguindu-i cu magice vise,
Sau îi desparte, stând triste
În palmele destinului...
Cuvintele sunt pescărușii
Care plutesc peste voalul unduit al mării,
Tăind aerul
Cu albele lor aripi larg deschise.
Ele ne îmbrățișează
Sărutând lacrimile bucuriei
Și pe cele ale tristeții,
Vindecând rănila știute
Și neștiute,
Râzând în hohot,
Viclone mirosind fericirea...
Ostează când timpul se zbuciumă
Mângâind moartea,
Musafer nepoftit în cămara
Trupului obosit.
Zâmbind în sunet de harpă,
Cuvintele sunt
Coloana înfinită a vieții
Binecuvântate în Grădina Maicii Domnului,
Unice și nepieritoare,
Cimentând tainicul fînței.*

Rugă

*Îngenunchată,
privesc spre Altarul Luminii
și mă rog Ție,
Doamne,
să-mi trimiți puterea iertării
și mângâierea uitării păcatelor
prinse la butoniera vieții
tăunului,
comandorul inimilor frânte!*

Magice literele

*Neliniștiți demoni sunt literele,
aliniat frumos într-un negru chenar
dintr-un îngălbenit ceaslov.
Nemuritoare litere drepte, înconvoiate,
rotunde sau țuguiate,
călare pe Timp prind viață,
se unesc, se despart,
fac semne, tatuează gânduri,
dau glas sufletelor chinuite,
dezvăluie ceea ce nu vrem să mărturisim,
se prind în hora vieții
lăsând urme adânci,
se spovedesc, se tânguiesc
ca niște păsărele care ciripesc fermecate,
legănându-se în pomul devenit cântec
plin de patimă și de dragoste
în geometria cuvintelor ce trec ca niște fregate,
vălurind aerul,
valsând prin grădina ce doarme
la sânul lui Dumnezeu.
O, magice litere, voi pietrificați cuvintele
în pedestalul Timpului!*

FOTOALBUM

Duminică, 8 decembrie 2019, la Biserica noastră în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu”, a avut loc lansarea volumelor *Catacomba Bucureștiului* și *Bagheta roșie* de Elena Mitru.

Mariana Terra

Pr. Th. Damian

Elena Mitru

Duminică 15 decembrie 2019 Biserica noastră a primit vizita corului Seminarului teologic din Suceava aflat într-un turneu de colinde prin America.

Pe data de 25 decembrie 2019 la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” s-a celebrat marea sărbătoare a Nașterii Domnului.

Pr. Th. Damian, Mama Janeta și Moș Crăciun.

Grupul de tineri antrenat la dans de interpreta Lăcrămioara Răileanu.

Alex Marmara o dansează pe Mama Janeta, decana de vârstă a parohiei.

Slujba Bobotezei s-a ținut luni pe 6 ianuarie 2020 în Biserică întâi și apoi afară, în fața monumentalei cruci de gheață.

Pr. Th. Damian și o parte dintre enoriași.

11-12 ianuarie 2020 a avut loc la New York cea de-a 27-a ediție a Simpozionului „M. Eminescu”.

Partea întâi, în sala Bisericii Ortodoxe Române „Sf. Andrei” din Jamaica, New York.

De la st.: Mariana Terra, Doru Tsaganea, Theodor Damian, Marian Nencescu, Cristian F. Pascu, Ștefan Stoenescu, Valentin Ciaprazi.

Dr. Dorian Branea, Directorul ICR New York, felicită pe Prof. Th. Damian.

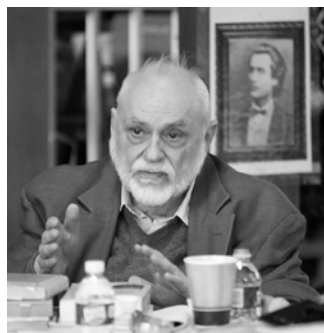
Mariana Terra

Cristian F. Pascu

Marian Nencescu, oaspetele
de onoare din România

Ștefan Stoenescu

Theodor Damian

Valentina Ciaprazi

Doru Tsaganea

Partea a doua a Simpozionului a avut loc la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”, după Sf. Slujbă.

Pr. Th. Damian între Dr. Napoleon Săvescu (st.) și Ing. Cristian F. Pascu.

Cristian Pascu se adresează audienței.

Programul artistic este urmărit cu atenție.

Duminică 19 ianuarie 2020, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York s-au desfășurat lucrările celui de-al 27-lea Simpozion dedicat Unirii Principatelor Române.

Se cântă imnul *Deșteaptă-te Române*

De la st.: Mariana Terra, Doru Tsaganea, Valentina Ciaprazi, Daniel Damian, Pr. Th. Damian, Constantin Condurache, Marian Nencescu, Cristian Pascu.

Mariana Terra

Nicole Smith

Angela Cawog

Marian Nencescu

Napoleon Săvescu

Cristian Pascu

Hora Unirii.

Pe data de 6 februarie 2020, P.C. Pr. Prot. Daniel Ene a făcut o vizită pastorală în parohia noastră pentru a se întâlni cu membrii Consiliului și Comitetului parohial și a discuta o serie de probleme legate de caracteristicile parohiei noastre.

P.C. Pr. Prot. Daniel Ene (st.)
și Pr. Th. Damian.

De la st. sus: Constantin Condurache, Dr. Napoleon Săvescu, Pr. Prot. Daniel Ene, Pr. Prof. Th. Damian, Ing. Ion Plăvițu; jos: Preoteasa Claudia Damian, Felicia Georgescu, Nicole Smith, Nuți Ionescu.

Pe data de 1 martie 2020 în ședința Cenuclului literar „M. Eminescu”, prof. Nicole Smith a ținut o prelegere despre obiceiuri de primăvară în Țara Chioarului și în Țara Lăpușului.

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele

Adresa

Oraș/stat

Cod

Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele

Adresa

Oraș/stat

Cod

Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:

X-Ray
EKG

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electirca)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

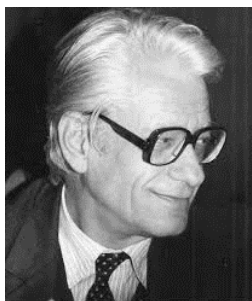
21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

**bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,
Jackson Heights**

**Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,
unde schimbati cu Q 104.**

THEODOR DAMIAN

**Acad. Vasile Câdea:
„Lupta cea bună m-am luptat”
(2 Tim. 4, 7)**

*Îmbracă-te în doliu frumoasă Bucovină
Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta
C-acuma din pleiada-ți auroasă și senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină
Se stinse o dalbă stea!*

(M. Eminescu,
La mormântul lui Aaron Pumnul)

La plecarea ctitorilor poți și nu poți spune multe. Poți, pentru că te uiți la ceea ce au ctitorit și la moștenirea lăsată în urmă, o poți descrie în cuvinte, o poți măsura și număra așa cum măsoară un templu sau numeri împlinirile. Dar în același timp nu poți. Nu poți pentru că în fața măreției, cuvintele sunt insuficiente, ele sunt sărace, puține și inadecvate. Tăcerea este limbajul cel mai adecvat, ca atunci când stai mut de admirație, copleșit de emoție în fața inexplicabilului; așa cum templul este măsurabil fizic dar taina, sensul, rostul, menirea lui țin de dimensiunea metafizică a pelerinajului paradoxal care începe acolo și care îl ridică pe om la treapta depășirii de sine.

Domnul Profesor Vasile Câdea (căci așa îmi cerea să-i spun, nu Domnul Președinte) a fost un astfel de ctitor care s-a pus pe sine la temelia treptelor templului său (pentru a folosi o expresie cvasi-blagiană), pentru ca ceilalți să urce spre a descoperi noi orizonturi de cunoaștere științifică și spirituală.

A fost un model de generozitate și demnitate umană, un slujitor devotat și statornic al valorilor esențiale ale vieții, un dascăl ce a știut să predea lecția despre cum se face adevărata ucenicie la libertatea inconfundabilă a spiritului.

Fire deschisă, trădând mereu un anumit foc interior, o dragoste umană neumbrită de ascunzișuri, cu sufletul în palmă, cum spunea cândva Ana Blandiana într-un poem, Profesorul Vasile Câdea te îmbrățișa cu privirea-i luminoasă, cu chipul blând, cu o tandrețe regală mereu nouă, fiind astfel un creator de frumusețe umană care te făcea să pleci de la întâlnirea cu el mai frumos decât ai venit.

Mulțimea realizărilor sale științifice, profesionale, prestigiul național și internațional de care s-a bucurat, toate obținute prin muncă tenace și de

multe ori de pionierat, reînvierea Academiei de Științe din România în forma actuală de Academie a Oamenilor de Știință din România, pe care a condus-o ani de-a rândul în mod exemplar, realizare ce ne privește direct pe noi, toți membrii acesteia, fac din imaginea Profesorului Vasile Câdea o stea ce va continua să lumineze în sufletele celor ce l-au cunoscut și prețuit.

Așa cum spune Sf. Ap. Pavel despre sine: „lupta cea bună m-am luptat, alergarea am isprăvit, credința am păzit” (II Timotei 4, 7), la fel ne poate spune și Profesorul Vasile Câdea din lumea veșniciei în care a intrat.

Dumnezeu să-i odihnească sufletul cu dreptii Săi!

M. N. RUSU

In Memoriam: Ilie Constantin 1939-2009

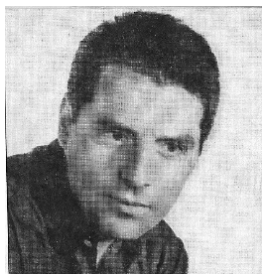

Foto: Liana Grill

În anul 1960 au debutat concomitent poezii Nichita Stănescu, Cezar Baltag și Ilie Constantin, la celebra editură condusă de poetul „grevelor ceferiste”, Ion Bănuță. Invitat la librăria „Scala” de pe bulevard, directorul spune la un moment dat că el n-a făcut altceva decât a lăsat pe aceste trei păsări să zboare liber însoțindu-și cuvintele cu gestul mâinilor care aruncă în văzduh un grup de porumbei. De aici am zis și eu că e vorbă de o „tripletă editorială novatoare!” Și am mai zis că desigur vor urma și alți ... porumbei. „Categoric”, a precizat Ion Bănuță ridicând iarăși ambele brațe în sus. „Asta e treaba mea ca editor!”

Se lansau așadar cărțile *Sensul iubirii* de Nichita Stănescu, *Comuna de aur* de Cezar Baltag și *Vântul cutreieră apele* de prietenul meu de studenție și boemă, Ilie Constantin. Cu acest prilej, Ilie mă prezintă lui Nichita zicându-i: „Ai grijă, e un viitor critic care mușcă!” În replică, Marele Blond, care nu era încă marele, dar era blond ca un „rus alb”, îmi scrie pe cartea sa: „Domnului Mircea N(u) Rusu, cu frică”; pe vremea aceea eram la revista *Luceafărul* și la altele; zic asistenței că un luceferist ca mine nu vă mușcă pe voi trei, cei din Colecția *Luceafărul* (a editurii E.S.P.L.A.). Despre acești „luceferi” am scris ulterior în revista *Familia* de la Oradea, unde eram invitat de Alexandru Andrițoiu, în revista *Luceafărul* a lui Eugen Barbu, și toți trei mi-au dăruit, de-a lungul anilor bucureșteni, prietenia lor și dedicații pe volumele lor de versuri.

Ilie Constantin, foarte disputat în epocă, mai abitar, zic eu, decât Nichita elegiacul, adică cel mai iubit dintre ei, îmi scrie: „Domnului critic Mircea N. Rusu, cu (stră)veche prețuire și amicitie, dorindu-mi să merit cuvintele sale despre mine. Septembrie 1968, București”, cu doi ani înaintea „retragerii” sale în Franța.

În acea vreme, poemele lui Ilie Constantin prezentau un ermetism fabulatoriu și premonitoriu care, astăzi, mă mir că au scăpat cenzurii dictatoriale, poeme megieșe cu „Pajerele” lui M. I. Caragiale și cu „Joc secund” al lui Ion Barbu, dar într-o notă cu totul personală: „Dar anii peste dragoste trecură,/ Femeia ca ninsoarea se topi,/ Iar el știa că îl privesc cu ură/ Și furie bătrânii lui copii”. Sau, în alt registru existențial: „În zvârcolirile de lașitate/ îmi simt destinul ca pe-un arest:/ O, sub drapelele violente/ M-aș năpusti către marele Vest”. Sau: „Viața ta e o fereastră/ zăbreliță des cu limite/ iar dincolo de ea/ stă ascunsă Fiara-Infinită”. Și multe, multe altele... Plecând în Vestul francez, Ilie Constantin a rămas, prin cărțile sale enigmatice, - acasă: „Și printre ei cândva/ Va rătăci duos,/ Naivă, umbra mea/ Când trece Făt Frumos,/ Învins de Făt Frumos!”

Somn duos, frumosule prieten și aed de răscruce, aflat acum la răscruce de secole.

DANA OPRITĂ

„Am făcut teatru din dragoste, nu din frică”

Pe parcursul vieții se petrec lucruri pe care nu le putem controla, așa cum sunt întâmplări la care suntem martori sau doar le trăim într-un timp sincron, care, la fel, se află dincolo de puterea noastră de a hotărî despre soarta lor. Iar când vorbim de dispariția cuiva din dimensiunile pe care noi, muritorii, le putem percepe, atunci știm sigur că suntem un pumn de țărână la care ne vom întoarce și noi cândva.

M-am pornit să scriu despre o altă dispariție din lumea teatrului românesc (și nu numai), petrecută în acest ciudat an 2019. O trecere în veșnicie ce a lăsat picuri mari de lacrimi în sufletele celor care s-au bucurat de uriașul talent al celui născut din părinți actori, care și-a dorit întotdeauna să facă teatru și l-a făcut „din dragoste, nu din frică”, așa cum declara într-unul din multele interviuri acordate, absolvent de regie al I.A.T.C.,

având o carieră strălucitoare în absolut toate proiectele pe care le-a transformat în realitate. Fac parte dintre cei care îi știam glasul mult înainte ca omul delicat și modest să ajungă o personalitate marcantă a vieții culturale (ceea ce nu l-a modificat deloc în atitudinea lui față de ceilalți și față de viață), fiindcă l-am auzit pe coridoarele Liceului, dar și, apoi, răspunzând la întrebările pe care i le adresas, cu un microfon în mână, amândoi în fața camerei de luat vederi, pentru emisiuni de suflet și ele, pe care le realizam la Televiziune.

După două lungi paragrafe și tot greu îmi este să rostesc ceea ce deja toată lumea știe, că Alexandru Darie a plecat și el la Îngeri, să îi întâlnească pe ceilalți care s-au grăbit în Marea Călătorie. La numai o lună de la dispariția Cătălinei Buzoianu, iată, regia românească suferă o altă pierdere dureroasă.

În paginile revistelor de cultură, găsești tot mai multe nume care nu mai răspund prezent la catalogul acestei vieți. Într-un singur loc i-am regăsit pe Marin Sorescu, Alexandru Piru, Mihai Ungheanu, Nicolae Balotă, George Astaloș, oameni pe care i-am prețuit, cu care am schimbat opinii, cărora le-am luat interviuri, unii mi-au fost dragi prieteni și nu mă pot ușor obișnui cu gândul că vocea lor va fi doar cea înregistrată pe benzi magnetice. Dacă este. Însă ceea ce ei au lăsat în urmă, în pagini de cărți sau în creații regizorale nu va dispărea niciodată înainte ca planeta însăși să dispară, poate, cândva.

Ducu Darie a plecat spre acel Dincolo pe care o viață întreagă încercăm să-l definim. Pentru el nu mai are nicio taină acum. Noi am rămas cu luminoasele semne ale trecerii lui prin această lume terestră, acele spectacole, care, la un moment dat vor rămâne doar în memoria celor care le-au văzut. Paginile cărților care le vor pomeni sau internet-ul nu vor putea să înlocuiască energia aceea benefică, emoția care se degajau în timpul și la finalul oricărei montări semnate Alexandru Darie.

Titlurile numeroaselor spectacole teatrale (și nu numai) pe care le-a realizat în țară și în străinătate, alături de fotografii, de comentariile de specialitate, lista turneelor, a premiilor, a distincțiilor și câteva înregistrări video, pot fi găsite folosind internetul. Eu am deschis doar sertarul meu cu amintiri.

Nu pot spune că i-am văzut toate montările (nici nu aş avea cum, de vreme ce ele s-au făcut pentru teatre din diferite continente), dar mă număr printre cei care au avut șansa să urmărească „lucrarea lui de diplomă” de la finalul studiilor la IATC, montarea de la studioul Casandra („Magie roșie”, piesa lui Michel de Ghelderode). Deși în acea perioadă, îmi pregăteam eu însămi lucrarea de diplomă (tot teatru, însă un raport text dramatic-reprezentare scenică, eu urmând să absolv Filologia), nu am refuzat invitația lui de a vedea și a-i spune părerea despre acea montare care îl transfigurase, așa cum se întâmplă cu orice creator adevărat. La „Sava”, unde amândoi învățaserăm, Ducu înființase un cerc de teatru, unde ne adunam în fiecare săptămână și plănuiam chiar să deschidem o stagiune teatrală, dacă tot

beneficiam de o adevărată scenă, visând că ne vom petrece restul vieții făcând ceea ce ne era drag să facem. El a reușit. Mie mi-a fost teamă să mă încumet la un examen la I.A.T.C, dar am sfârșit prin a face regie, fără actul doveditor, doar cu dragoste, entuziasm și studiu, în Televiziune. În 1998, a fost invitatul meu pentru „Atelier 21”, emisiunea concepută special pentru canalul TV România Internațional unde eram realizator. Fiindcă au fost multe filmări și și mai multe exemplificări, am consacrat un spațiu dublu pentru REGIZORUL ȘI SECOLUL SĂU, Alexandru Darie. Sper din tot sufletul că acele casete mai există undeva în Arhiva Televiziunii. O copie îmi amintesc că i-am făcut, așa cum și-a dorit.

Din păcate, nu am văzut ultima lui montare, din 2018, de la „Bulandra” teatrul pe care l-a condus timp de 17 ani - *Coriolanus* de William Shakespeare. Desigur, la fel de special și de unic, asemeni fiecărei creații semnate de el.

Într-un alt interviu, acordat de astă dată Magdalenei Popa Buluc în 2015, marele dispărut mărturisea că sunt două piese pe care nu le va monta prea curând, fiindcă sunt „despre moarte, despre existența noastră care nu știm ce se întâmplă cu ea”. Probabil că acum, cine știe, poate chiar acum, Ducu repetă cu Îngerii-actori *Livada de vișini* și *Furtuna*, fiindcă, așa cum spunea în acel interviu, „După ce aduci pe scenă (aceste două piese) nu mai poți să faci nimic. De aici încolo ne întâlnim cu taina morții, a trecerii vieții către infinit. Și eu cred în asta. E taina totală”. Taina totală care s-a lăsat descifrată.

Cum însă teatrul e o formă de inițiere, așa cum și el credea, și cum a fost un bun elev, a învățat bine această lecție, iar acum, la un alt nivel, cel absolut, trăiește experiența pe care s-a străduit să ne-o transmită și nouă, prin viziunea spectacolelor sale – catharsis-ul tămăduitor.

RAISA PLĂIEȘU

Scrisoare poetului

In Memoriam Grigore Vieru

*Fără tine, Țara-i mai săracă,
Fără tine, pacea nu e pace...
Abecedarul nu știu de ce tace,
Pâinea în cuptor mai greu se coace.*

*Casa părintească iar se vinde,
Uită mulți de pragul părintesc,
Satu-n hore nu se mai încinge,
Pădurile, fără tine-mbătrânesc.*

*Limba Poeziei Tale mereu plânge
În veșmântu-nlăcrimat latin,
Prin capilarele românului de sânge,
Că-n țara lui se simte umilit, străin.*

*Visul tău, Poete, nu se împlinește,
Unirea cu Patria-Mamă nu avem.
Basarabia tot mai scârbită și orfană este.
Poete, fără tine tot mai triști suntem.*

*Atâtea rugăciuni făcut-am către Domnul,
Poete, tu ești mai aproape de Dumnezeu...
Întreabă, când va-nflori al Unirii României, pomul?
Când se va împlini visul nostru și al tău?*

Aceste fețe triste, basarabene

*Aceste fețe triste, basarabene,
Cu sângele românesc ce clocotește prin vene,
Cu drumurile tâmpelor adâncite prin vreme,
Cine din lume acasă-au să-i cheme?...*

*Aceste fețe triste, basarabene,
Cu ochii strămoșilor ce-au plâns amar prin vreme:
Prin război și foame, deportări și umilință,
Ce mulți au murit, luptând pentru credință!*

*Aceste fețe triste, basarabene,
Cine să le-aline? Cine să le-ndemne?
Cine să le deie o speranță de viață?
Cine să le șteargă lacrima pe față?...*

*Aceste fețe triste, basarabene,
Cu Dumnezeu în priviri ce mereu o să-i cheme,
S-aprindă candeluțele de sub pleoape,
Să fie de Domnul cât mai aproape.*

*Aceste fețe triste, basarabene,
Cu sângele românesc ce clocotește prin vene,
Cu drumurile tâmpelor adâncite prin vreme,
Cine din lume acasă-au să-i cheme!
Aceste fețe triste, basarabene!*

ADRIAN DINU RACHIERU

Alex Amalia Călin sau „bogăția suferinței”

După un popas bucureștean, trecând (în viteză!) prin Timișoara, poeta Alex Amalia Călin, trăitoare de lungă vreme la New York, ne-a oferit, în cadrul unei lansări la Bastion (sala „Deliu Petroiu”), câteva din proaspetele sale apariții. Și, în primul rând, *Ecoul din oglindă* (Editura H&H Promotions Publisher, New York, 2014), un roman autobiografic, folosind amintirile ca hrană sufletească. Vădind suflu epic, volumul – o stufoasă cronică de familie, ca tentativă (necosmetizată) – a fost scris din nevoia irepresibilă a „eliberării”. Autoarea se livrează fără rest, palpând misterul lumii și retrăind, prin rememorare, încercările la care a supus-o viața, luptându-se cu o sănătate șubredă: dezrădăcinare, oblojirea rănilor, aflarea țărmlui de lumină. Iar poezia, aflăm, i-a devenit „ghidul vieții” în acest demers terapeutic.

Or, volumele stivuite în timp probau că poeta Alex Amalia Călin, o „harfă de lacrimi”, ascultându-și *murmurul inimii* vrea să ne împărtășească, în pofida unei deceptive care scaldă, deseori, textele, din „bogăția suferinței”, îndemnându-ne să căutăm și să descoperim *aurul vieții*. Poeta, mereu derutantă, imprevizibilă, ascultă clocotul lumii și străbate un „tunel de gânduri”. Ar dori, în timp ce sufletul călătorește spre Eden, să-i înțelegem suferința. Refugiată „în văzduhuri străine”, la „rădăcina altui țarm” (v. *Poem natal*), ea acuză, discret-suferitor, străină de acel declarativism patriotard sforăitor „cuibul dorului dintâi” și, desigur „goluri de țară”; desțărătă, e măcinată de un dor „orfan și aton” (v. *Lutul părinților*), încât o limpezime tristă prezidează, paradoxal, un lirism centrifugal.

Știind prea bine că „Eul se făurește din suma experiențelor” și că tumultul („cascada vieții”) sparge orice zăgazuri, conchide ferm: „Prin jertfă stingem focul / ascuns în adâncul inimii” (v. *Atât de apropiati*). Ascultând „glasul zilelor trăite”, inventariind momentele de revoltă și contemplând idealurile scrumite, ea se va dedica poeziei: „Îmi vindec dorul rănit / în grădina versurilor”. Excursia în *tunelul sinelui* îi prilejuiește, desigur, ocazia de a cerceta (retrospectiv) succesiunea eurilor și, astfel, întruparea trecutului fantasmatic pornind de la *Primul eu* (necunoscut, evident): „Amintirile țâșnesc din salba sufletului / asemeni sângelui ce dă în clocot / trecutul este refugiul firesc al omului / pacea picură ca un amurg / în sufletul emigrantului”. Evantaiul amintirilor, „tainele crestate în trup”, veștile banale ori jocurile frenetice, zâmbetele sterile, invazia umbrelor („cioburi de stafii”)

se regăsesc, conjugând extazul tineresc cu „izul de cenușă” (zăcând în „urzeala destinului”). Totuși, deschizând seria amintirilor „de neșters”, poeta – paradoxal – refuză „infernul retrăirii” și deploră fantoma tristă a iubirii, întreținând – cândva – o „sălbatică risipire”. Prozatoarea, însă, se încumetă să cerceteze „rana cu amintiri”, să-și convertească suferința într-o lungă depozite.

Peste ani, revăzând – precum o ființă invizibilă – „cetatea copilăriei” (adică acel cămin pentru copii din Craiova, păstrat în cutele sufletului), reface, punând la lucru o memorie fabuloasă, traumatizată, puzderia de întâmplări care o invadează, hrănindu-i visele, speranțele, încrederea, dar și lecțiile dureroase ale vieții (escortată de suferință, înțeleasă, însă, ca *dar divin*). Deslușind trecutul, purtând ecoul amintirilor, paginile acestui roman-jurnal trec în revistă caruselul evenimential: anii de școală la Sebeș, slujba la Fetești, visele de actorie, cutremurul din '77, o nuntă din Giulești (unde îl va cunoaște pe viitorul soț, Nică) etc. Și dorința evadării, deschizând un capitol necunoscut în „jungla lumii”. Singură și nesigură, însoțită doar de încurajările Amandei („îngerul păzitor”) va pleca spre „țara făgăduințelor” (SUA, negreșit), plătind, prin moartea mamei, „prețul libertății”. După un prelungit tranzit italic, urmează anii foarte grei ai adaptării: depresivă, insomniacă, meditativă (descifrând, ne spune autoarea, „taine propriului eu”), afișează poezia ca scut, dar se refugiază în somn, chinuită de grele operații, spărgând „lanțul panicii”, încercând, însoțită de singurătate și neputință, a ieși din izolare, diminua.

Experiențele spirituale o salvează. Călătoriile imaginare, vacanțele cu prietenii o reconfortează, învingându-și căderile; se simte, deseori, în timpul numeroaselor spitalizări, ba o „reptilă leșinată”, ba un „arici imobil”. Speranța pâlpâie, încrederea în timpul rămas și în aleșii destinului, palpitanta escală (testând Marea Trecere), venirea lui Nică (doritor, și el, a începe o nouă viață, pe continentul american) o fortifică. Dar Nică, bărbat sensibil, muncitor (un „sclav al muncii”), iubind viața, se credea invincibil. Cel care a fost „eroul vieții” Amaliei, cum recunoaște protagonista, voia să-și ajute familia rămasă în România, muncind până la epuizare. Măcinat de gânduri, abandonat de ai săi, acuzând „ruptura”, suportând, la rândul-i, numeroase intervenții chirurgicale (inclusiv un accident vascular care îl va „transforma”), divorțul etc., va pleca în neființă, având o ultimă doleanță: „să mă duci acasă”, îi va cere Amaliei. Lansând o întrebare copiilor lui, care nu va mai primi răspuns : „Ce știți voi despre tristețea și suferința mea?”

Intră în scenă și alți actori. Sunt, de pildă, pagini remarcabile despre optimismul și suferințele Georginei, o ființă aleasă (soția lui Tiberiu Horvath), cea care, finalmente, devenind o umbră părăsită de darul vieții, descătușându-și corpul de povara ființării va cere Amaliei să aibă grijă de Tibi, oferindu-le binecuvântarea. Și înfloarește, în rânduri calde, „legenda lui Tibi”, în camaraderie cu nelipsitul computer, întreținând fantezia colajelor. Ca iscusit editor, „de mare nădejde”, el va încuraja tocmai *visul cu poeziile*.

Iar poeta constată că variile încercări o stimulează, că se „înmulțesc” producțiile lirice, că ele se cuvin, negreșit, încredințate tiparului.

Cu sufletul „înfășat” în răni, oferindu-ne – aproape voluptuos – „bogăția suferinței”, șocând prin straniețea imaginației lingvistice, poeta (aici, în chip de reductibilă prozatoare) se repliază într-o oază salvatoare. Nu istoria mare o interesează (soarta Americii, ca „mamă a emigranților” sau în ipostaza de „șerif planetar”, nici destinul postdecembrist al României), ci propria-i aventură terestră (ca aventură spirituală), pigmentându-și travaliul memorialistic cu o anecdotică minoră (savuroasă, pe alocuri) sau cu ziceri memorabile (pensăm una: cimitirul ar fi „orașul celor care tac”).

În totul, în elegantul roman, tipărit la Artpress și aflat acum în lucru la editura DavidPressPrint (pentru versiunea în engleză), Alex Amalia Călin se dezvăluie, spuneam, cu o sinceritate nudă, construindu-și răbduriu un destin și având drept aliat, ca „primă zestre”, o puternică voință. Ea încearcă să risipească „ceața misterioasă” a trecutului și elogiază, copleșită de „bogăția suferinței”, viața ca *dar divin*.

MILENA LITOIU
(Canada)

Dumitru Ichim – inovator al limbii și simțirii poetice

Poezia lui Dumitru Ichim este încărcată de sensuri, ce vin dintr-o sensibilitate subtilă sau din semnificații religioase, cu trimiteri la teme filosofice și la înțelepciunea cărților sfinte. Poetul o face cu farmec, carismă și de multe ori cu umor. Când vorbește, ascultă! Nu știi niciodată care va fi următorul său subiect de conversație, ce poate merge de la Fear and Trembling de Kierkegaard, la Ortega y Gasset, la profilul psihologic al apostolilor, la sfășietoarea muzică duduk.

Citindu-l, constai că textura poeziei sale este complexă, multidimensională, exprimată pe mai multe planuri de înțelegere, de abstracție, unde semnificațiile fac trimiteri între pământesc și spiritual. De exemplu, volumului *Tu Știi că Te iubesc* are sensuri adânci, dar el poate fi abordat, ba chiar și gustat, la diverse niveluri de abstracție. Cu toții simțim că e ceva prețios, chiar divin, în poezia lui Dumitru Ichim, însă puțini sunt în stare să cutureiere prin pădurea semnificațiilor religioase. Cei mai mulți reușesc să admire doar de pe margine, fiecare luând cu sine atât cât poate duce... Pentru toți însă, chiar și pentru cei ce nu au acces la adâncurile semnificațiilor filosofice și religioase, poezia ichimiană rămâne fermecătoare. Are un diafan anume, o dulceață a limbii ce coboară direct de la Neculce și pe care părintele continuă să o poetizeze, să o transforme, ba chiar să o inoveze, nu doar ca limbă, ci și ca mod de înțelegere a teluricului și sacralului.

Mă voi referi la una dintre multiplele teme abordate de Dumitru Ichim, și anume la inocența copilăriei. Ea exprimă candoarea descoperirii iubirii, dar și a morții (ca în cazul poeziei *Puiul de șarpe*), pictând sufletul neprihănit al copilului și uimirea la confruntarea misterelor vieții, precum și a tenebelor morții: „Râul copilăriei mele/ era puiul de șarpe,/ îmbrăcat în păreri de argint/ și solare inele.// Cât îi plăcea/ de-a ascunsul cu mine!// Când părinții nu ne vedeau/ curgeam amândoi,/ prin necositele ierbi,/ pe furiș,/ ay, ya, ya, ya/ ... necositele ierbi,/ spre comorile lui!// Flăcări rotunde –/ rubinele din zmeuriș /și câte agate,/ cu noaptea în fagur!// Rugii de mure/ spre noi se-nchinau/ pân’ la pământ/ vistiernici!// „Iată,/ îmi spunea puiul orfan,/ acolo-n adânc de pădure/ apusu-i dumbravă de cerbi/ slujind Sfintei Vineri,/ acelea-s palatele ei/ cu balcoane suflate în aur,/ dar grijă să ai că la poartă/ de strajă e, fără de lanț,/ un balaur.”// Îl băgam în sân/ și-mi ieșea prin buzunare/ poznaș și râzând,/ era ca vorba mamei de blând.// De-mi era sete,/ mi-arăta zămosul burete./ Și ce caraghios...!// Râdeam amândoi,/ până dincolo de soare,/ când „pălăria șarpelui”/ și-o pune pe-o ureche pe dos.// Cât o fi fost de târziu/ când cu dor de pădure/ către mine a curs înspre școală?// ... în rest, nu mai știu./ Printre-mpăiatele păsări,/ și alte/ materiale didactice,/ din acele zile,/ ni l-au adus în clasă –/ o foaie uscată despre reptile.// Dar eu plângeam și la nimeni n-am zis/ de râul oprit, de râul ucis...”

Poezia nu are nevoie de comentarii. Ea spune tot ce are de spus. Nu poți nici măcar să faci o selecție de versuri, fără să ciunțești frumusețea întregului. *Puiul de șarpe* aduce câteva elemente de basm românesc (balaur, palate suflate în aur, poate chiar și „rubinele din zmeuriș/ și câte agate” etc.).

Poezia *Fetița cu chibrituri* (dedicată memoriei Floricăi Bațu Ichim, soția poetului), aduce și ea elemente din lumea basmului, atât de la Hans Christian Andersen citire, dar mai ales din basmul românesc. Aici vorbim despre Împărăție („Împărăția noastră/ era din pădure/ și până-n Orionul înalt”), despre un prinț („Împlătoșat în coajă de mesteacăn / o apăram de zmei,/ eram prințul ei”) și despre un balaur („Odată i-am scos din călcâi / un dinte-ascuțit de balaur/ ce-a vrut să mi-o fure”).

Remarcăm magia poveștii de dragoste, precum și mici strecurări de sfințenie (amintind de Sfânta Duminecă și Sfânta Vineri). Este o odă adusă purității, ingenuității sufletului de copil, în toată minunția lui, la care participă întregul univers. Toate punctele cardinale sunt prezente, precum și cerurile. Vorbim despre „miazănoapte de brazi”, sau despre „îndrăgostiții / cu toate cerurile tineri,/ [ce cărau] spre apus răsărituri”).

Printr-o conspirație universală, întreaga natură, de la iaz, izvor și pădure, la „Cerbi [ce] se-nchinau/ printre brazi ca prin schituri”, toate privesc și ascultă, păstrând secretul iubirii curate: „Ne iubeam/ înainte ca-n lume să fie iubire,/ din dragoste fără să știm/ decât firul de cântec,/ puțin mai subțire/ ca dorul/ când cetina sub lună și-adoarme/ izvorul.” Firul poveștii pare să se desfășoare, până la un punct, simplu și firesc: „„Când vei fi mare,/ spuneam Fetei cu Chibrituri,/ o să te-mbrac în borangicul lunii/ ca voal de mireasă/

și-o să-ți fur din poveste condurii...”,/ dar ea se întrista/ ca buciulul când oftează pădurii/ până dincolo de moarte/ și dincolo, spre-altfel de răsărituri./ „Eu o să fiu departe/ pe unde începutul un altuia e vamă...”/ așa-mi grăia Fetița cu Chibrituri/ care doar mie-mi spuse cum o cheamă.// În alb ca o mireasă.../ Se-ngrămădea tot satul/ cu flori și cu săruturi,/ dar mie Sfânta Vineri,/ (care venise din țara noastră veche)/ se-apropie șoptindu-mi la ureche,/ așa ca o fântână/ cu luna prinsă-n ciuturi:/ „Nu plânge pentr-o vreme cu mine-o să rămână/ până când florile or să-i învețe glasul/ și-or s-o urmeze/ în alai de fluturi.”

Vorbim aici despre o nuntă în moarte? Să fie oare aceasta o (re)înviere, o (re)naștere („...când florile or să-i învețe glasul/ și-or s-o urmeze/ în alai de fluturi”)? Sau poate e viață în nemurire? O dragoste dincolo de granițele lumescului?

Spre deosebire de alți poeți, la Dumitru Ichim iubirea e neprihănită, are ceva angelic, e un diafan pe care nici nu-l poți prinde în cuvinte, dar prin care poetul transmite o întreagă simfonie de trăire. Cred că numai prin muzică mai gustasem așa nuanță fină, subtilitate și duioșie – ceea ce nu cred că fusese posibil prin cuvânt. Până acum.

În plus, Dumitru Ichim este unul dintre puținii români care păstrează încă bogăția originală a limbii și trăirii noastre, exprimate prin finețea nuanțelor lingvistice, culese direct din gura vorbitorului local, înainte de a fi trecut prin faza limbii de lemn. Poetul Ichim este deținătorul unei comori extraordinare, așa cum rar se găsește ea, chiar pe moșie... „revărsată” (referindu-mă la versurile lui Alexei Mateevici „Limba noastră-i o comoară/ În adâncuri înfundată / Un șirag de piatră rară/ Pe moșie revărsată”).

Te-ai putea gândi că Dumitru Ichim este alesul lui Dumnezeu, un păstrător al minunii și bogăției extraordinare a limbii noastre, pe care o returnează semenilor săi, nu doar în splendoarea-i inițială, ci îmbogățită de revărsarea sa de minte și suflet, ce aduce un suflu nou, propriu. Peste ceea ce moștenise de acasă, poetul contribuie o originalitate și un farmec inconfundabil, ba mai mult, aduce inovații lingvistice, îmbogățind și mai mult paleta coloristică a exprimării poetice. Părerea mea e că Dumitru Ichim va rămâne printre notabilii literaturii române, chiar și numai pe baza meritelor sale artistice. La asta se adaugă încifrarea / descifrarea semnificațiilor religioase, unde, și aici, puținii se pot apropia. Combinația dintre aceste două calități este cât se poate de rară, plasându-l printre poeții cu respirație intelectuală adâncă, ancorată în valorile românești fundamentale.

În *Odă limbii române*: „Vorbim/ cum ne-a-nvățat mama a spune/ lucrurilor din jurul nostru –/ jumătate pământ, jumătate minune.” Poetul arată ancorarea noastră în vocația creștină: „Vorbim ce suntem și suntem ce vorbim,/ sorbim din ulcică și vin și lumină,/ Cuvântul când ne cheamă la Cină./ Substantivele noastre-s amare;/ nu au declinare/ nici de venit, nici de dus,/ ci numai orizontul de sus –/ taboric urcuș de Vinere Mare./ ... venind,

coborând, din Cuvântul creștin:/ „Oamenii ăștia s-au născut din limbă,/ că înaintea lor,/ întru-nceput,/ le-a fost Cuvântul.”

Poezia lui Dumitru Ichim poate părea o floare singulară. Așa cum el însuși spunea, într-un alt context: „o floare este biruința unei singurătăți, a unui mugur, a unui mormânt.” În acest caz, ea se împlinește în toată minunăția ei – departe de casă, dar are șansa să aducă în literatura noastră, nu doar un suflu nou, inovator, ba chiar și o nouă vitalitate a trăirii poetice. Deși de departe, vântul ce adie este izvorât din valorile românești perene. Nici dacă această poezie ar fi fost zămislită în întregime acasă, ea nu ar fi putut fi, în esență, mai profund românească, dar nici mai frumos ancorată în teme universale. Ingenuitatea copilăriei, curățenia ei de suflet, raportarea la moarte sunt doar câteva exemple, extrase din textele discutate. Ele reușesc să înscrie abordările sau interpretările pur românești (cum sunt nunta în moarte, anumite elemente de basm, alte înțelegeri și percepții), într-un circuit larg, în care generalul omenesc din noi se îmbină cu specificul, creând astfel, în mod hegelian, dialectic, o sinteză superioară, o nouă zămislire, o îmbogățire a zestrei noastre culturale, ce se integrează în acest context larg, universal, prin excelență.

Nu știu despre alții, dar eu de abia aștept să văd ce va mai scrie părintele Ichim. Mi-aș dori ca domnia sa să publice și comentarii la unele texte ale sale, ca astfel să aibă oricine acces la viziunile sale extraordinare, de multe ori spectaculoase și surprinzătoare, care altfel nu s-ar lăsa ușor dezvăluite. Recent am citit o poezie în care cascada Niagara sfida gravitația, curgea nu spre genuni, ci în sens invers, spre înaltul cerurilor, sugerând astfel imensitatea unor perdele de trupuri transparente în drum spre „Îmbrățișarea de Apoi”, unde, acolo sus, Judecătorul își așteaptă credincioșii pentru o îmbrățișare într-o imagine cosmică a Judecății de Apoi. La prima citire înțelesesem altfel poezia, e posibil ca ea să lase loc mai multor interpretări, dar ce poate fi mai minunat, oare, decât să ți se dea un cadru spiritual în care să vezi tot ce ești în stare să vezi, și în plus, să ți se sugereze extinderi ale percepției sau înțelegerii tale, în lumi pe care nici nu le bănuiseși?

RALUCA-NICOLETA UILEAN (ISCIUC)

Radu Ruba și primele sale poezii

Sătmăreanul Radu Sergiu Ruba face parte din categoria scriitorilor contemporani care publică după anii '80, dar are afinități și cu nouăzeciști (Iulian Boldea)¹. Urmează cursurile Facultății de Limbi străine din cadrul Universității București. Își demonstrează talentul literar încă de tânăr, în

¹ Iulian Boldea, *Scriitori români contemporani*, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2002, p. 143.

diferite cenacluri literare: „Echinox” din Cluj – Napoca și „Cenaclul de luni” din București. Din gruparea optzecistă au mai făcut parte: Mircea Cărtărescu, Alexandru Mușina, Mircea Nedelciu, Matei Vișniec și alții.

Publică în numeroase reviste din țară și străinătate. Aici putem aminti: *Familia*, *Tribuna*, *Vatra*, *România literară* sau *Luceafărul*. Este un autor plurivalent, fiind, în același timp, poet, eseist, prozator și traducător. Debutul său editorial îl reprezintă volumul de poezii *Spontaneitatea înțeleasă*, apărut la Editura Cartea Românească, în anul 1983. Acest prim volum este urmat de alte cărți de proză și poezie: *Iluzia continuă* (1988), *Iubirea și Orientul* (1994), *Contrabanda memoriei* (1997), *Dacă pleci în căutarea mea* (1999), *Marginal* (2001), *Demonul confesiunii* (2009), *Guantanamo* (2018) și altele. Alcătuiește Antologia Scriitorilor Nevăzători din România.

Prozele sale se bucură și de unele traduceri, în bulgară sau engleză². Pentru scrierile lui, Radu Ruba a fost răsplătit cu numeroase premii pentru poezie, eseu sau proză.

M-am oprit în această lucrare la poezia de tinerețe a scriitorului. Din primul volum, mi-a atras atenția poemul *Nunta verișoarei Mixandra*, o scriere asimetrică specifică perioadei de după 1980. Aici asistăm, la prezentarea unui ceremonial de nuntă, în care evenimentele se succed conform tradiției românești. Așadar, mai întâi apar personajele: „Au sosit o parte călări/ o parte pe jos și pe scări,/ cei mici în landou,/ iar restul – ecou”³. Evenimentul acesta impunea și o anumită ținută, de la care nu lipsesc „gulerul scrobrit”⁴ și cravata. Ne regăsim atât de bine în acest tablou de familie, în care stau laolaltă nepoți, popi, părinți, verișoare și unchi. Spectacolul este și unul al sunetelor, în care „trâmbița și grindina din tobă, bătăile palmelor și dulcile larme”⁵ ne pun la încercare răbdarea auditivă. Prin sintagma „aripile albe-ale miresei”⁶, verișoara capătă „aspectul de pasăre ce semnifică apartenența ei la spațiul celest și înălțarea deasupra lumii oamenilor datorită atributului penelor”⁷.

„De s-ar îmbrăca în ceea ce scrie, autorul [...] ar arăta în felul următor: [...] sacou pestriț cândva subtil colorat și de o rafinată croială [...], pălărie cu boruri largi, pe care se așează, ca pe o streășină, păsările tinereții

² Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii '80-'90, Dicționar bio-bibliografic*, Volumul III, P-Z, Editura Paralela 45, Pitești, 2001, p. 125.

³ Radu Sergiu Ruba, *Spontaneitatea înțeleasă*, Editura Cartea Românească, București, 1983, p. 27.

⁴ *Ibidem*, p. 27.

⁵ *Ibid.*, p. 28.

⁶ *Ibid.*, p. 28.

⁷ Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, Vol. I, Editura Saeculum I. O, București, 2002, p. 35.

noastre narative, ciripindu-ne povești frumoase cu două, trei sau mai multe finaluri și, bineînțeles, sensuri”⁸.

În cel de-al doilea volum de versuri, mireasa lipsește din poezia *Fluturii din Baskerville*, dar, în schimbul ei, ni se oferă o păpușă, aceasta ține în mână „o floare a plăcerilor/înmiresmată”⁹, care face din portret un simbol insolit, ce asociază o construcție prin care este introdus olfactivul. Din nou avem personaje care se așează la masă și compun decorul nupțial: „mamă-fiu-nepoată-unchi”¹⁰. Poemul este impregnat de elemente care țin de ordinul auditivului („Orchestra se lasă acordată”) și de cel al mirosului („efluviile iasomiei sale”). Vizualul este refuzat, prin versul: „nimeni nu se uită la păpușă”, dar olfacția este exersată prin termeni ca: *înmiresmată, aranjament floral, efluvii, emane*. Prin elementele specifice nunții: *cele două soacre, mirele, nașul, lunile de miere*, cotidianul este adus în poezie.

De asemenea, se observă amestecul dintre narativitate și lirism, o caracteristică specifică *generației în blugi*. Se creează iluzia că ritualul tradițional este respectat, însă enumerațiile în care elementele sunt asociate într-un mod hilar și hazardant, construiesc o imagine absurdă, în care normalitatea este estompată, acesteia luându-i locul ridicolul.

Un alt poem din volumul *Iluzia continuă*, asupra căruia vreau să mă opresc, este *Omul invizibil*. De departe se observă trăsăturile specifice postmodernismului: prozodia este spulberată, versurile sunt inegale și încep atât cu litere mici, cât și cu majuscule, renunțându-se la ortografie și punctuație, astfel că întreaga creație este construită pe tehnica modernă a ingambamentului. Ludicul este reprezentat aici prin jocul descoperirii femeii, care nu mai este prezentată prin ochii prietenilor, ci se renunță la redarea aspectelor fizice. *Omul invizibil* reprezintă imaginea femeilor nedescoperite. Eul liric ne dezvăluie că nu se poate folosi de simțul văzului, dar se mulțumește cu bucuria provocată de mirosul acestora și nu pune decât o singură condiție „să nu fie prea grase”¹¹. De altfel, acest aspect va fi descoperit tot pe cale senzorială, nu prin intermediul imaginilor. Prietenii joacă, aici, rolul ființelor ajutătoare, prin intermediul cărora „îndrăgostitul” se familiarizează cu aspectul Dorabellei. Insul este transpus într-un cadru în care aspectul exterior este trecut în subsidiar, iar sentimentul nu este mijlocit de imagine.

Spontaneitatea creației, dată de absența imaginii, se răsfânge asupra întregii creații artistice a autorului și îl face recognoscibil în peisajul liric postmodern.

⁸ Laurențiu Ulici, în „România literară”, nr. 4/ 1984.

⁹ Radu Sergiu Ruba, *Iluzia continuă*, Editura Cartea Românească, București, 1988, p. 16.

¹⁰ *Ibidem*, p. 16.

¹¹ *Ibid.*, p. 10.

MARIANA TERRA

Elena Mitru din nou în cenaclu

Am spus nu o dată că, dacă ai noroc, ți-e dat să întâlnești oameni deosebiți, suflete cu care poți comunica cu sinceritate și deplină încredere și, ca o răsplată (necrută), simți nevoia să așterni pe hârtie sau în încăperea cea mai ascunsă a sufletului tău gânduri și impresii despre acea minunată persoană pe care ai avut șansa s-o cunoști și să ți-o apropii.

Așa ar putea fi definit, succint, conținutul cărții *Catacomba Bucureștiului* al cărei autor este Dna Elena Mitru, căci întregul demers epic și liric este un omagiu adus editoarei Raluca Tudor, atât de către autoare, cât și de către personalități de marcă ale culturii științifice și umaniste din România și din diaspora. Cartea a apărut în anul 2019 la editura RawexComs din București.

Impresionată profund de înaltul profesionalism, de atitudinea politicoasă, apropiată și încurajantă a Ralucăi Tudor, Elena Mitru a simțit nevoia imperioasă de a-i contura un portret realist și de a solicita părerea mai multor români despre aceasta.

În evocarea personalității „personajului”, se observă firul continuu al cuvintelor apreciative la superlativ, căci ideea de a scrie despre „minunata și neegalata Raluca Tudor, inginer, profesor și editor” a găsit răsunet în sufletul celor care au cunoscut-o și care o admiră.

Dar ce este „Catacomba Bucureștiului”?

Este un spațiu modest, într-un demisol al unui bloc din capitala României, undeva pe Calea Griviței, aproape de podul C.F.R. Constanța, loc „onorat de prezența și activitatea unora dintre cei mai grei scriitori ai literaturii contemporane; mai exact, este vorba de sediul Editurii RawexComs, pe care Raluca a înființat-o și o conduce cu dăruire sufletească și conștiinciozitate”. În acest spațiu care respiră cultură, se întâlnesc periodic multe dintre condeiele de valoare ale literaturii române contemporane. Liantul este Raluca Tudor, căci ea „creează și știe să întrețină buna dispoziție a momentului care se transformă în ore parcă nesfârșite, prin discuții pe diferite teme, comentarii despre literatură, istorie, artă, prin recitare de poezii și lectură de pasaje din ultimele lor creații”. Într-o astfel de ambianță creatoare, singura problemă ce nu poate fi nicicum rezolvată este timpul care, nepăsător, tace și trece.

Inginer și profesor prin instruire academică, editor prin vocație și talent, Raluca Tudor impresionează prin volumul uriaș de muncă pe care-l face cu dăruire. Conturarea personalității Ralucăi Tudor este realizată și prin întrebări retorice, așa cum meditează autoarea: „...mă întreb cum ar fi Raluca fără activitățile care o asaltează `până peste poate`. Cum ar fi viața ei? Cam searbădă și, în acest caz, Raluca nu s-ar regăsi la adevărata ei valoare; pentru ea, elevii, editura RawexComs, Catacomba literară, constituie a doua familie în care joacă cel mai frumos rol din scena vieții, acela de liant și totală dăruire.”

Cartea continuă cu opiniile-omagiu ale unor scriitori, ziariști, elevi, studenți, dintre care unii au ajuns la vârsta maturității creatoare într-un domeniu sau în altul și cărora le face o deosebită plăcere să evoce în câteva rânduri ceva unic și frumos din activitatea Ralucăi Tudor pe care o cunosc și o apreciază.

Este suficient să-i numim pe autorii unor opinii și titlul evocării pentru a înțelege mai bine puternica impresie pe care Raluca Tudor a lăsat-o în sufletul lor. Iată câțiva dintre aceștia: Ion Andreiță – „Raluca, un nume care ne cheamă – o parolă care ne adună”, Nicolae Dan Fruntelată – „Catacomba domniței Ralu” și „gazetăria, viața și dragostea mea”, Ion Barbu – „Zestrea Domniței Ralu”, Vasile Răvescu – „Seară la `Catacomba`. Versurile din poemul lui Vasile Răvescu amintesc de accentele de ironie bonomă ale celebrului Păstorel: „Zarva crește, e mișcare/ Multă printre aparate,/ Se așază fiecare,/ Care și pe unde poate./ până se aude-o vorbă,/ Dintre toate mai bărbată,/ Două-trei mai mici, de probă,/ Și vorba lui Fruntelată,/ Care-adună de pe ziduri,/ Mai curate, mai murdare,/ Multe, adevărate gânduri,/ Ce norodul le mai are./... Timpul îngăduitor/ Nu se mai uită la ceas/ Și în mintea tuturor,/ Doar cuvintele-au rămas./ Oaspeți dragi pentru Raluca,/ Editorea, gazdă bună,/ Ce ne-așteaptă să ne-aducă/ La Cenuclu, peste-o lună:/ `Domnilor, e-aproape ziuă!/ Și mi-e somn de dorm pe mine!/ Nu mai bateți apa-n piuă!`/ Convenim, că se cuvine.”

În articolul „`Catacomba`, o confrerie literară în vremuri de restriște de la chimie și până la literatură și publicistică nu-i decât un pas...”, Florentin Popescu creionează un portret realist, în multe lumini, al Ralucăi Tudor despre care scrie: „Doamna Raluca se bucură și se mândrește când de sub teacurile tipografiei proprii scoate o carte sau o revistă frumoasă, dar și mai mult se bucură când elevii, meditații ei, reușesc la facultate”, căci prima pasiune, aceea de profesor de chimie, „nu se uită și nici nu se lasă baltă, de izbeliște, cum se spune”. În plus, un corolar al personalității editoarei este reliefat de faptul că Raluca „nu refuză pe nimeni, oricât de ocupată ar fi și oricât de încărcat i-ar fi programul. Iar adresarea ei amicală „Bine-ai venit, pisi! Ia loc, pisi! Vrei o cafea, pisi?...” a devenit ecusonul ei personal, identitatea ei verbală, căci acel „pisi” al ei este adresat chiar și persoanei pe care o vede pentru prima oară. Cei care tocmai au făcut cunoștință cu ea

înțeleg imediat că apelativul este un semn al începutului unei prietenii și al unei colaborări care se vor dovedi rodnice.

Passionaria Stoicescu și-a intitulat articolul „Chimie, editare și magie” în care aduce noi linii caracterologice persoanei căreia îi este dedicată cartea: „Raluca are întotdeauna o vorbă bună, o soluție de ieșire din impas, o convingere aparte că vei trece cu bine hopul... Înzestrată cu multe abilități naturale, prietena mea, Raluca, le exploatează uneori până la limită.”

Prof. univ. Dr. Theodor Damian, președintele Cenuclului Literar „Mihai Eminescu” din New York, a decupat câteva trăsături definitorii din caseta memoriei despre „Raluca, taina pedagogiei spirituale”, din care cităm: „O ființă entuziastă este o ființă plină de Dumnezeu și a ști să transmiți acest entuziasm este un dar al Duhului Sfânt. Aceasta este Raluca Tudor, mecenă și prietenă a scriitorilor, personalitate pe cât de dăruită, pe atât de modestă, de o generozitate rar întâlnită, în cununa ei de aur împletindu-se armonios respectul, bucuria, cinstea, îngăduința, iubirea, vorba bună și multe alte virtuți care fac din ea un model, o rază de soare, un Om”.

Cu profesioniști de excepție ca Raluca Tudor de la RawexComs București, există certitudinea valorii lucrului tipărit.

În după-amiaza zilei de duminică, 8 decembrie 2019, în sala socială a Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Astoria, Queens, New York, a avut loc lansarea cărții Elenei Mitru, *Catacomba Bucureștiului*, în cadrul Cenuclului Literar „Mihai Eminescu”, condus de Theodor Damian.

Transmitem felicitări editoarei Raluca Tudor, acolo, în capitala patriei noastre, și o asigurăm că pe drumul cultural dintre New York și București am construit deja un pod trainic al prieteniei și al aprecierii pe care putem traversa Oceanul într-o clipă.

(Reportaj apărut în *Romanian Journal*, 22 Ian. 2020, p. 14)

IOAN N. ROȘCA

O, ce veste minunată!

În Betleem, unde s-a născut Iisus, sărbătorile de Crăciun au început în data de 30 noiembrie și vor continua până pe 30 ianuarie, astfel că, în mijlocul lunii decembrie, am găsit orașul împodobit pentru festivitățile religioase organizate de catolici (pe 24 decembrie), de comunitatea armeană (pe 5 ianuarie) și de alți creștini ortodocși (pe 6 ianuarie). Piața din centrul orașului este flancată de Biserica Nașterii Mântuitorului sau Catedrala Nativității (care este, de fapt, o combinație a două biserici – în stânga una catolică și în dreapta una armeană – cu o criptă, Grota Nativității) și de de o

moschee străjuită de un turn măreț. În mijlocul pieții era amplasat un înalt brad natural, cu globulețe de toate culorile și cu steaua în cinci colțuri în vârf. Sunt semne că ne aflăm în Țara Sfântă, așa cum este denumită Galileea, pentru că aici se întâlnesc marile religii ale lumii, creștinismul cu mozaismul și acestea cu islamismul și cu mai recenta religie Baha'i (întemeiată în 1844 de Bab și reprezentată pe aceste meleaguri de domul și grădinile Baha'i din Haifa, socotite cea de-a opta minune a lumii).

Piațeta este mărginită de jur-împrejur de magazine mai mari sau mai mici, cu aur, smirnă și tămâie, cu icoane și cruciulițe și tot felul de alte suveniruri, căci zilele de sărbătoare sau dintre sărbători trebuie să fie de folos și pentru comerțul practicat de localnici. Aceștia nu sunt prea avuți, dacă avem în vedere copiii care ne însoțesc, doritori de câțiva sekeli sau de dolari americani și, mai ales, clădirile modeste din cartierele mărginașe. În Betania, mai curând un orașel satelit, independent de guvernarea palestiniană din Betleem, care are doar un Consiliu local, blocurile de trei-patru etaje sunt amplasate la întâmplare, fără un plan urbanistic, ca și gropile de gunoarie.

Lipsiți de tentațiile suvenirurilor, împlinite în zilele precedente, ne concentrăm pe obiectivul religios al pelerinajului nostru. Biserica Nașterea Mântuitorului (Catedrala Nativității), pe care urmează să o vizităm, se înalță pe locul unde tradiția spune că s-a născut Iisus. De altfel, în toate locurile legate de evenimentele cele mai semnificative ale existenței pământești a Mântuitorului, începând cu vestea nașterii și nașterea propriu-zisă și încheind cu răstignirea, cu învierea și înălțarea la cer, s-au ridicat biserici prin contribuția comunităților creștine din diferite țări.

De aceea, urmând locurile care mărturisesc despre nașterea și viața lui Iisus, cu o zi înainte mersesem la Nazaret, localitatea în care Christos a copilărit și a trait până la vârsta de 30 de ani, când a început să predice, unde am vizitat Biserica Sf. Gavril cu grota izvorului unde Sfânta Fecioară a fost anunțată de îngerul Gavril că îl va zămisli pe Mântuitor.

Apoi, în mult așteptata zi a intrării în Catedrala Nativității, ne-am rezervat prima parte a zilei peregrinării prin Pustia Iudeii, unde am vizitat, pe lângă Mănăstirea Sf. Sava, alte două mănăstiri consacrate unor momente care au premers sau care au anunțat nașterea lui Iisus. Prima a fost Mănăstirea Sf. Gheorghe din Hoveza și Sf. Ioan Iacob Românul, situată pe locul unde Sf. Ioachim și Sf. Ana, rugându-se să aibă un copil, fuseseră vestiți de către un înger că o vor avea pe Sfânta Fecioară. Despre cei ce dau numele mănăstirii, se cuvine să menționăm că Sf. Gheorghe Hovezitul a fost cel mai faimos călugăr din veacul al VI-lea al acestui așezământ, construit în același secol, și că Sf. Ioan Iacob Românul s-a multnevoit aici în ultimii ani ai vieții (decedat în 1960), după ce, mai înainte, fusese stareț al Așezământului Românesc de la Ierihon. Al doilea așezământ a fost Mănăstirea Sf. Teodosie, ridicată în secolul al VI-lea de Sf. Teodosie (n. 424, Capadocia – m. 529) pe locul unde s-au odihnit cei trei magi veniți să se închine Pruncului Sfânt. Grota care păstrează

memoria magilor este transformată într-o impresionantă criptă pentru Sf. Teodosie și alte persoane sanctificate.

În aceeași zi, reveniți în Betleem, ne-am oprit, mai întâi, la Biserica intitulată Câmpul Păstorilor, numită astfel pentru că se află în zona în care îngerul îi vestise pe păstori de nașterea lui Iisus. Aici, în naosul bisericii ortodoxe, protopopul din Roșiorii de Vede, care ne-a însoțit în pelerinaj, împreună cu alt preot însoțitor din aceeași localitate, a cântat câteva colinde, începând cu cel mai potrivit locului: „Trei păstori se întâlniră/ trei păstori se întâlniră,/ raza soarelui, floarea soarelui / și așa se sfătuiră...”. Tot aici verdele dominant de pe bolta pe care era pictat Mântuitorul amintea de iarba păscută odinioară de turmele celor trei păstori trecuți în colinde. Acum, însă, câmpul respectiv face parte din oraș și cuprinde un întreg cartier de blocuri, în mijlocul căruia se află și biserica închinată păstorilor.

În fine, iată-ne, la ceas de seară, intrând înfiorați în Biserica Nașterii Mântuitorului, a cărei clădire inițială fusese ridicată de Sf. Împărăteasă Elena între anii 327 și 333. În rotonda de la intrare ne întâmpină, pe peretele din fața intrării, o pictură cu Maica Domnului și Sfântul Prunc, care au priviri senine și zâmbitoare. Pășim, apoi, în grupuri mici, după un grup de chinezi și altul de ruși, pe treptele coborâtoare din partea stângă, într-o mică încăpere subterană, pătrată, în care, lângă peretele din dreapta, este amenajat un altar, unde se află locul nașterii lui Iisus, acoperit de o masă de marmură. Sub masă, o stea de argint, cu paisprezece colțuri, așezată pe pardoseala de marmură, are o carotă în mijloc, pe care introducem mâna și atingem locul în care, după tradiție, a văzut lumina zilei Mântuitorul! Pe peretele alăturat, cel cu treptele, a fost amenajată într-o firidă o iesle metalică, plină de beculețe, în amintirea celei în care a fost așezat, după naștere, Sfântul Prunc. Din Sfântul Sălaș urcăm în nava principală a catedralei, unde o trapă deschisă ne permite să admirăm două porțiuni din mozaicul cu figuri geometrice, care orna planșeul bisericii din anul 333.

Ieșim în noaptea răcoroasă, în piațeta dintre Biserica Nașterii Mântuitorului și Moschee. Aici, lângă bradul luminat de nenumărate globulețe și de o lună plină, maiestuoasă, grupul nostru, animat de părintele protopop, interpretează mai multe colinde, fiind aplaudat de un cerc de oameni format ad hoc. În văzduhul populat de îngeri văzuți sau nevăzuți, răsună românescul colind: „O ce veste minunată/ în Betleem ni se-arată/ că azi s-a născut/ Cel fără-nceput/ cum au spus prorocii!”

Bucurați-vă, oameni buni! Urmând învățătura lui Iisus, avem șansa de a ne mântui. Un An Nou Fericit!

Simpozionul „Mihai Eminescu” la cea de-a XXVII-a ediție 11-12 ianuarie 2020, New York

De aproape 3 decenii, în fiecare an au loc, la New York, lucrările celui mai important eveniment cultural din diaspora româno-americană: Simpozionul „Mihai Eminescu”, dedicat vieții și multilateralei opere a poetului nostru național.

Simpozionul a ajuns la ediția a XXVII-a, iar temele dezbătute surprind, în continuare, multiple aspecte din creația poetică și jurnalistică a marelui Eminescu.

În acest an, simpozionul s-a desfășurat în zilele de sâmbătă, 11 și duminică, 12 ianuarie și s-a aflat sub auspiciile unor înalte foruri: Academia Oamenilor de Știință din România, filiala SUA, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi, Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York, Societatea Română Creștină „Dorul”, Biserica Ortodoxă Română „Sf. Andrei” din Jamaica, New York.

Simpozionul 2020 are o semnificație aparte, căci în 15 ianuarie 2020 se împlinesc 170 de ani de la nașterea poetului și, după cum se știe, ziua de 15 ianuarie a fost decretată în 2010 drept Ziua Culturii Naționale, ca semn de profund omagiu pentru marele nostru poet și cugetător.

Prima parte a lucrărilor s-a desfășurat în sala socială a Bisericii „Sf. Andrei” din Jamaica, New York și a avut ca motto cuvintele istoricului Al. Paleologu: „Eminescu: garanția noastră identitară”.

Președintele Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, preotul profesor Theodor Damian, în calitate de organizator, a deschis lucrările simpozionului, urând bun venit participanților și invitaților. Întreaga asistență a intonat cântecul studentesc „Gaudeamus igitur”, apoi cântecul patriotic „Când era să moară Ștefan”. Domnul Theodor Damian a citit mesaje de felicitare primite de la IPS Mitropolitul Nicolae, de la Doru Dinu Glăvan, președintele UZPR, și de la M. N. Rusu, redactorul-șef al revistei *Lumină Lină*.

Invitatul de onoare la simpozion, Dr. Dorian Branea, directorul Institutului Cultural Român din New York, a oferit Dlui Theodor Damian cartea: *Constantin Brâncoveanu, puterea viziunii; Constantin Brâncoveanu, the power of vision* (în română și în engleză), ediție cu articole și fotografii evocatoare, creată de Elena Murariu. Dl Branea i-a felicitat pe organizatori pentru continua și nobila lucrare de a vorbi despre Eminescu, de a-l omagia prin simpozion anual și prin sesiuni bilunare de cenaclu literar care-i poartă numele.

Președintele Societății Române Creștine „Dorul” (înființată în 1903), ing. Cristian F. Pascu, coorganizatorul simpozionului, a scos în evidență realizări ale venerabilei societăți și a vorbit despre importante proiecte comunitare.

Comunicările științifice au adus aspecte inedite din viața și activitatea lui Mihai Eminescu.

Marian Nencescu, doctor în filosofie, scriitor, ziarist, editor, cercetător la Institutul de Filosofie al Academiei Române din București, a fost invitatul de onoare la simpozion. Cităm selectiv din CV-ul domnului Nencescu: absolvent al Facultății de Litere a Universității din București, curs postuniversitar de jurnalism, doctorat cu o temă din folclorul românesc, reporter, redactor-șef, cercetător științific cu rubrici lunare/trimestriale de cronică literară, istorie literară și filosofie în numeroase reviste de prestigiu din țară, contributor important în cadrul volumului *Însemnări din zilele Revoluției*, premiat la Salonul de Carte Civică, Juridică și Polițistă al Ministerului de Interne, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și al Uniunii Scriitorilor. Dl Marian Nencescu a prezentat lucrarea „Arheul eminescian, de la povești la ființă”.

Cunoscut și apreciat de românii din New York, invitat de onoare și participant la multe din edițiile Simpozionului „Eminescu”, Dl profesor Ștefan Stoenescu este un renumit anglist și românist, comparatist și editor, personalitate marcantă atât pentru cultura română, cât și pentru cea engleză și cea americană. Dânsul a susținut lucrarea „Conștiința istorică în viziunea lui Mihai Eminescu”.

Scriitoarea și profesoara universitară Valentina Ciaprazi este o prezență așteptată cu interes de români, căci cuvintele dânssei adaugă sens și culoare textului comentat. Cu remarcabile calități de critic literar, dânsa este o personalitate eclatantă care contribuie la mai bună înțelegere a actului creator. Comunicarea Valentinei Ciaprazi s-a intitulat „Eminescu, arhitectul spiritual al României de ieri și de azi”.

Preotul-profesor Dr. Theodor Damian este scriitor, profesor de filosofie și etică la Metropolitan College of NY, președinte al Filialei americane a Academiei Oamenilor de Știință din România și al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, dar mai presus de toate este prietenul și sfătuitorul oamenilor din comunitatea româno-americană, mentorul cultural al nostru și, în același timp, un mesager așteptat și prețuit în țară unde prezintă creații literare și filosofice ale românilor din diaspora și unde vorbește cu drag despre realizările noastre. Nimeni altcineva, niciun alt român nu are atât de multe și de importante activități concomitente: preot, profesor de colegiu, organizator și conducător de simpozioane, cenacluri, seri literare, editor de reviste de cultură, autor de cărți beletristice și filosofice. Un om minunat, un Heliade Rădulescu al secolului XXI, aici, departe de patrie, dar cu un suflet românesc renașcentist care și-a pus amprenta culturală în conștiința generației de acum și a celor viitoare. Dl

Theodor Damian a prezentat comunicarea „Unitatea dintre Biserică și națiune în convingerea lui Eminescu”.

DI profesor doctor Doru Tsaganea predă matematică la Metropolitan College of New York, dar suntem siguri că dânsul le predă studenților săi și norme civice despre viață, căci DI Doru Tsaganea este un intelectual rasat, o personalitate luminoasă din comunitatea româno-americană. Afirmatiile sale sunt susținute întotdeauna prin citate relevante, convingătoare. Prezent la multe dintre activitățile de anvergură ale noastre, fotograf amator cu mare intuiție artistică, dânsul este apreciat de toți cei care-l ascultă și care-i admiră fotografiile. Comunicarea Dlui profesor Doru Tsaganea a fost: „Semnificația concepției eminesciene despre națiune pentru salvagardarea identității naționale în Europa”.

Moderatoarea simpozionului a fost profesoara Mariana Terra.

Partea a doua a evenimentului aniversar s-a desfășurat duminică, 12 ianuarie, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, Queens, NY, și a avut ca temă „Omagiul lui Eminescu: Cultură și creație”. La eveniment au fost invitați de onoare Dr. Marian Nencescu cu soția, Camelia, consulul Călin Radu Ancuța cu soția, consulul economic Gabriel Duțu cu membri ai Consulatului general al României la New York.

În biserică a avut loc o emoționantă slujbă de pomenire pentru Mihai Eminescu, Grigore Vieru, Mitropolitul Antonie Plămădeală și George Alexe.

Partea a doua a simpozionului a continuat în sala socială a bisericii.

Invitatul de onoare la simpozion a fost domnul profesor-doctor Marian Nencescu care, apreciind activitatea rodnică a românilor-americani din New York, a comunității din jurul domnului Theodor Damian, i-a felicitat cu căldură pe organizatori și pe participanți.

Din creația eminesciană, Alexandra Țurcanu a interpretat melodii cu versuri din „Pe lângă plopii fără soț”, „Sara pe deal”, „Mai am un singur dor”, „De ce nu vii”, „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie”. De asemenea, au recitat din poeziile lui Eminescu: Valentina Ciaprazi, Elena Mitru, Cristian Pascu, Paul Murariu, Cătălin Condurache, Stephan Benedict.

Dr. Napoleon Săvescu, președintele Consiliului parohial al bisericii „Sf. Ap. Petru și Pavel”, a scos în relief aportul inestimabil al lui Eminescu la cunoașterea mai aprofundată a istoriei străvechi a neamului nostru getodacic, prin articole și poezii de inspirație istorică. A fost audiat cântecul „Eminescu e cu noi” din care cităm: „În lumea românilor/ Un glas viu răzbate/ Eminescu, fraților,/ Ne-aduce dreptate./ Ne-a fost greu,/ Ne este greu,/ Cuie și rugină,/ Fii părtaș la crezul meu,/ Tu ești rădăcină./ Acum, mâine și apoi/ Bună dimineață!/ Eminescu e cu noi/ pentru toată viața.”

Alex Marmara, fotoreporterul ziarului *Romanian Journal* și al revistei *Lumină lină*, a immortalizat momente deosebite din timpul celor două zile ale simpozionului.

Ing. Cristian Pascu a încheiat sesiunea culturală a Simpozionului „Mihai Eminescu” 2020, apreciind calitatea deosebită a actului omagial, bucuria de a fi din nou împreună, pentru câteva ore, în compania gândului frumos pentru Eminescu.

Simpozionul purtând numele poetului nostru național a făcut dovada, o dată în plus, că noi, românii, indiferent unde ne-am afla pe acest pământ, știm să omagiem personalități de geniu din cultura română și să ne mândrim cu aceia care țin sus drapelul tricolor în roșu, galben și albastru, spre eternitate și înapoi.

Felicitări organizatorilor, participanților, românilor cu dragoste de neam și de cultură.

(Reportaj apărut în *Romanian Journal*, 22 Ian. 2020, pp. 16-17)

ELENA MITRU

Simpozionul Unirii Principatelor la New York

Ne aflăm la începutul anului de grație 2020, care a sosit aducându-ne nu numai bucuria trecerii pragului către noul an, cât și aceea a aniversării înfăptuirii Unirii Principatelor, acțiune prin care Moldova și Țara Românească au obținut dreptul legitim de Stat Național Unitar Român. Acest lucru s-a înfăptuit mai exact în 24 ianuarie 1859, moment în care Alexandru Ioan Cuza a fost ales ca domnitor în ambele principate. În acest context, românii din diaspora de la New York au sărbătorit evenimentul organizat sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România, filiala SUA, a Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, a Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi, a Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă - New York și a Societății Române Creștine „Dorul” - New York. Simpozionul marchează trecerea a 161 ani de la marele eveniment istoric și a fost deschis de Pr. Prof. univ. Dr. Th. Damian, președintele Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și de Ing. Cristian F. Pascu, președintele Societății Române Creștine „Dorul” (înființată în anul 1903) New York.

Prof. Mariana Terra (redactor șef al ziarului *Romanian Journal*) a fost moderatorul evenimentului. S-a cântat imnul național „Deșteaptă-te române” de Andrei Mureșanu. Au urmat comunicări științifice pe tema Unirii susținute de oameni de știință și cultură din diaspora română de la New York și din țară.

Dr. Marian Nencescu, invitat de onoare din România, scriitor, ziarist, editor, cercetător la Institutul de Filosofie al Academiei Române, a prezentat lucrarea: „Cuza Vodă în viață și în legendă: Un mare om văzut de un om mic”.

Dr. Doru Tsaganea - profesor de matematică la Metropolitan College, New York a vorbit despre: „Unificarea Principatelor Române în contextul luptei popoarelor europene pentru crearea statelor naționale”.

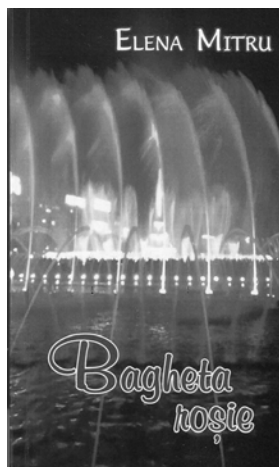
Dna Valentina Ciaprazi - scriitoare, profesor de limba și literatura franceză, la La Guardia College, New York, a prezentat lucrarea „Rolul lui Napoleon al III-lea în înfăptuirea Unirii de la 24 ianuarie 1859”.

Pr. Dr. Th. Damian - scriitor, profesor de filosofie și etică la Metropolitan College, New York, președintele Filialei Americane a Academiei Oamenilor de Știință din România și a Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, a prezentat referatul: „Mărturii ale implicării Bisericii Ortodoxe Române în lupta românilor pentru unitate națională”.

Dr. Napoleon Săvescu - președintele organizației „Dacia Revival International Society”, director fondator al revistei *Dacia Magazin* a vorbit „Despre unire ca re-unificare”.

Evenimentul s-a încheiat cu un recital de poezie și muzică populară românească, toți cei prezenți prinzându-se în frățeasca Horă a Unirii.

Dl Alex. Marmara, fotoreporterul revistei *Lumină Lină* și al ziarului românesc ce apare pe meleaguri americane *Romanian Journal* din New York a immortalizat importantul eveniment.

VIORICA COLPACCI

Profil: Ruxandra Didi Alexe

Galeria *Spiritus* prezintă cititorilor profilul unei artiste din diaspora Statelor Unite, care prin activitatea sa neîntreruptă de câteva decenii a reprezentat cu cinste arta românească: Ruxandra Didi Alexe.

Născută la Galați, la 22 mai 1928, Didi Alexe a terminat secția de textile a Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu” și Școala de Pictură Bisericească a Patriarhiei Române din București.

S-a căsătorit cu Dl Gheorghe Alexe, teolog și om de cultură cu care a desfășurat o susținută și pasionată activitate de promovare a spiritualității, culturii și artei românești autentice, culte și populare. S-au stabilit în Statele Unite în 1971.

Spirit neliniștit, de-a lungul anilor a desfășurat o bogată activitate artistică folosind în lucrările sale medii și tehnici diferite, de la pictura murală executată în România, la artă textilă, grafică, icoane bizantine, și ouă încondeiate.

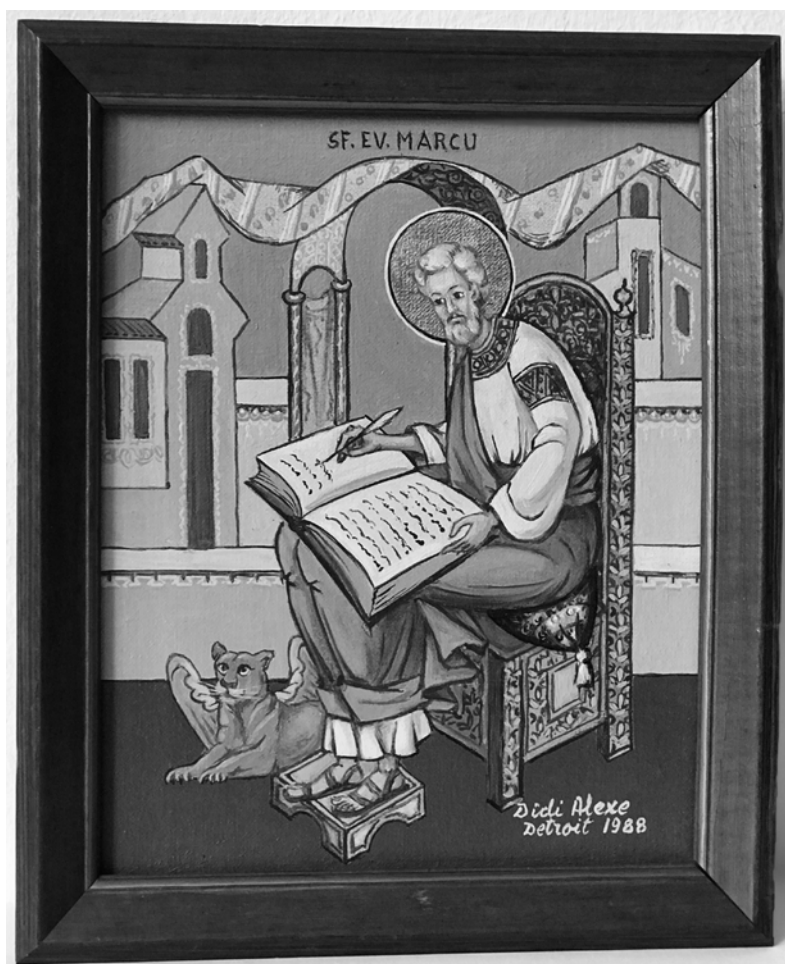
Prezentate în nenumărate expoziții personale și de grup în România, SUA, Canada și Austria, lucrările ei se află în muzee și colecții particulare.

A însoțit anual la Congresul Internațional de Studii Medievale de la Western Michigan University, Kalamazoo, pe soțul ei Gh. Alexe, care sub egida Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă condus de Părintele Prof. Theodor Damian, a participat la congres cu comunicări despre România medievală. În anul 1988, a prezentat la Kalamazoo o expoziție de Artă Decorativă Românească cu icoane și ouă încondeiate.

Casa lor primitoare din Detroit a fost pentru mulți o oază a culturii românești în diasporă.

O personalitate puternică, care și-a păstrat identitatea în ciuda vicisitudinilor vieții. Un lucru nu tocmai ușor

(Vezi icoanele celor patru evangheliști în pp. 6, 52, 72, 140).

- ❖ Duminică, 8 decembrie 2019, la Biserica noastră în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu”, a avut loc lansarea volumelor *Catacomba Bucureștiului* și *Bagheta roșie* de Elena Mitru. Au vorbit Theodor Damian, Mariana Terra, Valentina Ciaprazi și autoarea.
- ❖ Duminică 15 decembrie 2019 Biserica noastră a primit vizita corului Seminarului teologic din Suceava aflat într-un turneu de colinde prin America. Grupul a fost condus de dirijorul Pr. Constantin Magdalena și de directorul Seminarului Pr. Bogdan Cojoleancă.
- ❖ Pe data de 25 decembrie 2019 la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” s-a celebrat marea sărbătoare a Nașterii Domnului. După Sf. Slujbă cei prezenți au cântat colinde tradiționale după care a urmat vizita lui Moș Crăciun care a oferit daruri copiilor și tinerilor noștri în fața pomului împodobit.
- ❖ Duminică 5 ianuarie 2020, s-a construit în fața Bisericii tradiționala cruce de gheață pentru slujba Bobotezei de a doua zi. Echipa de constructori: Ciprian Solomon, Marius Stoica, Sorin Lazăr, Cristian Pascu, Nicolae Dragoș, Ion Plăvițu, Nicolae Diaconu, Victoria Plăvițu, Irina Stoica, Nuți Ionescu, Nicole Smith, Marica Purcărea, Felicia Georgescu, Florica Florea.
- ❖ Slujba Bobotezei s-a ținut luni pe 6 ianuarie 2020 în Biserică întâi și apoi afară, în fața monumentalei cruci de gheață, mărturie ortodoxă într-un cartier multi-religios american.
- ❖ În zilele de 11-12 ianuarie 2020 a avut loc la New York cea de-a 27-a ediție a Simpozionului „M. Eminescu”. Pentru detalii a se vedea reportajul semnat de prof. Mariana Terra (pp. 128-131).
- ❖ Duminică 19 ianuarie 2020, la Biserica “Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York s-au desfășurat lucrările celui de-al 27-lea Simpozion dedicat Unirii Principatelor Române. Pentru detalii a se vedea reportajul semnat de Elena Mitru (pp. 131-132).
- ❖ Duminică 26 ianuarie 2020 s-a sărbătorit la Biserica noastră Hramul Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, ai cărui patroni sunt Sf. Trei Ierarhi: Vasile, Grigore, și Ioan. Au avut loc lucrările Adunării generale a parohiei.

- ❖ Pe data de 6 februarie 2020, P.C. Prot. Daniel Ene a făcut o vizită pastorală în parohia noastră pentru a se întâlni cu membrii Consiliului și Comitetului parohial și a discuta o serie de probleme legate de caracteristicile parohiei noastre.
- ❖ Duminică 9 februarie 2020, la Biserica noastră a avut loc ședința Cenaclului literar „M. Eminescu” unde Prof. Dr. Doru Tsaganea a ținut o video-conferință despre insulele grecești din Marea Mediterană.
- ❖ Pe data de 1 martie 2020 în ședința Cenaclului literar „M. Eminescu”, prof. Nicole Smith a ținut o prelegere despre obiceiuri de primăvară în Țara Chioarului și în Țara Lăpușului. Prezentatoarea a fost introdusă de Pr. Th. Damian.
- ❖ Duminică 1 martie 2020 a avut loc la Biserica noastră serbarea de Lăsatul Secului.
- ❖ În perioada 2 martie - 1 aprilie 2020 Pr. Th. Damian a fost plecat în România. A fost suplinit la Biserică de Pr. Vasile Ghilezan.

ANUNȚURI

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 2:00 PM. Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18 (stop 14 street), Q102 și Q103.

Școala de Duminică: În fiecare duminică, după Sf. Slujbă, la Biserică. Pentru detalii sunați la tel. 914-409-3483 (Prof. Irina Anițului) sau 917-892-6013 (Pr. Th. Damian).

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013).

Cenaclul literar “M. Eminescu”: vinerea sau duminica la fiecare două săptămâni.

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.